

Joensuun Iiksenvaaran-Ketunpesien- Papinkankaan osayleiskaava-alueen luontoselvitykset vuonna 2012

 Faunatica Oy
– TUNTOSARVET AITON LUONTOON –

Espoo
2012

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
1. Johdanto	3
2. Tulokset	2
2.1. Luontoarvoselvitys	3
2.2. Liito-oravaselvitys	5
2.3. Linnustonselvitys	5
3. Johtopäätökset ja toimenpidesuosituks	8
4. Kirjallisuus	9
Liite 1. Menetelmäkuvaukset	12
Liite 2. Luontoarvoselvityksen tulokset	21
Liite 3. Liito-oravaselvityksen tulokset	43
Liite 4. Linnustonselvityksen tulokset	48
Liite 5. Luonnonsuojelu-, metsä- ja vesilain mukaiset luontotyypit	56
Liite 6. Liito-oravan elintavat	58
Liite 7. Huomionarvoisten lintulajien esittelyt	60
Liite 8. Uhanalaisluokat, erityisesti suojeltavat lajit, EU:n direktiivit, Suomen kansainväliset vastuulajit ja rauhoitetut lajit	74

Kannen kuva: Kontiosuon tervaleppäkorpea (kuvio D).

Valokuvat © Elina Manninen

Karttakuvat © Faunatica Oy

Pohjakartat © Maanmittauslaitos lupanro 792/MML/11

Kirjoittajat: Marko Nieminen
Elina Manninen
Toni Nurmi

Kiitokset: Kalle Sivén, Jukka Haltilahti & Vesa Huohvanainen (Joensuun kaupunki); Ari Lyytikäinen & Mika Pirinen (Pohjois-Karjalan ELY-keskus)

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitellään tulokset Joensuun Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueen luontoselvityksistä vuonna 2012. Selvitykset tilasi Joensuun kaupunki ja toteutti Faunatica Oy.

Luontoselvityksiin sisältyivät seuraavat osatyöt:

1. Luontoarvojen taustaselvitys: aiempien luontotietojen kokoaminen
2. Luontoarvojen perusselvitys: luontotyyppien ja huomionarvoisten putkilokasvien kartoitus
3. Liito-oravaselvitys
4. Linnustonselvitys.

Selvitysalueella on yksi luonnonsuojelulaki- ja kaksi vesilakikuviota ja niiden lisäksi 11 muuta metsälakikuviota sekä yksi muu huomionarvoinen luontotyyppi. Luonnonsuojelulaki- ja vesilakikuviot tulee turvata. Suosittelemme myös metsälakikuvioden ja muun huomionarvoisen luontotyyppikuvion säästämistä alueen monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Silmälläpidettävää ketoneilikkää on muutama kasvusto.

Iiksenvaaran alueella on mahdollinen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka, josta on kolme hyvälaatuista kulkuyhteyttä ympäristöön. Esiintymä ja toimivat kulkuyhteydet tulee luonnonsuojelulain mukaisesti säästää.

Selvitysalueella pesi kolme uhanalaista lintulajia (kivitasku, mehiläishaukka ja mustakurkku-uikku) sekä muita eri tavoin luokiteltuja lajeja yhteensä 11 muuta eri tavoin luokiteltua lintulajia. Osayleiskaava-alueelle rajattiin linnustollisesti monipuolinen alue Ketunpesien peltoalueelle ja Kontiosuon jäteasemalle. Suosittelemme, että linnustollisesti monipuolisilla alueilla säilytetään mahdollisimman paljon huomionarvoista linnustoa säilyttäviä rakennepiirteitä: Ketunpesillä nykyisenkaltaiset pensaikkoiset peltoalueet ja vanhat/vanhenevat metsät, Kontiosuolla vesialtaat ja vanhat/vanhenevat metsät.

1. Johdanto

Tässä raportissa esitellään tulokset vuonna 2012 tehdyistä Joensuun Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueen luontoselvityksistä. Selvitysalueen koko on noin 17,5 km² (kuva 1). Selvitykset tilasi Joensuun kaupunki ja toteutti Faunatica Oy. Työssä noudatettiin soveltuvin osin Södermanin (2003) ohjeistusta kaavoitusta varten tehtävistä luontoselvityksistä.

Luontoselvityksiin sisältyivät seuraavat osatyöt (osatöiden sisällöt kuvaillaan yksityiskohtaisesti liitteessä 1):

1. Luontoarvojen taustaselvitys: aiempien luontotietojen kokoaminen
2. Luontoarvojen perusselvitys: luontotyypin ja huomionarvoisten putkilokasvien kartoitus
3. Liito-oravaselvitys
4. Linnustonselvitys.

2. Tulokset

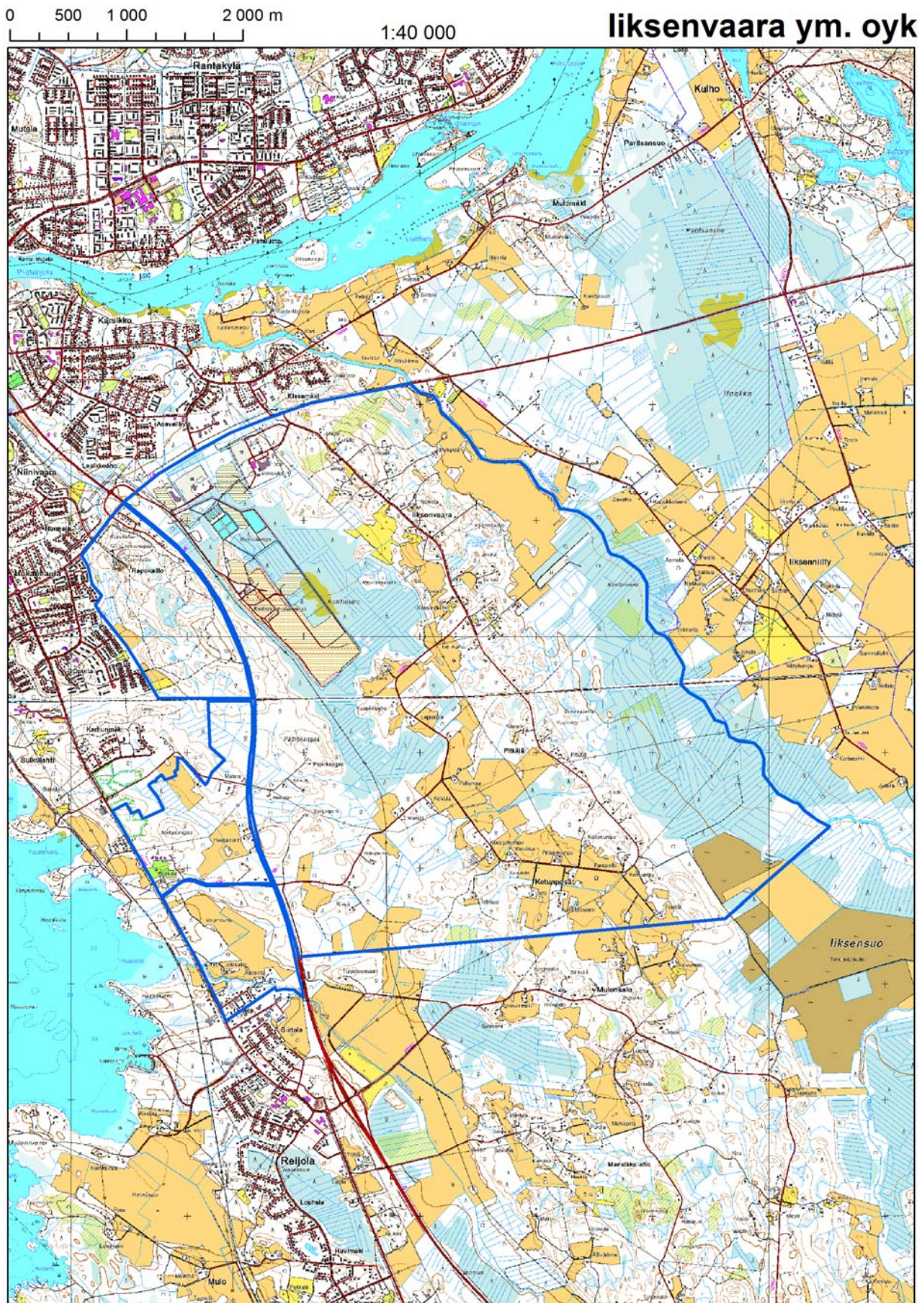
Selvitysmenetelmät kuvataan liitteessä 1 ja eri osaselvitysten yksityiskohtaiset tulokset liitteissä 2-4. Tässä jaksossa esitämme tiivistetysti tärkeimmät tulokset.

2.1. Luontoarvoselvitys

Selvitysalueella on yksi luonnonsuojelulain ja kaksi vesilain mukaista luontotyyppiä sekä 12 metsälain mukaista erityisen tärkeää elinympäristöä (taulukko 1; kartat kuvioden sijainneista liitteessä 2). Lisäksi rajattiin yksi muu huomionarvoinen luontotyyppi. Alueelta ei havaittu uhanalaisia putkilokasvilajeja, mutta silmälläpidettävää ketoneilikkää on muutama kasvusto.

Taulukko 1. Luontotyyppikuvioden tyypit ja luontoarvoluokat (kuvioden kuvaukset liitteessä 2).

Koodi	Peruste	Luontotyyppi	Luontoarvo-luokka
Iiksenvaara			
A	Muu huomionarvoinen kohde	Puruoma ja sen välitön lähiympäristö	III
B	Metsälakikohde	Vähäpuustoinen suo	III
C	Metsälakikohde	Rehevä lehtolaikku	III
D	Metsälakikohde	Ruohokorpi	II
E	Metsälakikohde	Lehtokorpi	II
Ketunpesät			
A	Metsälakikohde	Rehevä lehtolaikku	III
B	Vesilakikohde	Noro	III
C	Metsälakikohde	Vähäpuustoinen suo	II
Kontiosuo			
A	Metsälakikohde	Lehtokorpi	II
B	Metsälakikohde	Vähäpuustoinen suo	II
C	Metsälakikohde	Vähäpuustoinen suo	III
D	Luonnonsuojelulakikohde	Tervaleppäkorpi	I
Papinkangas			
A	Metsälakikohde	Rehevä lehtolaikku	II
B	Metsä- & vesilakikohde	Lehtokorpi & puro	II
C	Metsälakikohde	Rehevä lehtolaikku	II

Kuva 1. Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaavan selvitysalueen rajaus (sininen viiva). (Selvitysalueesta länteen näkyvät Haapajoen, Karhunmäki III:n ja Repokallion asemakaava-alueiden rajaukset.)

2.2. Liito-oravaselvitys

Iiksenvaaran alueella on mahdollinen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka (kartat ja ilmakuvat liitteessä 3). Esiintymästä on nykyisin kolme hyvälaatuista kulkuyhteyttä ympäröiville alueille.

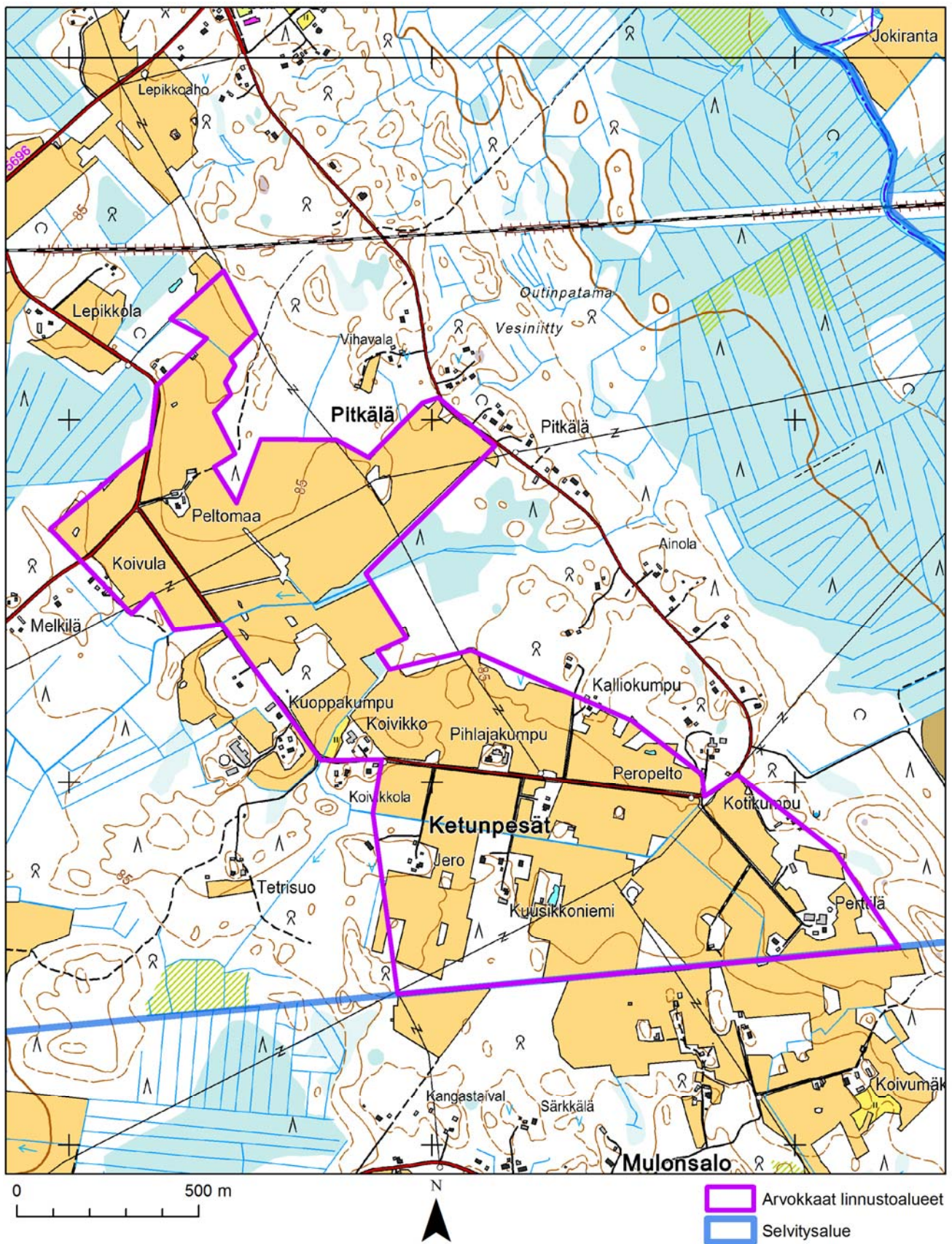
Lisäksi selvitysalueella on kolme asumatonta, mutta liito-oravalle soveltuvaa kuvioita.

2.3. Linnustoselvitys

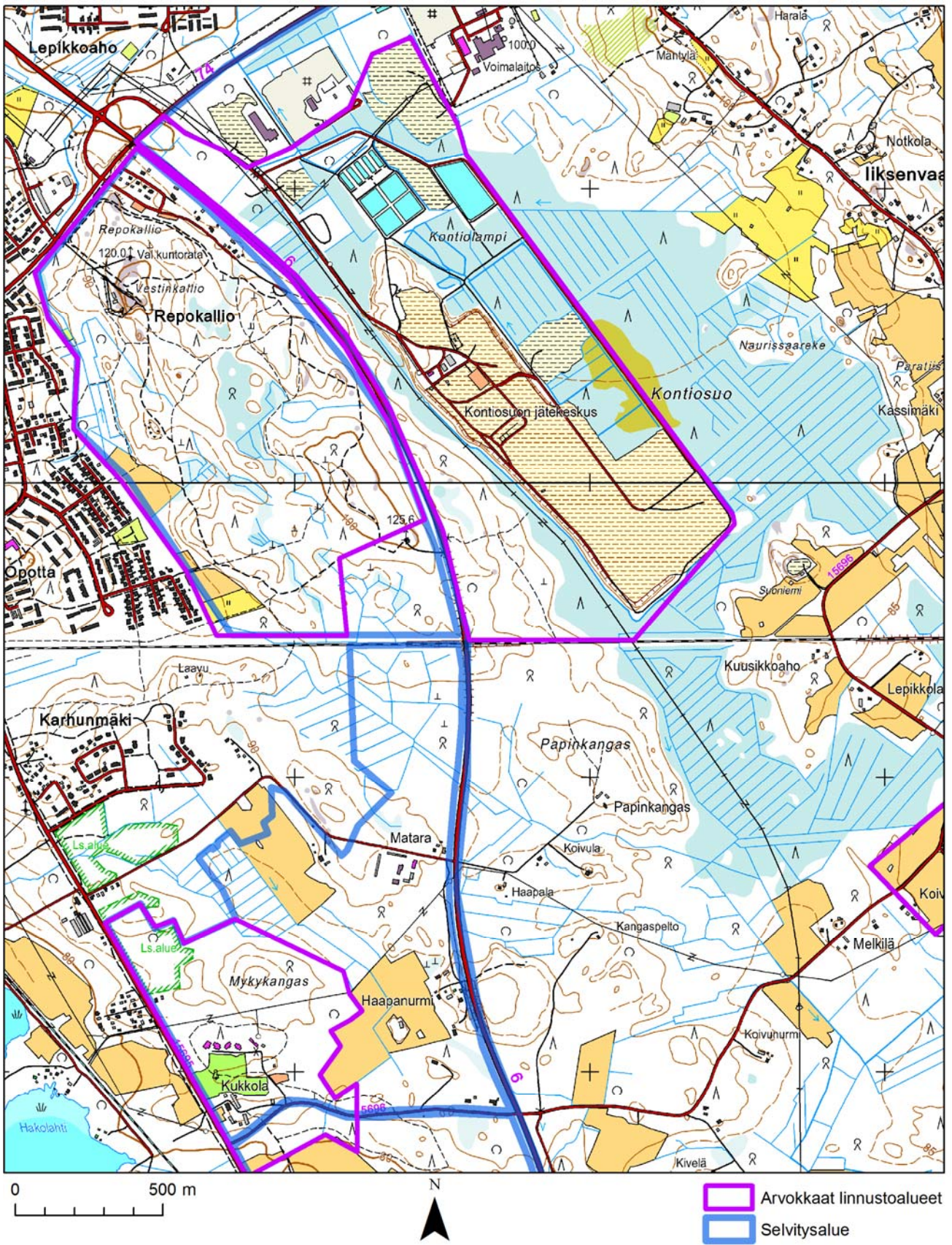
Selvitysalueella pesi kolme uhanalaista lajia: kivitasku, mehiläishaukka ja mustakurkku-uikku, joista kaksi viimeistä ovat myös EU:n lintudirektiivin lajeja. Mehiläishaukan pesää ei löytynyt, mutta reviiiri oli selvitysalueella. Mustakurkku-uikkuja pesii Kontiosuon vesialtailla. Muita lintudirektiivin lajeja pesi viisi, silmälläpidettäviä lajeja kaksi ja Suomen vastuulajeja neljä. Kontiosuon alueella ruokailee säännöllisesti useita lajeja, mm. uhanalainen selkälökki ja silmälläpidettävä naurulokki.

Selvitysalueelle rajattiin kaksi linnustollisesti monipuolista aluetta (kuvat 2 & 3):

1. Ketunpesien peltoalueet ovat selvitysalueen ainoa laajempi peltoalue, jossa on runsaasti peltolintujen reviiirejä: kolme kuovireviiriä, mehiläishaukkareviiri (osin), suopöllöreviiri, sarvipöllöreviiri ja tuulihaukkareviiri (osin), lisäksi töyhtöhyppä ja pensastasku ovat runsaita sekä kottaraisella ja viitakerttusella on muutama reviiiri. Etelä- ja keskiosien pelloilla on lintuja suosivat perinteiset avo-ojat, joiden pensaikkoalueet tarjoavat linnuille runsaasti erilaisia pesimäpaikkoja ja piiloutumispaikkoja. Vain pieni osa pelloista on salaojitettu.
2. Kontiosuon jäteasema on tärkeä lintujen levähdyspaikka. Uhanalaisen selkälökin kymmenet yksilöt käyvät ruokailemassa alueella muuttoaikoina. Valkoselkätikan talvireviiri sijoittuu jäteaseman ympärille. Mustakurkku-uikun reviiireitä on jäteaseman altailla. Yölaulajakanta on jäteasemalla erittäin runsas. Rajauksen länsireuna jatkuu Imatrantiehen saakka, koska kuusimetsä jatkuu Repokallion puolelle, missä on myös linnustollisesti tärkeä alue heti Imatrantien länsipuolella.

Kuva 2. Ketunpesien monipuolisen linnustoalueen rajaus.

Kuva 3. Kontiosuon ja viereisten asemakaava-alueiden monipuolisten linnustoalueiden rajaukset.

3. Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksukset

Luontotyypit

Selvitysalueella on yksi luonnonsuojelulain mukaiseksi tulkittu kuvio. Se tulee turvata ELY-keskuksen toimesta tehtävän rajauksen mukaisesti, mikäli heidän tulkinta on nyt tehtyä vastaava. Alueella ovat kaksi vesilain mukaista kohdetta ja niiden vesitalous tulee turvata. Niiden lisäksi löydettiin 11 metsälain mukaista kohdetta ja yksi muu huomionarvoinen luontotyyppi, joiden säästämistä suosittelemme alueen monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Liito-orava

Liito-oravaesiintymät (lisääntymis- ja levähdyspaikat) tulee luonnonsuojelulain mukaisesti säästää. Iiksenvaarassa havaittu esiintymä on ilmeisesti toiminut levähdyspaikkana, mutta varmaa osoitusta lisääntymispaikasta ei saatu. Myös kulkuyhteydet tulee turvata toimivina, sillä niiden katkaiseminen ainakin heikentää esiintymää. Esiintymä havaittiin hyvälaatuisessa metsikössä, joka lienee yksinäänkin riittävän suuri naarasreviiriksi. Alueella on useita mahdollisia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja eli ainakin yksi kolohaapa ja paljon oravanpesiä. Suosittelemme, että koko rajattu alue ja erityisesti haavat sekä järeät kuuset ja koivut säästetään.

Esiintymän elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää, että kulkuyhteydet säilyvät (ks. nuolet liitteen 3 kuvissa). Kulkuyhteyksien tulisi olla mieluiten kuusivaltaisia ja puuston pääasiassa yli 10 m korkeaa. Kulkuyhteyksien suunnittelussa tulee huomioida myös tuuliolosuhteet, sillä liian kapeissa kulkuyhteyksissä on vaarana, että puut kaatuvat myrskyissä. Liikkuessaan yhdestä sopivasta elinympäristöstä toiseen, liito-oravat käyttävät myös nuoria metsiä ja taimikoita. Laji pystyy ylittämään jopa siemenpuuhakkuita, jos puut ovat riittävän lähellä toisiaan. Puuttomat hakkuut, nuoret taimikot ja avoimet alueet ovat liito-oravalle käyttökelvottomia. Nuorilla liito-oravilla ei siten ole ongelmia liikkua pitkiäkin matkoja myös pirstoutuneessa maastossa. Levittäytyessään nuoret liito-oravat suosivat kuusivaltaisia metsiä, mutta ne ylittävät myös avoimia alueita, jos se on liitämällä mahdollista. Ylitettyjen aukkojen leveys on yleensä 30-70 m. Nuoret liito-oravat ovat ylittäneet yli sadankin metrin levyisiä alueita, jos alueella on ollut harva puusto. Alueen kaavoituksessa liito-oravan kulkuyhteydet voi sijoittaa melko vapaasti. Pääasia on, että kulkuyhteys koostuu pääosin yli 10 metrisestä puustosta ja ylitettävät aukot eivät ole 30 m leveämpiä.

Iiksenvaaran toinen liito-oravahavainto tehtiin kahdesta kisailevasta liito-oravasta, joiden reviirien sijainti ei ole tiedossa. Havainnon ympäristössä olisi suotavaa tehdä jatkoselvitys mahdollisista esiintymistä keväällä 2013.

Selvitysalueen harvalukuiset tyhjat mutta liito-oravalle soveltuvat kuviot (ks. liite 3) tulisi myös mahdollisuuksien mukaan säästää, jotta suotuisa suojelutaso säilyisi varmemmin.

Linnut

Suosittellemme, että linnustollisesti monipuolisilla alueilla säilytetään mahdollisimman paljon huomionarvoisen linnuston tarvitsemia rakennepiirteitä. Ketunpesien alueella tärkeitä piirteitä ovat nykyisenkaltaiset pensaikkoiset peltoalueet ja vanhat/vanhenevat metsät, ja Kontiosuon alueella puolestaan vesialtaat ja vastaavasti vanhat/vanhenevat metsät.

Mehiläishaukan pesäpaikan etsimistä tulisi jatkaa, jos laji jatkossakin viihtyy alueella.

4. Kirjallisuus

Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001: Natura 2000 -luontotyyppiopas. – Ympäristöopas 46, Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

BirdLife Suomi 2009: Suomen kansainvälisesti tärkeät lintualueet (IBA) [<http://www.birdlife.fi/suojelu/paikat/iba/iba-suomen-tarkeat-lintualueet.shtml>].

BirdLife Suomi 2011: Suomen alueellisesti uhanalaiset lintulajit. – Internet-sivut, <http://www.birdlife.fi/suojelu/lajit/uhex/uhex-alueelliset.shtml>, viitattu 25.10.2011.

Grönlund, A., Lehtelä, M., Luotonen, H. & Hakalisto, S. 1998: Pohjois-Karjalan perinnemaisemat. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 61. Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu.

Husa, J. & Teeriaho, J. 2012: Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Pohjois-Karjalassa. – Suomen ympäristö 21/2012, Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. – BirdLife Suomen julkaisuja (No 4.)

Lindblom, K. 2009: Joensuun Multimäen luontoselvitys. – Joensuun kaupunki.

Luonnonsuojeluasetus 1997/2005: 14.2.1997 annettu luonnonsuojeluasetus (160/1997) ja sen 17.11.2005 annettu muutos (913/2005) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19970160>; <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050913>].

Luonnonsuojelulaki 1996: 20.12.1996 annettu luonnonsuojelulaki (1096/1996) sekä luonnonsuojelulain perustelut (HE 79/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>; <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960079>].

Meriluoto, M. & Soininen, T. 2002: Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. – Metsälehti Kustannus & Tapio.

Metsäasetus 1996: 20.12.1996 annettu metsäasetus (1200/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961200>].

Metsälaki 1996: 12.12.1996 annettu metsälaki (1093/1996) sekä metsälain perustelut (HE 63/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>]; [<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960063>].

Mäkinen, K., Palmu, J.-P., Teeriaho, J., Rönty, H., Rauhaniemi, T. & Jarva, J. 2007: Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. – Suomen ympäristö 14/2007, Ympäristöministeriö, Helsinki.

Ohtonen, A., Lyytikäinen, V., Vuori, K.-M., Wahlgren, A. & Lahtinen, J. 2005: Pienvesien suojele metsätaloudessa. – Suomen ympäristö 727, Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu.

OIVA 2012: OIVA - Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille [<http://www.wp2.ymparisto.fi/scripts/oiva.asp>]. Paikkatietoaineistot ladattu 20.6.2012.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen Kirja 2010. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.) 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. – Suomen ympäristö 8/2008, Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi – kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. – Ympäristöopas 109, Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Vesilaki 2011: 27.5.2011 annettu vesilaki (587/2011) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587>].

Ympäristöministeriö 2001: Alueellisesti uhanalaiset lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8801&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2007: Lintudirektiivin I-liitteen lajit Suomessa. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9046&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2008: Suomen kansainväliset vastuulajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=2406&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2009: Suomen Ramsar-alueet. – Internet-sivut, <http://www.environment.fi/default.asp?node=2166&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2010a: Uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien luettelo luonnonsuojeluasetuksessa. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1756&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2010b: Luontotyyppien suojele. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=473&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2011a: Suomen lajien punainen lista 2010. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=368511&lan=fi&clan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2011b: Suomessa esiintyvät luontodirektiivin II, IV ja V -liitteen lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9045&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2012: Luonnonsuojeluasetuksessa rauhoitetut lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1728&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Liite 1. Menetelmäkuvaukset.

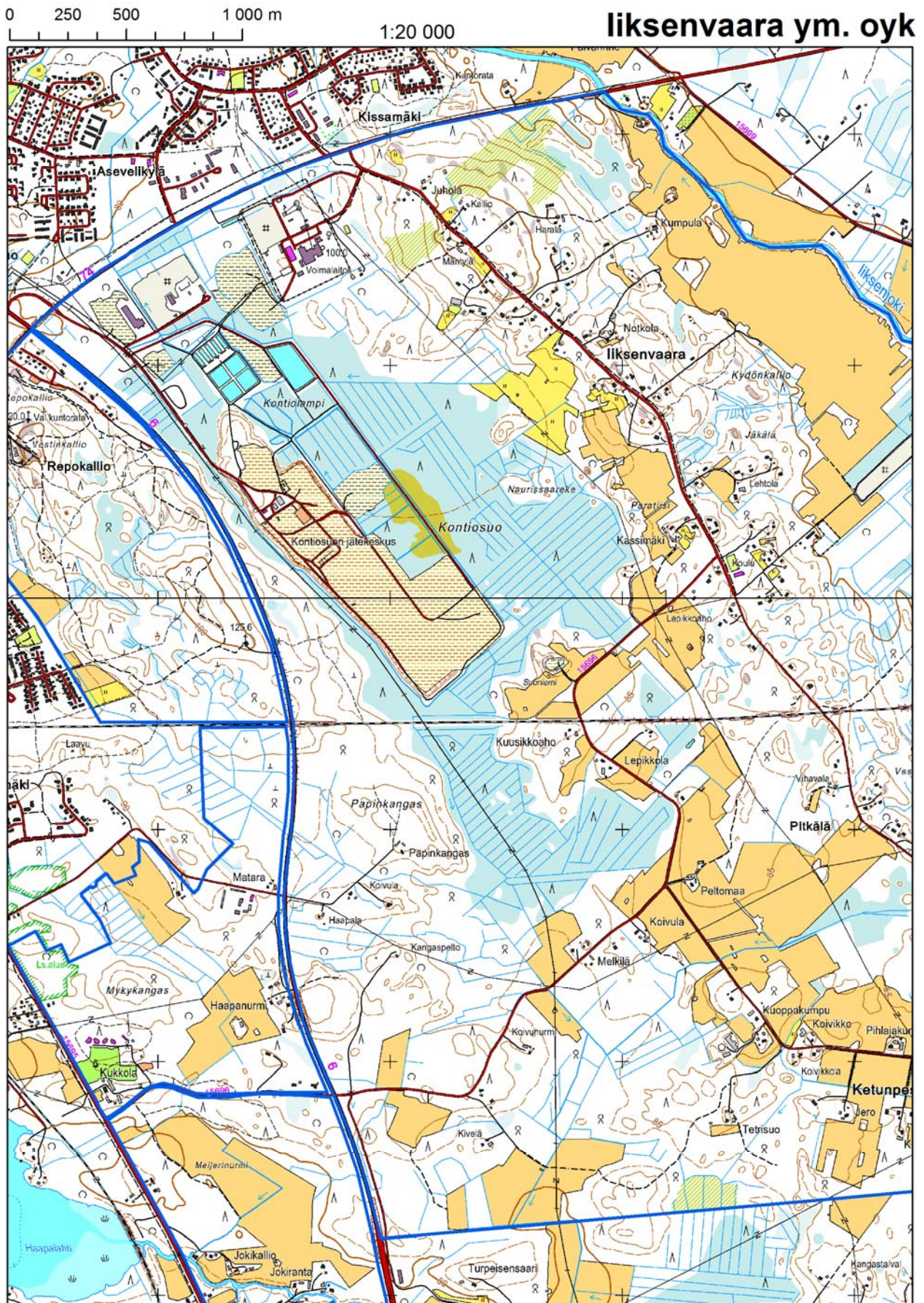
Selvitykseen sisältyi Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alue (eri osa-alueiden kuvaukset liitteessä 2) noin 17,5 km² (kuvat 1.1 & 1.2). Selvitysalueella tehtiin seuraavat osatyöt, joiden menetelmät kuvaillaan alla:

1. Luontoarvojen taustaselvitys: aiempien luontotietojen kokoaminen
2. Luontoarvojen perusselvitys: luontotyyppien ja huomionarvoisten putkilokasvien kartoitus
3. Liito-oravaselvitys
4. Linnustonselvitys.

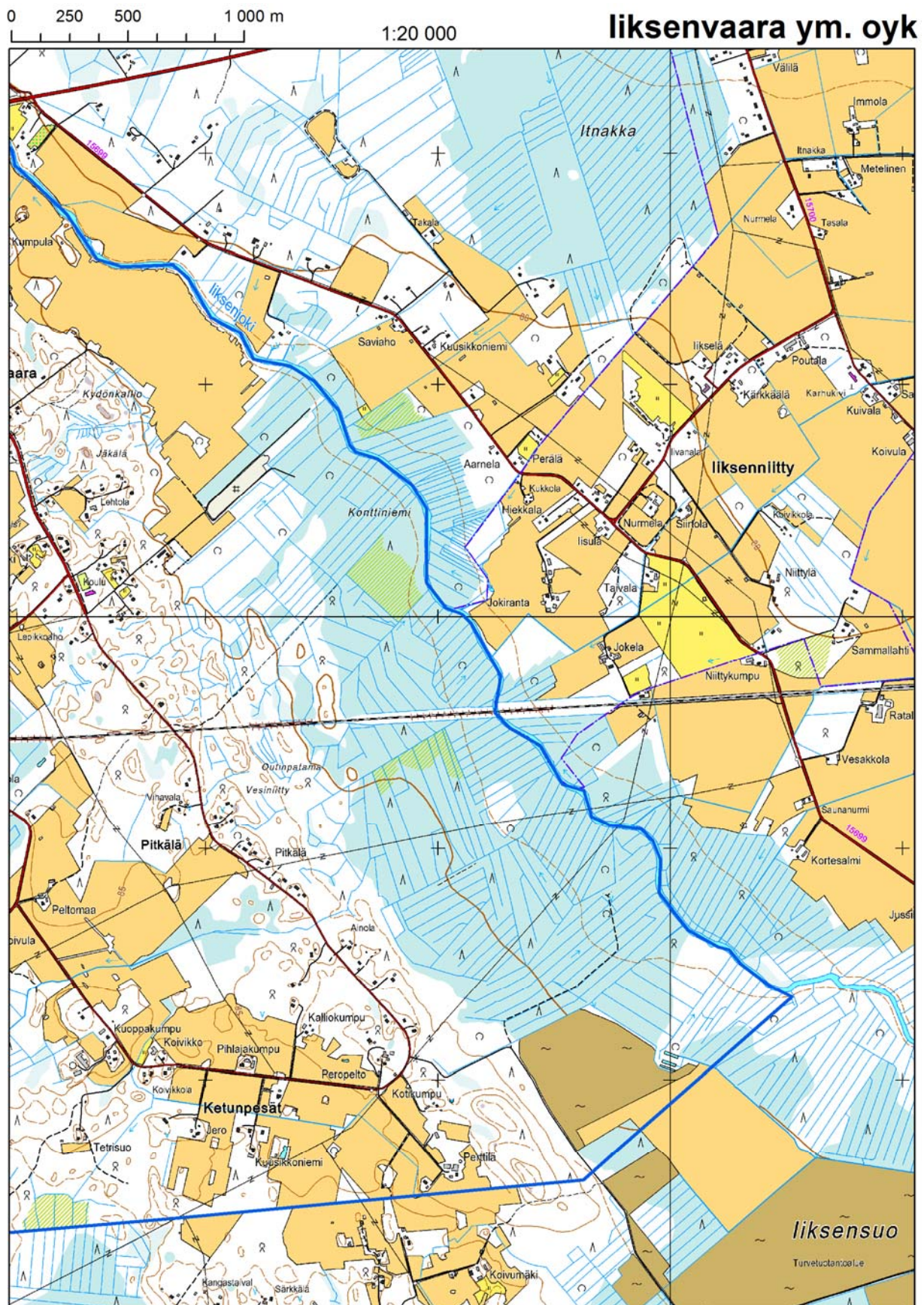
1. Luontoarvojen taustaselvitys

Lähtötietoina käytettiin useita raportteja ja tietokantoja sekä koottiin aikaisemmin julkaisemattomia tietoja viitasammakosta, liito-oravasta ja linnuista. Lähtötietoina olivat seuraavat kokonaisuudet:

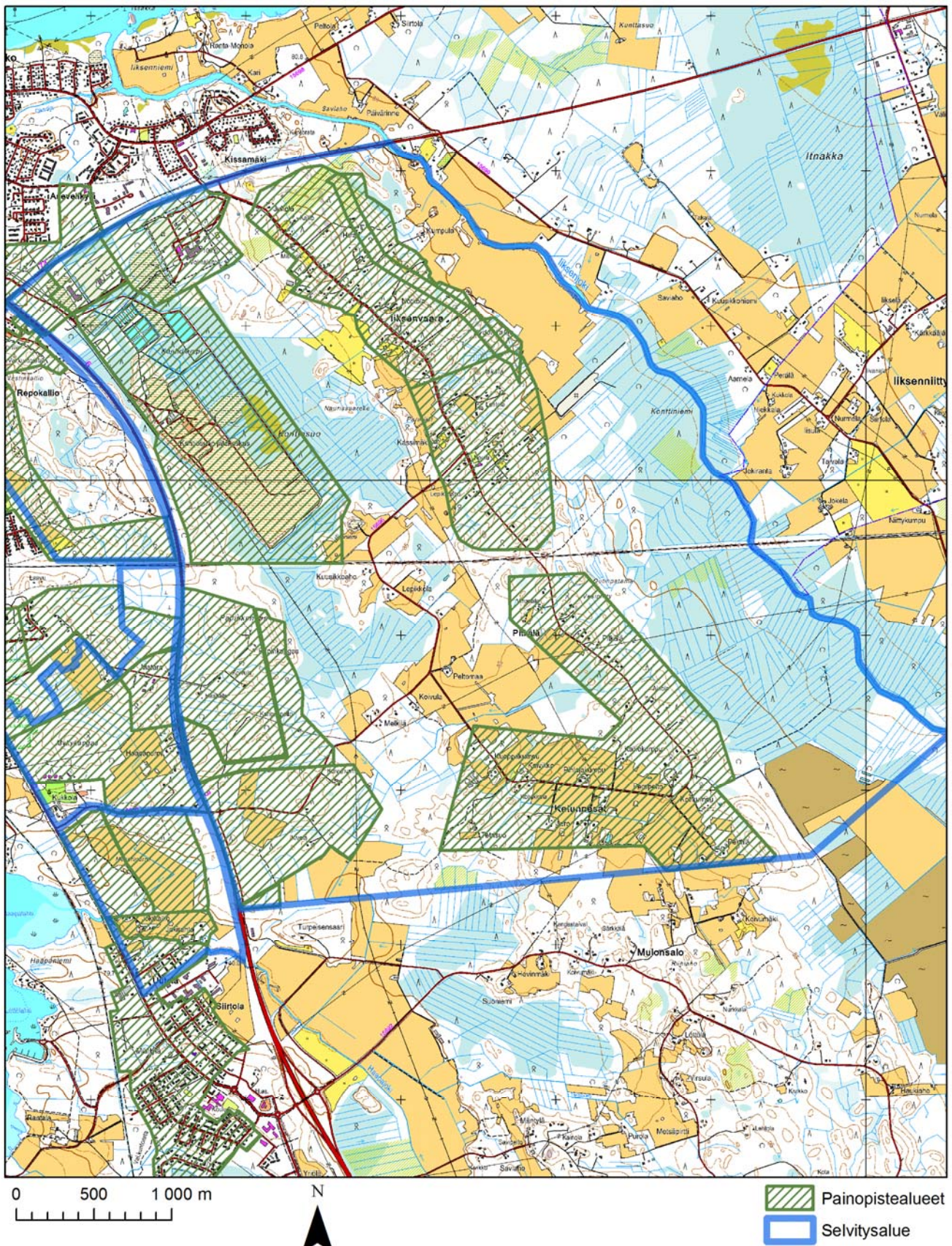
- Kartta-aineistot ja ilmakuvat.
- Joensuun seudun yleiskaava 2020.
- Joensuun kaupungilla olleet tiedot.
- Asiantuntijahaastattelut.
- Aiemmat raportit (Lindblom 2009).
- Eliölajit-tietokanta (uhanalaisten lajien havaintotietoja); tiedot kokosi Ilpo Mannerkoski 19.4.2012.
- Tiira-tietokanta (lintuhavaintoja); Toni Nurmi seurasi Tiiraan kertyviä tietoja koko selvityksen ja poimi tämän selvityksen kannalta olennaiset tiedot mukaan).
- Luonnonsuojelualueet (OIVA 2012): kansallispuistot, luonnonpuistot ja muut suojelualueet.
- Suojeluohjelmat (OIVA 2012): soiden-, lintuvesien-, harjujen-, lehtojen-, rantojen- ja vanhojen metsien suojeluohjelma.
- Natura 2000 -alueet (OIVA 2012).
- Kansainvälisesti tärkeät kosteikkoalueet (Ramsar-alueet) (Ympäristöministeriö 2009).
- Kansainvälisesti tärkeät linnustoalueet (IBA-alueet) (BirdLife Suomi 2009).
- Kansallisesti tärkeät linnustoalueet (FINIBA-alueet) (Leivo ym. 2002).
- Koskiensuojelulain alueet (OIVA 2012).
- Suojellut vesistöt: joet, kosket ja valuma-alueet (OIVA 2012).
- Perinnemaisemat (Grönlund ym. 1998).
- Arvokkaat kallioalueet (Husa & Teeriaho 2012).
- Arvokkaat moreenimuodostumat (Mäkinen ym. 2007, OIVA 2012)
- Arvokkaat tuuli- ja rantakerrostumat (OIVA 2012).

Kuva 1.1. Selvitysalueen länsiosan raja (sininen viiva). (Länsipuolella näkyy asemakaava-alueiden rajoja.)

Kuva 1.2. Selvitysalueen itäosan rajaus (sininen viiva).

Kuva 1.3. Selvitysten painopistealueet.

2. Luontoarvojen perusselvitys

Työn tavoitteena oli paikallistaa seuraavanlaiset kohteet:

- Luonnonsuojelulain mukaiset luontotyypit (Luonnonsuojelulaki 1996, Luonnonsuojeluasetus 1997/2005; ks. liite 5).
- Metsälain mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt (Metsäasetus 1996, Metsälaki 1996, Meriluoto & Soininen 2002; ks. liite 5).
- Vesilain mukaiset suojeltavat kohteet (Ohtonen ym. 2005, Vesilaki 2011; ks. liite 5).
- Muut huomionarvoiset luontotyypit, erityiset luontoarvot ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeät alueet (esim. runsaasti lahoppuuta sisältävät alueet) sekä muilla tavoilla arvokkaat luontokohteet (esim. kulutukselle herkäät alueet) ja alueellisesti arvokkaat kohteet (mm. Airaksinen & Karttunen 2001, Raunio ym. 2008, Ympäristöministeriö 2010b).
- Valtakunnallisesti uhanalaisten ja silmälläpidettävien, alueellisesti uhanalaisten, EU:n luontodirektiivin mukaisten, Suomessa rauhoitettujen ja Suomen vastuulajien sekä muiden huomionarvoisten putkilokasvilajien esiintymät (Ympäristöministeriö 2001, 2008, 2010a, 2011a,b, 2012, Rassi ym. 2010; luokitteluista on esittely liitteessä 8).

Tutustuimme lähtötietoihin (ks. taustaselvitys yllä), joiden perusteella ja Joensuun kaupungin ohjeistamana rajattiin maastotyön painopistealueet. Työhön eivät pääosin sisällyneet hakkuualueet, nuoret taimikot, erilaiset piha-alueet ja pellot.

Luontoarvoselvityksen maastotyöt teki Elina Manninen 19. & 20.7.2012. Selvitysalue kierrettiin jalan kattavasti läpi ja havainnoitiin kasvillisuutta. Maastotyössä keskityttiin painopistealueisiin (kuva 1.3). Eri kasvillisuuskuvioiden osalta merkittiin muistiin runsaimmat kasvilajit ja tärkeimmät ilmentäjälajit sekä puustoisilta kuvioilta pääpuulajit. Puuston ikää arvioitiin silmämääräisesti (puiden paksuudet on ilmoitettu rinnankorkeusläpimittoina, dbh). Kasvit tunnistettiin paikan päällä. Kuviot valokuvattiin. Kartoitussajankohta oli erinomainen luontotyyppi- ja kasvillisuuskartoituksen tekemiseen.

Huomionarvoiset luontotyyppikuviot rajattiin maastossa karttojen ja GPS-paikantimen avulla. Kuviot arvoitettiin niiden luonnonsuojelullisen arvon perusteella: I = merkittävät (valtakunnallisesti/maakunnallisesti merkittävä), II = keskinkertaiset (alueellisesti merkittävä) tai III = vähäiset luontoarvot (paikallisesti merkittävä). Kunkin kuvion yleiskuvauksen yhteydessä (ks. liite 2) kerrotaan myös, mikäli kyseessä on jonkin lain määritelmien mukainen kuvio, sekä muista mahdollisista luontoarvoihin vaikuttavista tekijöistä.

3. Liito-oravaselvitys

Työn tavoitteet olivat:

- Selvittää liito-oravan esiintymät ja lisääntymis- ja levähdyspaikat
- Arvioida liikkumisreitit esiintymistä lähiympäristöön.

Ennen maastokartoitusta suoritettiin selvitysalueen ilmakuvatarkastelu, jossa analysoitiin metsien rakennetta ja muodostettiin metsäkuviokartta. Ilmakuvatarkastelun teki Marko Schrader. Kuvioiden rajat valittiin niin, että niiden sisältämät metsäalueet olivat rakenteeltaan mahdollisimman homogeenisia. Kartoitettaviksi valittiin metsäkuviot, joissa oli selvästi havaittavissa varttunutta yli

10-metristä puustoa (kuvat 1.4 & 1.5). Osa kuvioista kuuluu laajempiin metsäkokonaisuuksiin, toiset kuviot taas ovat pieniä asutusten, peltöjen tai taimikoiden ympäröimiä metsälaikkuja.

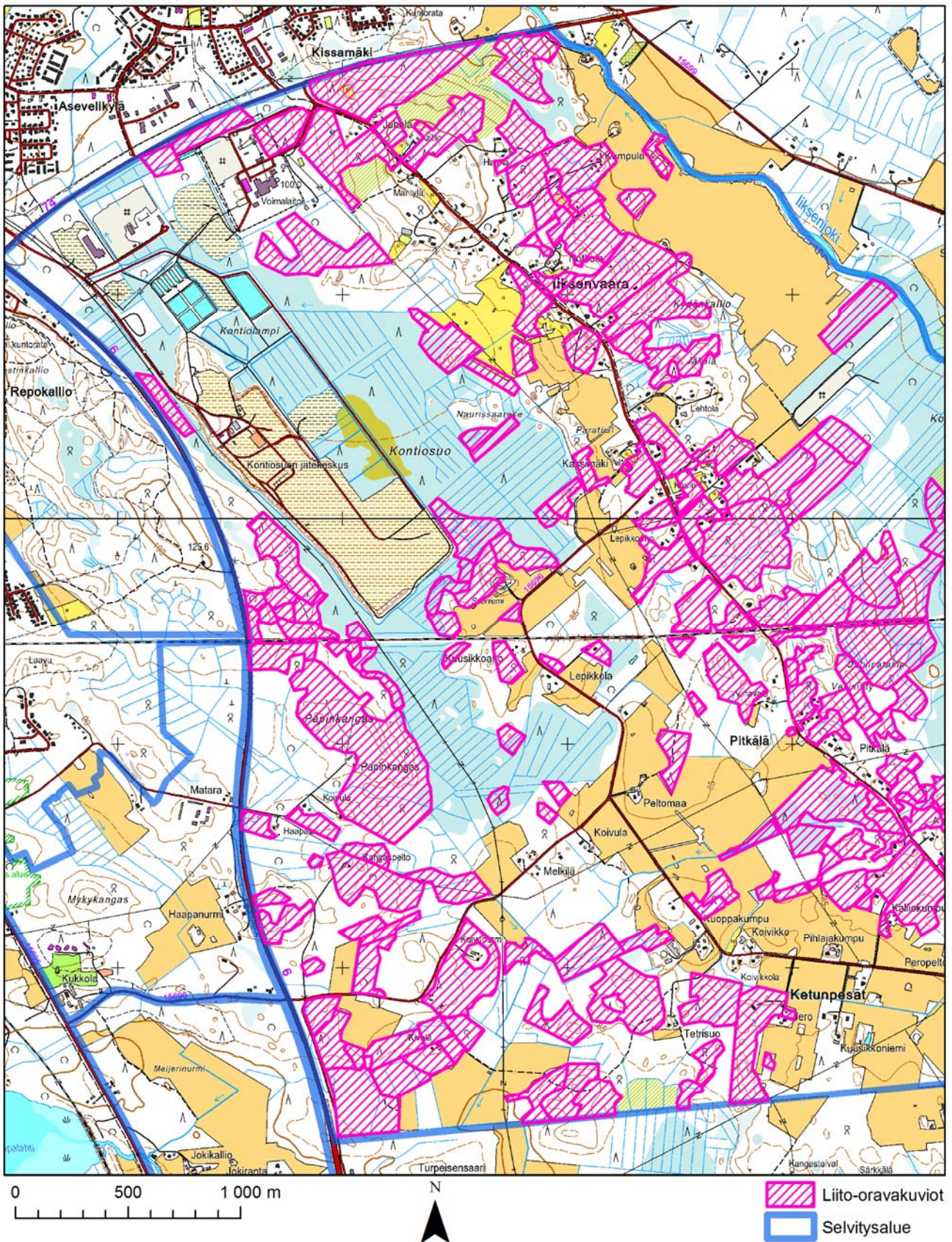
Ilmakuva-analyysin tulokset auttoivat kartoittajaa maastotöissä. Maastokartoituksissa kartoittaja näki kuviokartasta, kuinka pitkälle sama metsätyyppi jatkuu. Näin hän pystyi tarkemmin suunnittelemaan kartoitusreittiä. Tarvittaessa tarkistettiin maastossa myös ilmakuvatarkastelun ulkopuolelle jääneet metsälaikut, mikäli ne vaikuttivat liito-oravalle sovelialta.

Selvitysalue tarkistettiin maastokäynneillä 13., 14., 29.6. & 9.7.2012 (taulukko 1.1). Maastotyöt teki Toni Nurmi. Kartoitus ajoittui liito-oravan esiintymisselvitysten kannalta melko luotettavaan vuodenaikaan (ks. liite 6).

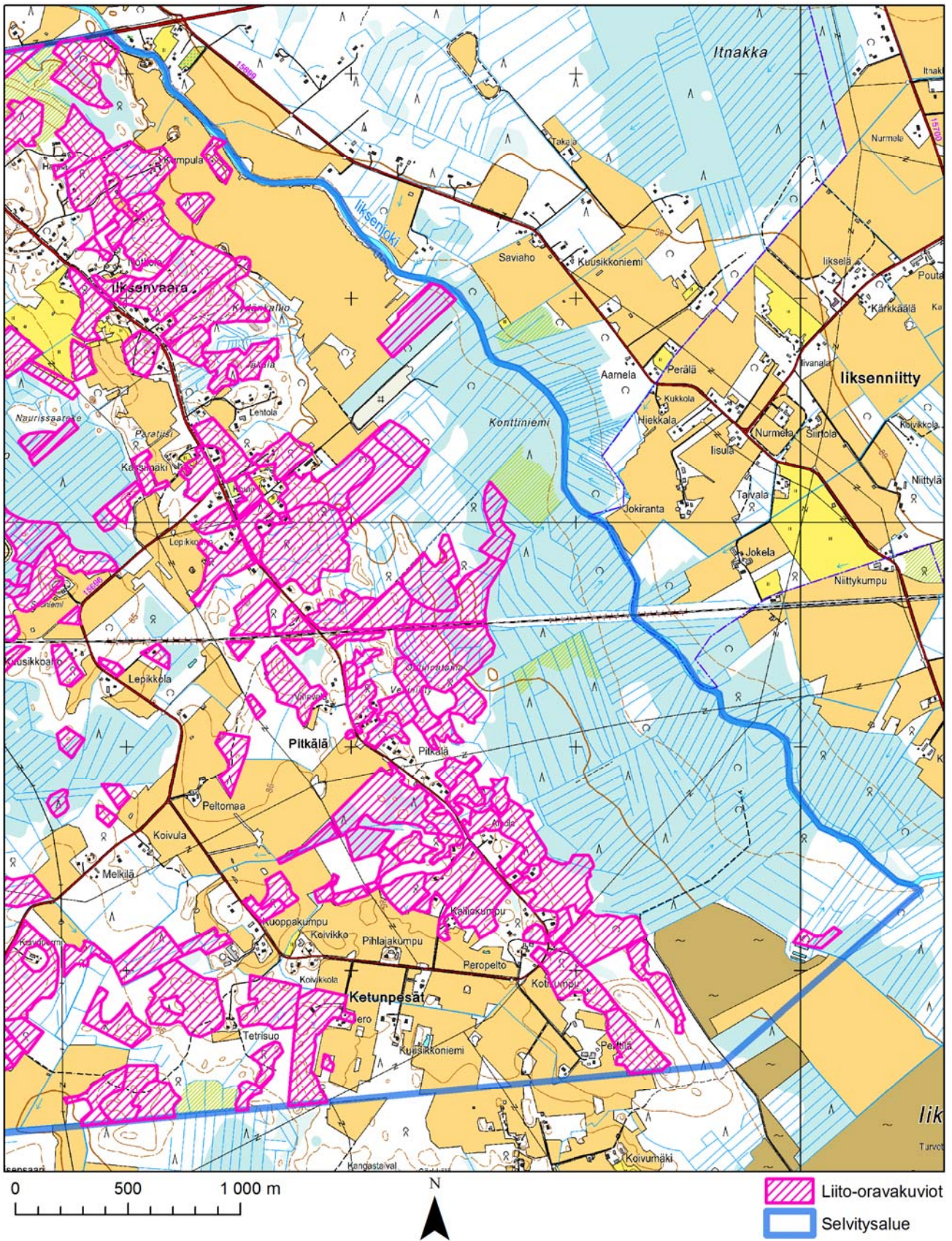
Liito-oravan papanoita etsittiin mahdollisten oleskelu- ja ruokailupuiden ja -puuryhmien alta. Näitä ovat kaikki haavat, joiden läpimitta on yli 20 cm, sekä kuuset, joiden läpimitta on yli 30 cm. Haapojen ja kuusien lisäksi tarkistettiin myös isoimmat koivut. Puille, joiden alta löydettiin papanoita, määritettiin GPS-paikantimella koordinaatit ja löytöpaikkojen sijainnit merkittiin kartalle. Koordinaattipisteiden tarkkuus on noin 3-10 m.

Kun metsästä löydettiin liito-oravan jätöksiä, lähiympäristöstä etsittiin ruokailupuita ja mahdollisia pesäpuita. Löydettyjen papanoiden perusteella kartoille rajattiin liito-oravalle soveliaat alueet (eli todennäköiset reviirit tai reviirin osat) sekä lajin käytössä olevat lisääntymis- ja levähdyspaikat. Kartoituksessa ja ilmakuvatarkastelun avulla arvioitiin tärkeät kulkuyhteydet. Marko Schrader osallistui maastohavaintojen ja esiintymäkartojen tulkintaan.

Kartoille merkittiin myös kuviot, jotka metsän rakenteen perusteella soveltuvat hyvin liito-oravan elinympäristöksi, mutta joista ei kartoituksen yhteydessä löytynyt merkkejä liito-oravasta.

Kuva 1.4. Ilmakuvatarkastelun perusteella liito-oravaselvitykseen sisällytetyt kuviot Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueen länsiosissa.

Kuva 1.5. Ilmakuvatarkastelun perusteella liito-oravaselvitykseen sisällytetyt kuviot Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueen itäosissa.

4. Linnustoselvitys

Linnustoselvityksen tavoitteet olivat:

- Linnustollisesti monipuolisten alueiden paikallistaminen. Nämä kohteet indikoivat osaltaan alueella olevia luontoarvoja.
- Rauhoitettujen, uhanalaisten, silmälläpidettävien, EU:n lintudirektiivin mukaisten ja muiden huomionarvoisten lintulajien esiintymisen selvittäminen. Valkoselkätikka oli erityisen huomion kohteena.

Työ tehtiin suppean kesäatlaslaskennan periaatteilla. Painopistealueet kierrettiin kattavasti läpi ja niiden ulkopuolella havainnoitiin ennakoarvion mukaisilla mielenkiintoisimmilla lintupaikoilla. Maastokäyntien määrä vaihteli eri osissa alueita tarpeen mukaan, koska tarkoituksena ei ollut tehdä kattavaa linnustoselvitystä, vaan työssä keskityttiin paikallistamaan tärkeitä linnustoalueita sekä etsimään huomionarvoisia lintulajeja. Selvitysalueella käytiin yht. viisi kertaa (taulukko 1.1).

Taulukko 1.1. Selvitysajankohdat Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueella. Lämpötila ilmoitettu havainnoinnin alusta ja lopusta, muut säätiedot havainnoinnin lopusta.

Pvm & klo	Alueet	Liito-orava	Linnusto	Säättila	Huomioita
8.6. 23:00-7:00	Iiksenvaara-Ketunpesät-Papinkangas		x	pilvisyys 3/8, tuuli 2 m/s, lämpö 9-13 °C	Sisälsi yölaulajakartoituksen. Myös Karhunmäen aluetta selvitettiin samalla käynnillä.
13.6. 6:30-14:30	Iiksenvaara-Ketunpesät-Papinkangas	x	x	pilvisyys 2/8, tuuli 3 m/s, lämpö 11-19 °C	Myös Karhunmäen ja Haapajoen alueita selvitettiin samalla käynnillä.
14.6. 23:00-7:00	Kontiosuo	x	x	pilvisyys 3/8, tuuli 2 m/s, lämpö 8-10 °C	Sisälsi yölaulajakartoituksen. Myös Repokallion aluetta selvitettiin samalla käynnillä.
29.6. 6:00-14:00	Iiksenvaara-Ketunpesät-Papinkangas	x	x	pilvisyys 1/8, tuuli 3 m/s, lämpö 10-22 °C	Myös Karhunmäen ja Repokallion alueita selvitettiin samalla käynnillä.
9.7. 6:30-15:30	Iiksenvaara-Ketunpesät-Papinkangas	x	x	pilvisyys 2/8, tuuli 4 m/s, lämpö 9-19 °C	Myös Haapajoen, Karhunmäen ja Repokallion alueita selvitettiin samalla käynnillä.

Liite 2. Luontoarvoselvityksen tulokset.

PAPINKANGAS

Osa-alue ulottuu sekä Iiksenvaarantien etelä- että pohjoispuolelle. Alueen metsät ovat talouskäytössä. Yleisin luontotyyppi on OMT tai MT. Yleisin pääpuulaji on kuusi, mutta monin paikoin kuusi ja mänty kasvavat sekametsänä. Kuusta on myös istutettu selviin riveihin. Korkeimmilla maastonkohdilla kasvillisuus vaihtuu pienialaisesti mäntyvaltaiseksi kuivahkoksi kankaaksi (VT), joka alueella on useimmiten nuorehkoa ja harvennettua. Paikoin metsä on siis (nuorta ja) tiheää, paikoin taas aukkoista. Harvennettuihin aukkopaikkoihin on levinnyt voimakaskasvuisina heiniä ja kangasmaitikkaa (*Melampyrum pratense*). OMT-metsä on paikoin säilynyt luonnontilaisempanakin, jolloin harvennuksista ei näy selviä merkkejä. Tosin silloinkin puusto on tasaikäistä ja lahoppuuta on niukasti.

Lisäksi alueella kasvaa koivikkoa, ehkäpä entisillä pelloilla. Koivikoiden kasvillisuus on lähinnä suuruoholehtoa. Kosteimpia kohtia on ojitettu ja niillä pajut muodostavat tiheikköjä. Metsää on myös päätehakattu paikoin äskettäinkin, jolloin paikalla on hakkuuaukko tai nuori taimikko.

Muulla kuvioiden A-C ympärillä Papinkankaan metsäalue on MT-kangasta, joka on tasaikäistä talousmetsää, tosin hyvin varttunutta. Esim. haapojen tyvillä kasvavat nahkajäkälät (*Peltigera* spp.) ovat merkki varttuneesta metsästä. Lahoppuuta on niukasti. Harvennuksia ei liene tehty pitkään aikaan.

A) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Rehevä lehtolaikku*) (kuvat 2.1 & 2.4)

Luontotyyppiltään käenkaali-oravanmarjatyypin tuore keskiravinteinen lehto (OMaT). Pienialaisessa lehtipuuvaltaisessa lehdossa on runsaasti lahoppuuta, tuoretta lahoppuuta hieman vähemmän kuin maa- ja pystylahoppuuta. Valtapuina ovat koivut (*Betula* spp.) ja pihlaja (*Sorbus aucuparia*) lähes tasarunsaina. Sekapuina kasvaa harmaaleppää (*Alnus incana*) ja tuomea (*Prunus padus*), jälkimmäistä myös pensaskerroksessa. Pääosin puusto on nuorehkoa, dbh n. 20 cm, mutta joukossa on muutamia hyvin varttuneita puita.

Pensaskerroksessa kasvaa tuomen ohella vadelmaa (*Rubus idaeus*). Kenttäkerroksen runsaimpia lajeja tai tärkeimpiä ilmentäjälajeja ovat oravanmarja (*Maianthemum bifolium*), käenkaali (*Oxalis acetosella*), metsäkastikka (*Calamagrostis arundinacea*), lehtotesma (*Milium effusum*), metsätähti (*Trientalis europaea*), metsäalvejuuri (*Dryopteris carthusiana*), hiirenporras (*Athyrium filix-femina*), karhunputki (*Angelica sylvestris*) ja lehtoarho (*Moehringia trinervia*). Pohjakerroksen merkittävimpiä lajeja ovat suikerosammalet (*Brachythecium* spp.) ja metsälehväsammal (*Plagiomnium cuspidatum*).

Kuvio on kohtalaisen luonnontilainen, mutta arvoa heikentää pienialaisuus; kuvio rajautuu hakkuualoihin ja taimikoihin ja sen pohjoispuolitse kulkee voimalinja, jonka alta kasvillisuutta on raivattu.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.1. Papinkankaan kuviota A.

B) Metsälain (Lehtokorpi LhK) ja vesilain (Puro) erityisen tärkeä elinympäristö (kuvat 2.2 & 2.4)

Kuusi (*Picea abies*), hieskoivu (*Betula pubescens*) ja haapa (*Populus tremula*) kasvavat kuviolla lähes yhtä runsaina. Monet kuusista ja haavoista ovat silmiinpistävästi järeitä, dbh arviolta jopa 50 cm. Myös muutamia vanhoja harmaaleppiä kasvaa kuviolla. Maalahopuuta on runsaasti ja pysty- sekä tuorelahoa kohtalaisesti. Pensaskerroksessa kasvavat rehevinä vadelma, paatsama (*Rhamnus frangula*) ja mustaherukka (*Ribes nigrum*). Kenttäkerroksen saniaiset, hiirenporras, metsä- ja isoalvejuuri (*Dryopteris expansa*) sekä korpi-imarre (*Phegopteris connectilis*), kasvavat niin ikään rehevinä, etenkin puronvarressa. Muita kenttäkerroksen runsaita tai tärkeitä ilmentäjälajeja ovat mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), korpiorvokki (*Viola epipsila*), sudenmarja (*Paris quadrifolia*), vanamo (*Linnaea borealis*), ahomansikka (*Fragaria vesca*), käenkaali, ojakellukka (*Geum rivale*) ja oravanmarja. Pohjakerroksessa kasvaa seinäsammalta (*Pleurozium schreberi*) ja lehväsammalia (Mniaceae spp.).

Kuviolla on vanhoja kantoja eli puustoa on joskus harvennettu. Korpi on siis luonnontilaisen kaltainen, mutta luontoarvot vaikuttavat silti säilyneen hyvin. Puroa lienee perattu, mutta uoma kuitenkin mutkittelee luonnollisen kaltaisesti. Kuvio rajautuu länsiosassaan hakkuuseen, jossa koko puronvarsi on hakattu paljaaksi. Kuvio vaihtuu pohjoisosassa lehdoksi (ks. kuvio C).

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.2. Papinkankaan kuviota B.

C) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Rehevä lehtolaikku*) (kuvat 2.3 & 2.4)

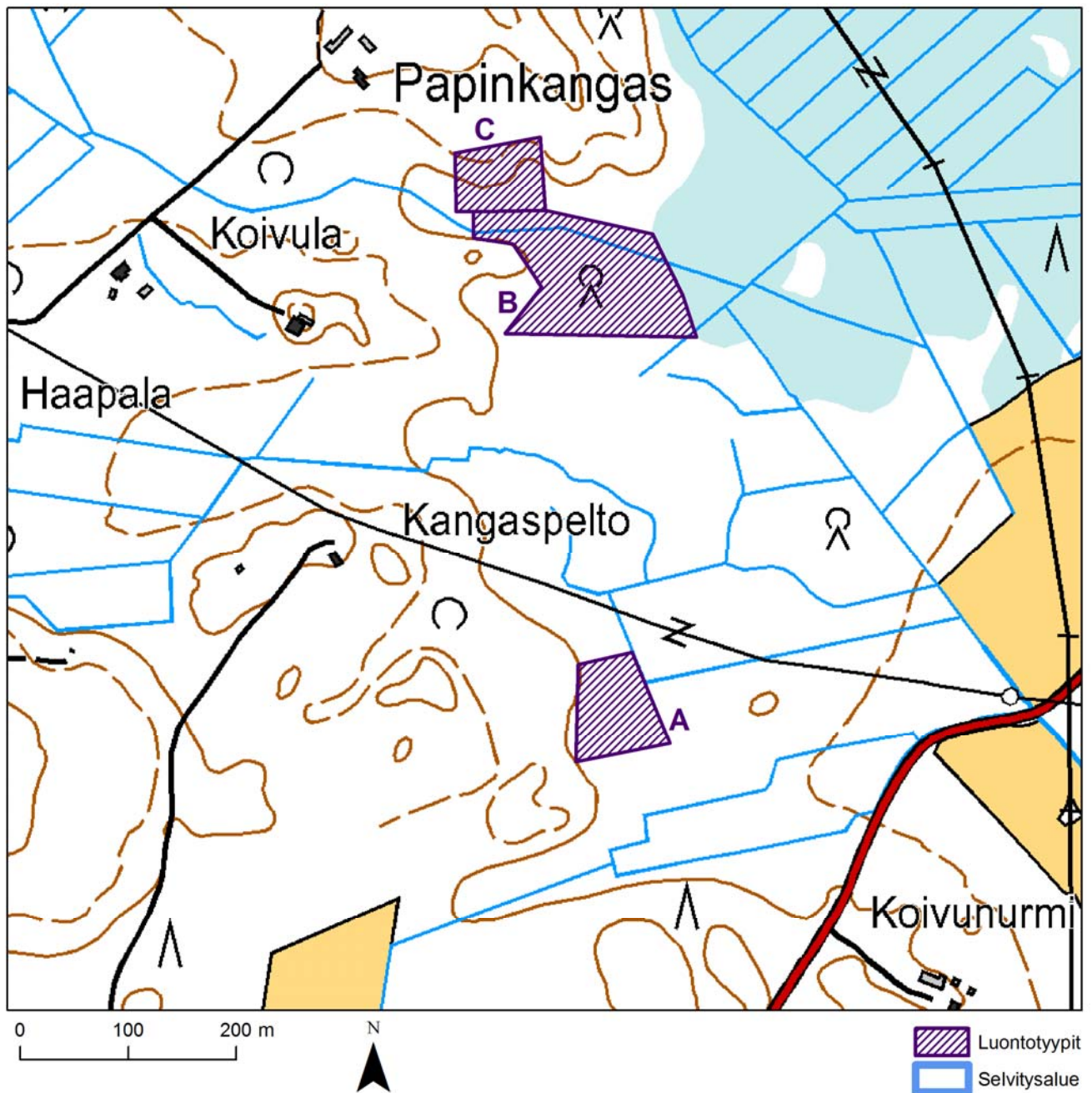
Luontotyyppiltään käenkaali-oravanmarjatyypin tuore keskiravinteinen lehto (OMaT). Kuvio vaihtuu vähitellen puronvarren kosteaksi lehtokorveksi (kuvio B). Lehdon tuoreessa osassa metsä on varttunutta, ja pääpuulajit kuusi ja haapa voivat olla rinnankorkeusläpimitaltaan jopa 60 cm. Pihlajaa ja tuomea kasvaa runsaasti aliskasvoksena ja taimina pensaskerroksessa. Pensaskerroksen lajeja ovat niin ikään karjalanruusu (*Rosa acicularis*), vadelma ja taikinamarja (*Ribes alpinum*). Kenttäkerrosajit ovat osittain samoja kuin edellisellä kuviolla, mutta ruohot eivät ole yhtä korkeita: oravanmarja, käenkaali, metsäalvejuuri, lillukka (*Rubus saxatilis*), lehtotesma, metsäkastikka, nuokkuhelmikkä (*Melica nutans*), metsäimarre (*Gymnocarpium dryopteris*), metsätähti ja kielo (*Convallaria majalis*). Pohjakerroslajeista mainittakoon suikerosammalet.

Kuvion luontoarvot ovat merkittävät, etenkin järeä puusto ja lahoppuun runsas määrä. Luontoarvoja heikentää kuvion pienialaisuus ja rajoittuminen länsiosassa hakkuuseen.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.3. Papinkankaan kuviota C.

Kuva 2.4. Papinkankaan arvokkaat luontokohteet.

KETUNPESÄT

Alueella on tiheää asutusta ja runsaasti viljeltyä peltoa. Suurin yhtenäinen metsäalue on itäkoillisosassa. Metsät ovat pääasiassa MT- tai OMT-kuusikkoa, mutta maaston kohotessa kasvaa hieman myös VT-tyyppin männikköä. Metsää on monin paikoin harvennettu, ja aukkopaikat ovat heinittyneet. Lisäksi paikoin kasvaa hieskoivikkoo, luultavasti entisillä pelloilla. Myös avohakkuualoja ja hakkuutaimikkoja on alueella. Ojituksia on tehty kosteikkoihin ja maaston painanteisiin lähes kaikkialla. Metsistä löytyy toisen maailmansodan aikaisia pommikuoppia. Ketunpesäntien varrella kasvaa valtakunnallisesti **silmälläpidettävää** ketoneilikkaa (*Dianthus deltoides*) 5 yksilöä (kuva 2.8: piste D).

Kuva 2.5. Ketunpesien kuviota A.

Kuva 2.6. Ketunpesien kuviota B.

A) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Rehevä lehtolaikku*) (kuvat 2.5 & 2.8)

Luontotyypiltään käenkaali-lillukkatyyppin tuore runsasravinteinen lehto (ORT).

Harmaaleppävaltaisella pienellä lehtolaikulla on runsaasti lahopökölöitä ja kohtalaisesti maapuita. Tuoretta lahoppuuta on niukemmin. Lepät ovat keskikokoisia, dbh n. 20-30 cm.

Alikasvoksena kasvaa nuorta kuusta.

Pensaskerros on monilajinen: vadelma, karjalanruusu, kataja (*Juniperus communis*), pihlaja ja tuomi. Kenttäkerroksen lajeista tärkeimmät ovat käenkaali, lillukka, metsälvejuuri, kielo, oravanmarja, metsäkastikka, puna-ailakki (*Silene dioica*), lehtotesma, lehtoarho ja sudenmarja.

Pohjakerroksessa kasvaa mm. lehväsammalia.

Kuvio on luonnontilaltaan melko hyvä, tosin pienialainen. Puusto on kyllä erirakenteista, mutta kaikkein järeimmät ylispuut puuttuvat.

Luontoarvot: Luokka III

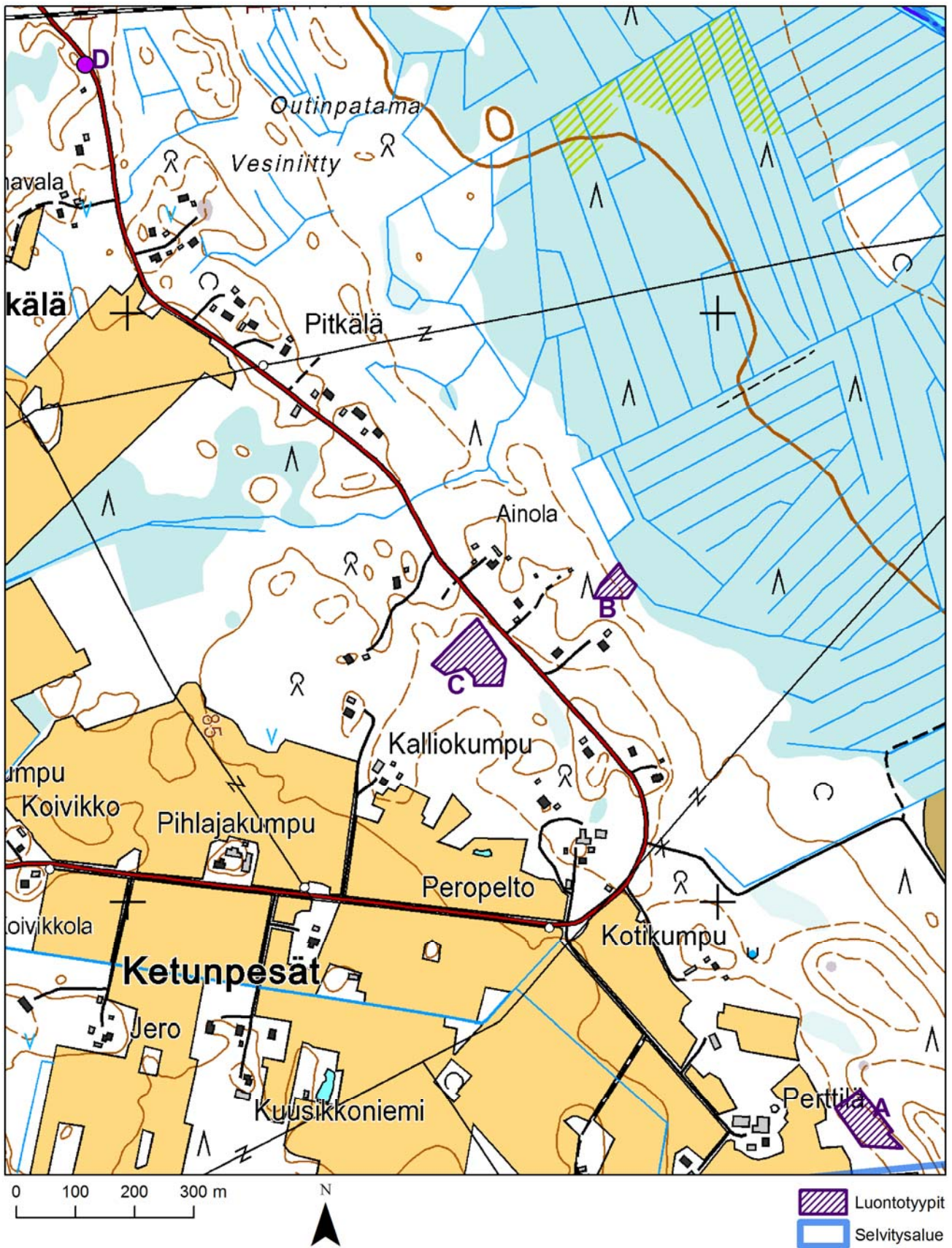

Kuva 2.7. Ketunpesien kuviota C.

B) Vesilain mukainen luontotyyppi (Noro) (kuvat 2.6 & 2.8)

Noron välitön lähiympäristö on kasvillisuudeltaan kuusivaltaista kangaskorpea (KgK), jossa lahoppuuta on melko niukasti. Mustaherukkaa kasvaa pensaskerroksessa. Kenttäkerroksen huomionarvoisimmat lajit ovat suo-orvokki (*Viola palustris*), ojakellukka, hiirenporras ja rönsyleinikki (*Ranunculus repens*). Muuten lajisto on tuoreelle kangasmetsälle tyypillistä. Sammalista runsaimpia ovat lehväsammalet ja korpirahkasammal (*Sphagnum girgensohnii*). Noro alkaa ojasta, jatkuu välillä sammalpeitteen sisään kadoten ja muodostaa pieniä lammikoita. Läheinen oja on rajattu kuvion ulkopuolelle. Kartoitushetkellä oli pitkään jo satanut tavallista runsaammin, mikä on voinut saada ojan tulvimaan. Tavallisena kesänä kuvio on todennäköisesti kuivempi (kausikostea), mihin viittaa se, ettei kasvillisuus ei ole noron ympärillä kovin kostea korpea vaan enemmänkin kangaskorpea ja hieman kauempana tuoretta kangasmetsää. Metsälain edellytykset eivät täyty noron lähiympäristössä, sillä kasvillisuus ei sanottavasti eroa laajemman alueen kasvillisuudesta. Kartalle on kuitenkin piirretty laajempi rajaus kuin pelkkä noro, jotta noron vesitalous olisi turvattu.

Luontoarvot: Luokka III

Kuva 2.8. Ketunpesien arvokkaat luontokohteet.

C) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (Vähäpuustoinen suo) (kuvat 2.7 & 2.8)

Luontotyyppi on lähinnä kangasrämettä (KgR) tai varsinaista sararämettä (VSR). Kuvio on märkä ja pienialainen. Hieskoivu kasvaa kituliaasti ja harvakseltaan pääpuuna kuviolla. Vain reunoilla on jonkin verran mäntyä (*Pinus sylvestris*) ja harmaaleppää. Kangasrämeen luonteisesti kuviolla on tiheitä rämevarpukasvustoja: suopursua (*Ledum palustre*), juolukkaa (*Vaccinium uliginosum*) ja vaiveroa (*Chamaedaphne calyculata*) sekä mustikkaa (*Vaccinium myrtillus*). Samoin virpapaju (*Salix aurita*), ruohoista muurain (*Rubus chamaemorus*) ja sammalista korpilahkasammal (*Polytrichum commune*) ovat runsaita kuten kangasrämeillä tavallisesti. Toisaalta kuviolla kasvaa myös luhta- ja jokapaikansaraa (*Carex vesicaria*, *C. nigra*), tupasvillaa (*Eriophorum vaginatum*), metsäälvejuurta ja korpikastikkaa (*Calamagrostis purpurea*). Märät väli- ja tasapinnat ovat rahkasammalten valtaamia.

Kuvion luonnontilaisuutta heikentää hieman reunassa kulkeva metsätyökoneen ajoura.

Kasvillisuudeltaan kuvio ei ole alueella kovin tavallinen ja on siksi alueellisesti merkittävä.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.9. Iiksenvaaran kuviota A.

IIKSENVAARA

Pienialaisia lehtoja on Iiksenvaarassa siellä täällä kangasmetsän lomassa. Osa-alueen metsät ovat suurimmaksi osaksi kuusivaltaista MT-kangasta tai lehtomaista kangasta (OMT). Metsät ovat tasaikäisiä ja talouskäytössä sekä tiheän asutuksen pirstomia. Paikoin metsä on nuorta ja tiheää kuusikkoa, sekametsää tai lehtimetsää (lähinnä koivikkoa), paikoin on taimikkoa tai avointa hakkuualaa. Varttuneempaa metsää on lähes kaikkialla harvennettu, ja aukkopaikkoihin on levinnyt voimakkaasti metsäkastikka. Korpipainanteita on lähes säännönmukaisesti ojitettu. Metsissä on muutamia toisen maailmansodan aikaisia pommikuoppia. Iiksenvaarantien varrella, pyörätien ja metsän välissä kasvaa useassa kohdassa ketoneilikkaa 5-20 yksilön ryhminä (kuvat 2.14 & 2.15: pisteet F).

Iiksenvaaran painopistealueeseen liittyy osayleiskaava-alueen pohjoispuolella aiemmin tehty luontoselvitys, jossa Iiksenjokivarren rantalehdot on rajattu arvokkaaksi luontokohteeksi nykyiseen selvitysalueeseen asti (Lindblom 2009).

A) Muu arvokas elinympäristö (*Puro ja sen välitön lähiympäristö*) (kuvat 2.9 & 2.14)

Puron lähiympäristössä kasvaa harmaaleppää, hieskoivuja ja nuoria kuusia. Korpimaista kasvillisuutta on vain aivan puron partaalla eli kasvillisuustyyppejä on lähinnä kangaskorpi (KgK).

Puron partaalla kasvaa runsaasti hiirenporrasta sekä muista korpimaisuuden ilmentäjälajeista suo- ja korpiorvokkia, ojakellukkaa, rönsyleinikkiä, käenkaalia, metsäkortetta (*Equisetum sylvaticum*), korpi-imarretta, korpikarhunsammalta (*Polytrichum commune*) ja lehväsammalia. Itse purossa kasvaa isovesitähteä (*Callitriche cophocarpa*).

Uomaa lienee perattu eikä sen lähiympäristössä ole juurikaan lahoppua tai merkittävästi korpikasvillisuutta. Vesi- ja metsälain kriteerit eivät siten täyty, mutta kohde on kuitenkin maininnanarvoinen, sillä se on osa-alueen purouomista luonnontilaisin.

Luontoarvot: Luokka III

Kuva 2.10. Iiksenvaaran kuviota B.

B) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (Vähäpuustoinen suo) (kuvat 2.10 & 2.14)

Luontotyyppi on lähinnä ruohoista sararämettä (RhSR). Lähellä Iiksenvaarantietä on pienialainen suopainauma, jolla kasvaa harvakseltaan hieskoivuja, mäntyjä ja nuoria kuusia tai kuusen taimia. Harmaaleppää kasvaa kuviolla myös hieman. Kasvupaikka on märkä ja kasvillisuus rakkasammalvaltaista. Kurjenjalka (*Comarum palustre*) ilmentää paikalla ruohoisuutta. Muita runsaita lajeja ovat korpikastikka, luhtasara ja vaivero. Rakkasammalten lisäksi korpikarhunsammal on runsas.

Kuvio on luonnontilainen mutta pienialainen.

Luontoarvot: Luokka III

Kuva 2.11. Iiksenvaaran kuviota C.

C) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Rehevä lehtolaikku*) (kuvat 2.11 & 2.14)

Luontotyyppiltään hiirenporras-käenkaalityypin kostea keskiravinteinen lehto (AthOT). Pienialainen lehtolaikku on jakautunut kahteen osaan; se rajautuu tiehen, pihaan ja hakkuuseen. Kuusi on valtapuu, ja muutamat yksilöt ovat huomiotaherättävän järeitä, dbh arviolta jopa 50 cm tai enemmän. Kuusen ohella harmaaleppää kasvaa kuviolla runsaasti ja sekapuuna myös koivua ja pihlajaa, jälkimmäistä runsaasti myös pensaskerrossa. Muuten suurin osa kuusista ja lehtipuista on nuorehkoja tai keskikokoisia, dbh n. 20-30 cm. Muu kasvilajisto ilmentää hyvin ko. kasvillisuustyyppiä: tuomi, vadelma, hiirenporras, metsäalvejuuri, oravanmarja, käenkaali, riidenlieko (*Lycopodium annotinum*), metsäkastikka, metsäimarre, ojakellukka, karhunputki, metsätähti, puna-ailakki sekä lehvä- ja suikerosammalet. Kosteimmilla kohdilla kasvaa lisäksi suo-orvokkia.

Maa- ja pystylahopuuta on kohtalaisesti, tuoretta lahopuuta niukasti. Luonnontilaisuutta heikentävät pienialaisuus ja pirstoutuneisuus (reunavaikutus).

Luontoarvot: Luokka III

Kuva 2.12. Iiksenvaaran kuviota D.

D) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Ruohokorpi RhK*) (kuvat 2.12 & 2.15)

Kuusi- ja hieskoivuvaltaisen korven luonnontila on melko hyvä, vaikka hyvin järeitä puita ei kuviolla kasvakaan. Sekä maa- että pystylahopuuta ja tuoretta lahopuuta on kohtalaisesti.

Pensaskerroksessa ja aliskasvoksena kasvaa pihlajaa ja harmaaleppää. Myös vadelma on runsas pensaskerroslajeja. Rentukka (*Caltha palustris*) ja hiirenporras ovat runsaimpia lajeja. Lisäksi tavallisia kenttäkerroslajeja tai hyviä ilmentäjiä ovat ojakellukka, suo-orvokki, kurjenjalka, korpisara (*Carex loliacea*), metsä- ja suokorte (*Equisetum palustre*) sekä suovehka (*Calla palustris*). Pohjakerroksessa on jonkin verran lehväsamalia.

Kohde on huomionarvoinen ja paikallisesti tärkeä ojittamaton korpi.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.13. Iiksenvaaran kuviota E.

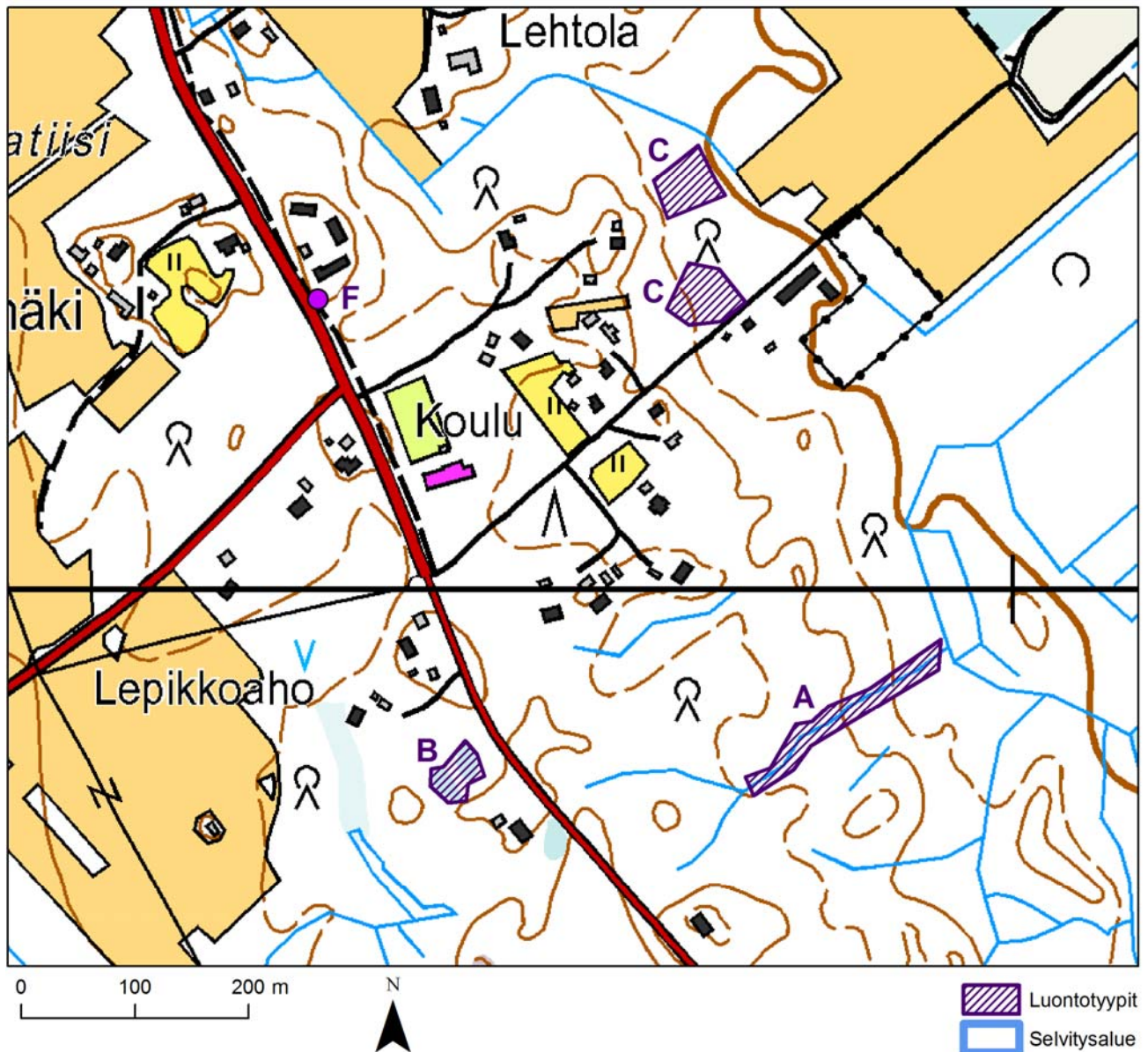
E) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Lehtokorpi LhK*) (kuvat 2.13 & 2.15)

Kuvio ulottuu osin painopistealueen ulkopuolelle. Sekapuustona kasvaa harmaaleppää, kuusta ja pihlajaa, jotka enimmäkseen ovat läpimitaltaan (dbh) 30-40 cm. Osa kuusista on hyvin järeitä: dbh 50 cm tai enemmän. Kuviolla on hyvin runsaasti lahpuuta. Pensaskerroksessa kasvaa pihlajaa, tuomea ja vadelmaa ja kenttäkerroksessa metsäalvejuurta, hiirenporrasta, käenkaalia, suorvokkia, oravanmarjaa, kioloa, puna-ailakkia ja korpi-imarretta. Sammalista huomionarvoisimpia ovat korpikarhunsammal ja lehväsammat.

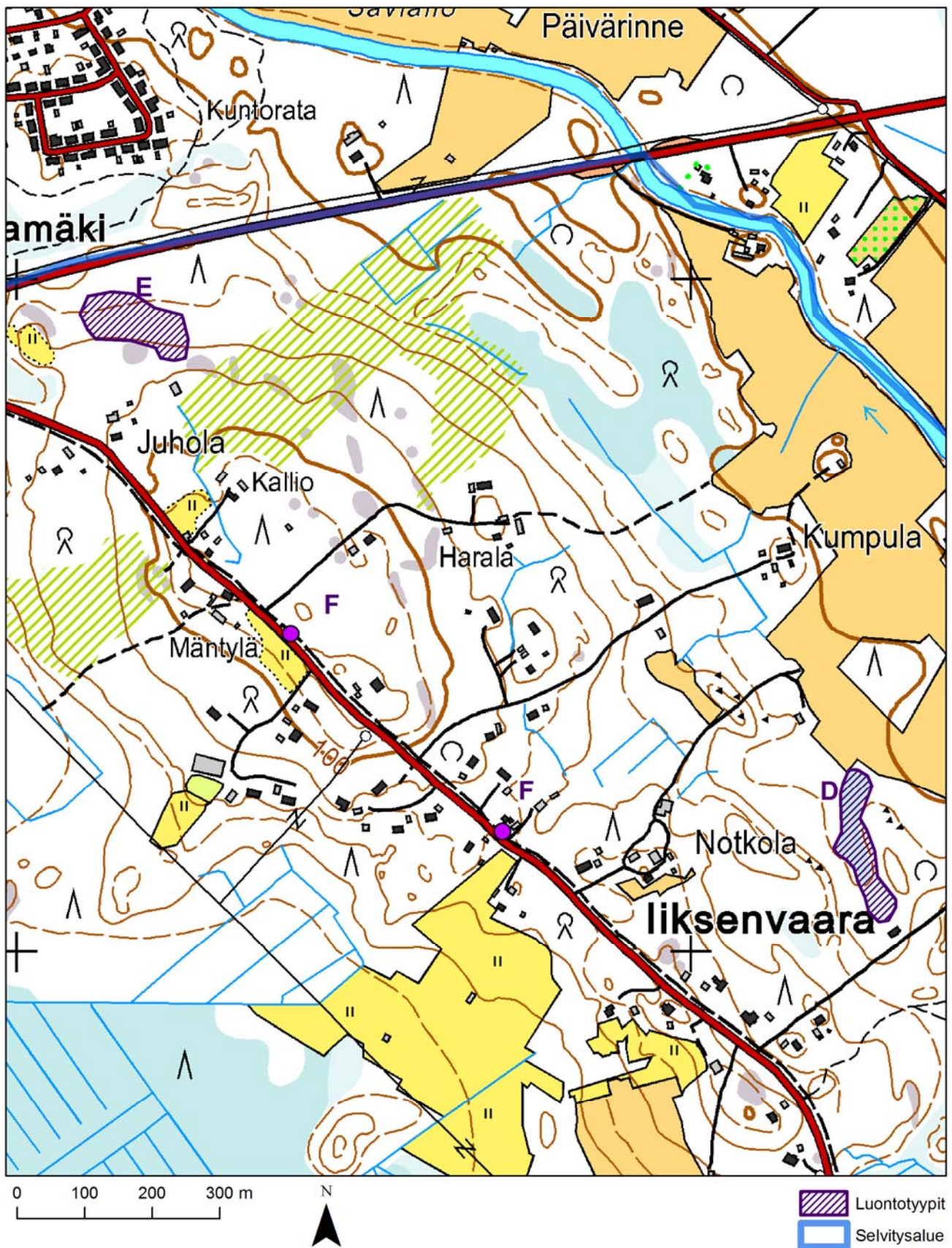
Kuvion kaakkoispuolella on laajoja avohakkuualoja, jotka saattavat vaikuttaa korven vesitalouteen.

Yhdessä kuvion D kanssa korpi on tärkeä selvitysalueen monimuotoisuuden kannalta.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.14. Iiksenvaaran arvokkaita luontokohteita (A-C, F).

Kuva 2.15. Iksenvaaran arvokkaita luontokohteita (D-F).

KONTIOSUO

Kontiosuon jäteaseman ja voimalaitoksen alueita ei kartoitettu. Suuri osa painopistealueesta jäteaseman ja voimalaitoksen ulkopuolella on soistunutta, joko metsäistä (isovarpurämettä, korpea) tai avosuota. Laajoja alueita on ojitettu ja tässä arvokkaisiin luontotyyppeihin on rajattu vain ojittamattomia aloja. Ojitettujen rämeiden puusto on korkeampaa männikköä ja varvikko rehevämpää kuin ojittamattomien kuvioden. Alueella on paljon roskia, joita tuulen lisäksi ilmeisesti lokit ja korpit levittävät jätokeskuksesta ympäröivään luontoon. Ojittamattomien kuvioden suoluonto on edustavaa ja jopa erämaista ja sopisi osittain hyvin retkeilyyn, jos roskaisuutta tai jätokeskuksen hajuja ei koeta haitaksi. Myös ojitetuilla rämeillä on jonkin verran luontoarvoja jäljellä: suovarpukasvillisuus on niilläkin hyvin edustavaa. Alueella on myös kangasmetsää, VT tai MT, sekä OMT-metsää, mutta se on suurelta osin harvennettu tai päätehakattu. Hakkuualoilla kasvaa lehtipuutaimikkoa.

A) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Lehtokorpi LhK*) (kuvat 2.16 & 2.20)

Allikkoinen pienialainen korpi on osin painopistealueen ulkopuolella. Puusto on enimmäkseen harmaaleppää ja kuusta. Lepät ovat keskikokoisia, dbh 20-30 cm ja kuuset hieman järeämpiä, dbh 30-40 cm. Myös kuusen taimia sekä pihlajaa kasvaa kuviolla. Lisäksi on muutamia järeitä hieskoivuja. Pensaskerroksessa kasvaa lehtipuiden taimien lisäksi mustaherukkaa ja vadelmaa. Runsaimmat ja edustavimmat kenttäkerrosrajat ovat ojakellukka, metsäalvejuuri, lehtotesma, suorvokki, hiirenporras, käenkaali ja oravanmarja. Muita huomionarvoisia ovat metsäkastikka, suo- ja metsäkorte, lehtoarho, sudenmarja sekä rönsyleinikki. Isovesitähteä kasvaa allikoissa. Lehväsammalet ja suikerosammalet vallitsevat pohjakerroksessa.

Lahopuuta kuviolla on melko niukasti. Luontoarvoja heikentää myös pienialaisuus, mutta rämevaltaisen kasvillisuuden keskellä kuvio on kuitenkin huomionarvoinen.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.16. Kontiosuon kuviota A.

B) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (Vähäpuustoinen suo) (kuvat 2.17 & 2.20)

Luontotyypiltään rahkanevaa (RaN), joka vaihtuu itää kohti puustoisemmaksi rahkarämeeksi (RaR). Nevaosa rajautuu lännessä ojaan ja tiehen jätekeskuksen alueella. Kuvio on ojittamaton alue keskellä ojitettuja, lähinnä isovarpurämettä kasvavia puustoisia tai taimikkoisia alueita. Kuvion täysin puuton nevaosa ja kitukasvuista mäntyä harvakseltaan kasvava rämeosa käsitellään yhdessä, sillä männyt lisääntyvät vaiheittaisesti kohti kuvion itäosaa. Myös periaatteessa puuttomalla osalla on korkeimmilla mättäillä siellä täällä pieniä keloutuneita tai hyvin kitukasvuisia mäntyjä. Pääasiassa männyt ovat rämeellä pieniä 1-3 m korkeita, itää kohden korkeampiakin. Ruskorahkasammal (*Sphagnum fuscum*) on selkeästi vallitseva sammallaji, mutta myös kangasrahkasammalta (*S. capillifolium*) ja rämekarhunsammalta (*Polytrichum strictum*) kasvaa etenkin mätäspinnoilla, ja välipinnoilla jonkin verran punarahkasammalta (*S. magellanicum*). Mättäillä kasvaa varpuja, jotka nevaosalla ovat hyvin matalia: vaivero, vaivaiskoivu (*Betula nana*), variksenmarja (*Empetrum nigrum*) ja suokukka (*Andromeda polifolia*). Lisäksi tupasvilla, muurain, kanerva (*Calluna vulgaris*), pyöreälehtikihokki (*Drosera rotundifolia*) ja pikkukarpalo (*Vaccinium microcarpum*) ovat tavallisia. Siellä täällä tulee vastaan leväköitä (*Scheuchzeria palustris*) ja muutamia maariankämmeköitä (*Dactylorhiza maculata*). Suokasvillisuus on kuviolla hyvin edustavaa, karua ja maisemassa on erämaista tuntua. Liikenteen melu ei juuri kuulu. Luonnontila on roskaisuutta lukuunottamatta hyvä, vaikka toisaalta ympäröivien alueiden ojitukset ovat voineet muuttaa vesitaloutta.

Luontoarvot: Luokka II

Kuva 2.17. Kontiosuon kuviota B.

Kuva 2.18. Kontiosuon kuviota C.

C) Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö (*Vähäpuustoinen suo*) (kuvat 2.18 & 2.20)

Luontotyyppiltään rahkarämettä (RaR) tai isovarpurämettä (IR). Jätekeskuksen lounaispuolella on edellistä kuviota pienempi ojittamaton rämealue, jonka kasvillisuus muistuttaa osin rahkarämettä, mutta osin varvikko on korkeampaa ja suopursun ja mustikan esiintyminen muuttavat kasvillisuustyypin isovarpurämeen suuntaan. Myös männyt kasvavat korkeammiksi kuin edellisellä kuviolla, jopa n. 10-metrisiksi. Kenttäkerros- ja sammalkasvillisuus on muuten samaa kuin kuviolla B. Kuvio rajautuu pohjoisosassaan koivutaimikkoon.

Luontoarvoja heikentävät ympäröivät leveät ojat ja kuvion halkaiseva voimalinja.

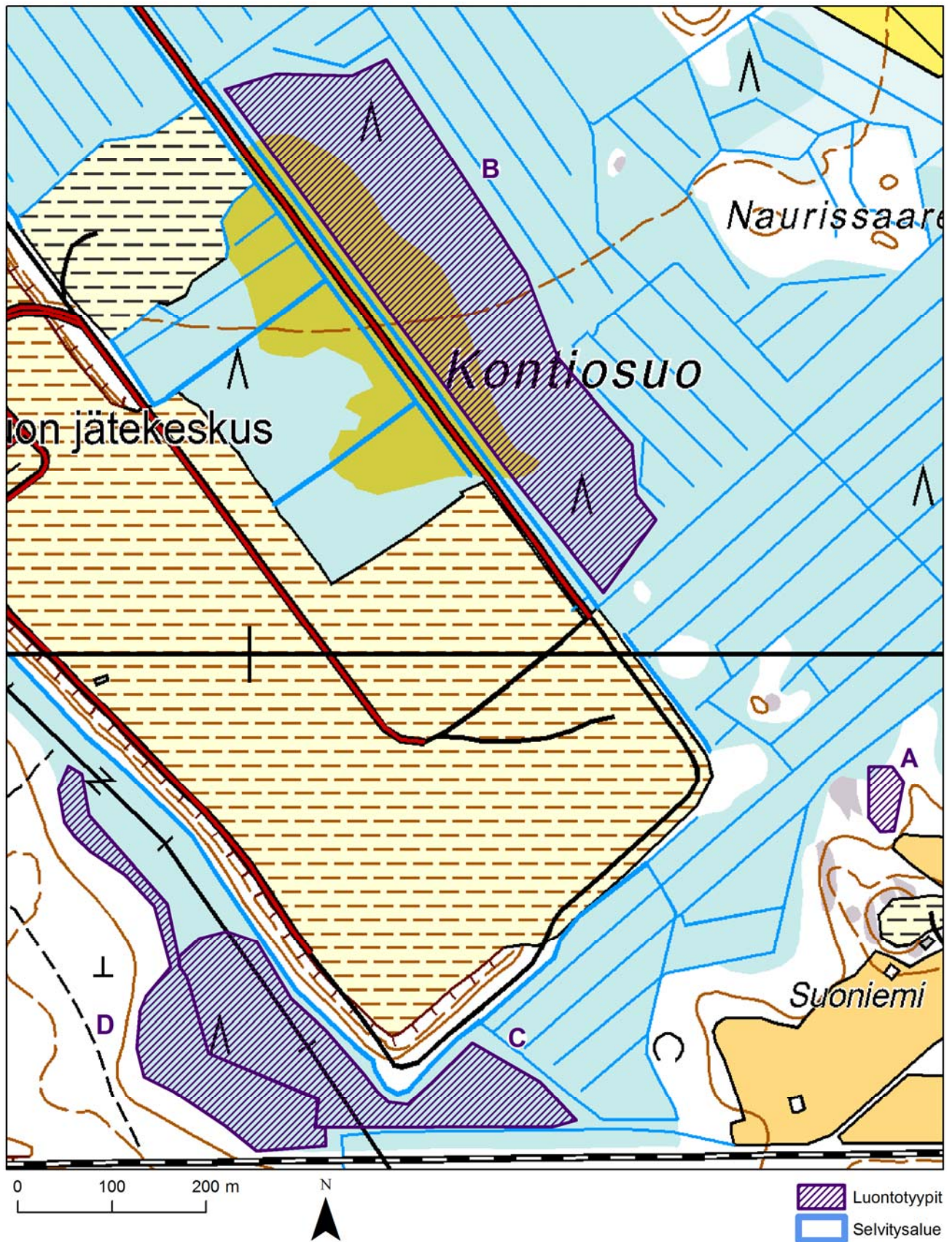
Luontoarvot: Luokka III

D) Luonnonsuojelulain luontotyyppi (Tervaleppäkorpi) (kansikuva & kuvat 2.19 & 2.20)

Kuvio on suurelta osin kapea kaistale itäpuolisen rämeen tai taimikon ja länsipuolisen OMT-metsän välissä. Valtapuuna on selkeästi tervaleppä (*Alnus glutinosus*) ja sekapuuna kuusi, hieskoivu ja pihlaja. Märät rimpipinnat ja kuivemmat mättäät vaihtelevat luontotyyppille luonteenomaisesti. Kuviolla ei juuri kasva järeitä puita, vaan lepät ovat keskikokoisia tai pieniä, dbh arviolta keskimäärin n. 20 cm. Kasvillisuus ei ole aivan tyyppillinen, esimerkiksi hiirenporras ja kurjenmiekka (*Iris pseudacorus*) puuttuvat, eikä pensaskerroksessa kasva paatsamaa tai mustaherukkaa. Hiirenportaan tilalla suursaniaisena kasvaa metsäalvejuurta. Sen sijaan monia tervaleppäkorvelle tyyppillisiä lajeja kuviolta löytyy, esimerkiksi luhtaisuutta suosivat vehka, raate (*Menyanthes trifoliata*), korpikaisla, suo- ja korpiorvokki sekä kurjenjalka. Kuvio on siis enemmänkin mesotrofinen (ilmentäjälajina vehka) kuin eutrofinen (ilmentäjälajina kurjenmiekka). Muita kuviolla tavallisia lajeja ovat korpisara, riidenlieko, mustikka, vanamo, oravanmarja, korpilahkasammal ja lehväsammalet. Katajaa kasvaa pensaskerroksessa hieman epätyypillisesti. Kuviolla on hyvin runsaasti maalahopuuta ja kohtalaisesti pysty- ja tuoretta lahopuuta. Vaikka kasvillisuus ei ole aivan täysin luonnonsuojelulain kriteerien mukaista, täyttyvät kuitenkin monet kriteerit kuten märkien rimpien ja kuivien mättäiden vaihtelu. Rimmet eivät myöskään olleet kuivahtaneet keskikesällä. Tervaleppäkorpi on Suomen sisämaassa pääasiassa Pori-Mikkeli-Parikkala-linjan eteläpuolella, joten ehkä tätä pohjoisempaan olevat kuviot saattavatkin olla epätyypillisiä. Roskaisuutta lukuunottamatta kuvion luonnontila on hyvä.

Luontoarvot: Luokka I

Kuva 2.19. Kontiosuon kuviota D.

Kuva 2.20. Kontiosuon arvokkaat luontokohteet.

Liite 3. Liito-oravaselvityksen tulokset.

Liito-oravareviiri Iiksenvaaran Koivunurmen alueella

Papanoiden löytömettä on lahoppuustoinen vanhan metsän saareke nuorempien metsien keskellä (kuvat 3.1 & 3.2): noin 100-v. vanha kuusikko, puusto on suurta, suurimmat kuuset noin 30 m korkeita, kuten myös suurimmat koivut. Kuusten seassa kasvaa rehevimmillä paikoilla runsaasti koivua, mutta mänty ja haapa ovat vähissä. Maapuita on runsaasti. Papanapuu oli kuusi, halkaisija tyveltä noin 50 cm ja korkeus 25 m. Papanoiden määrä oli vähäinen. Alueelta löytyi yksi pesäpuuksi soveltuva kolohaapa ja sen lisäksi erittäin runsaasti oravan risupesiä. Pönttöjä ei näkynyt.

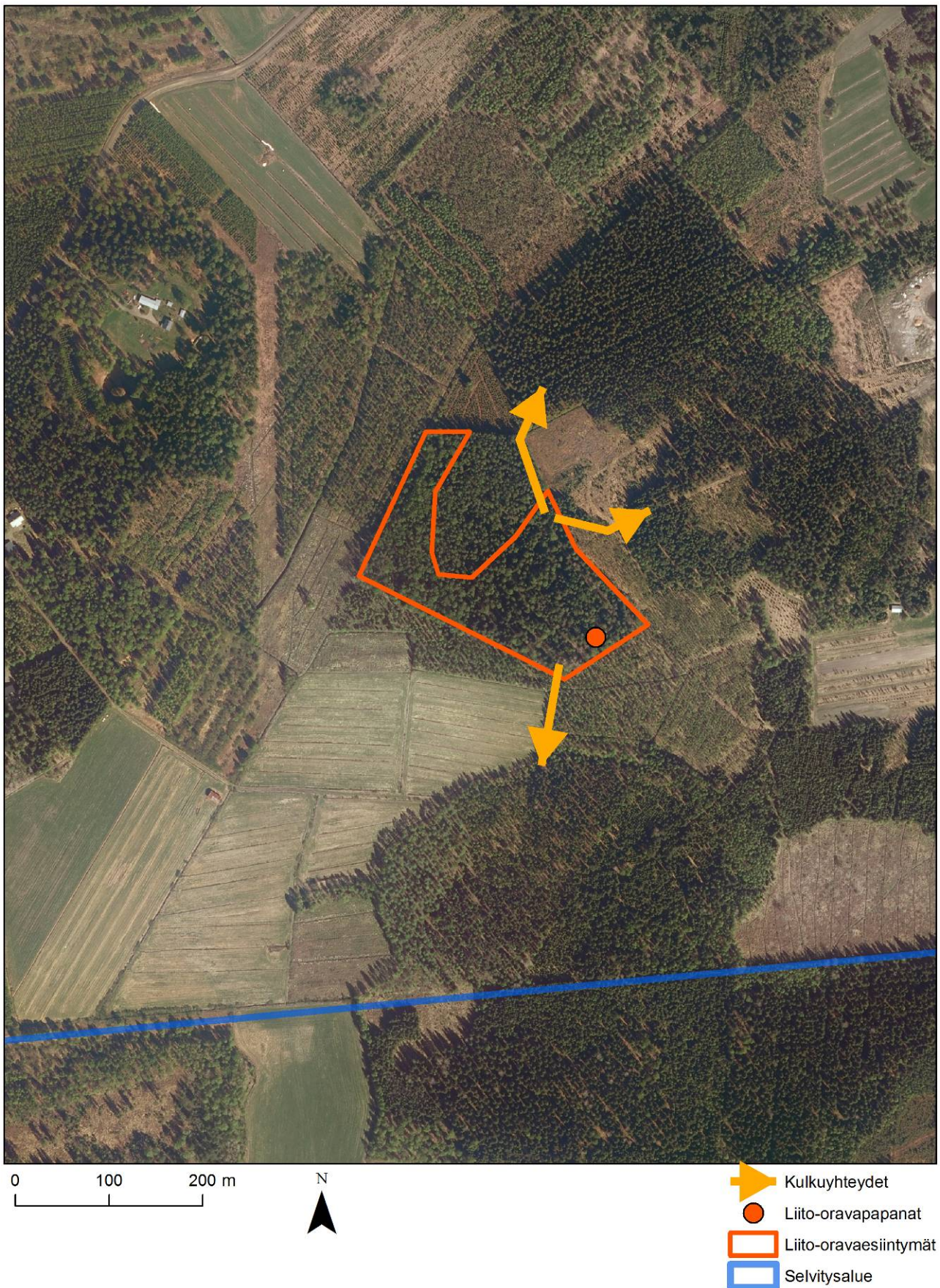
Mahdollinen pesimäreviiri ja lisääntymis- ja levähdyspaikka.

Liito-oravahavainto Iiksenvaaran kylän alueelta

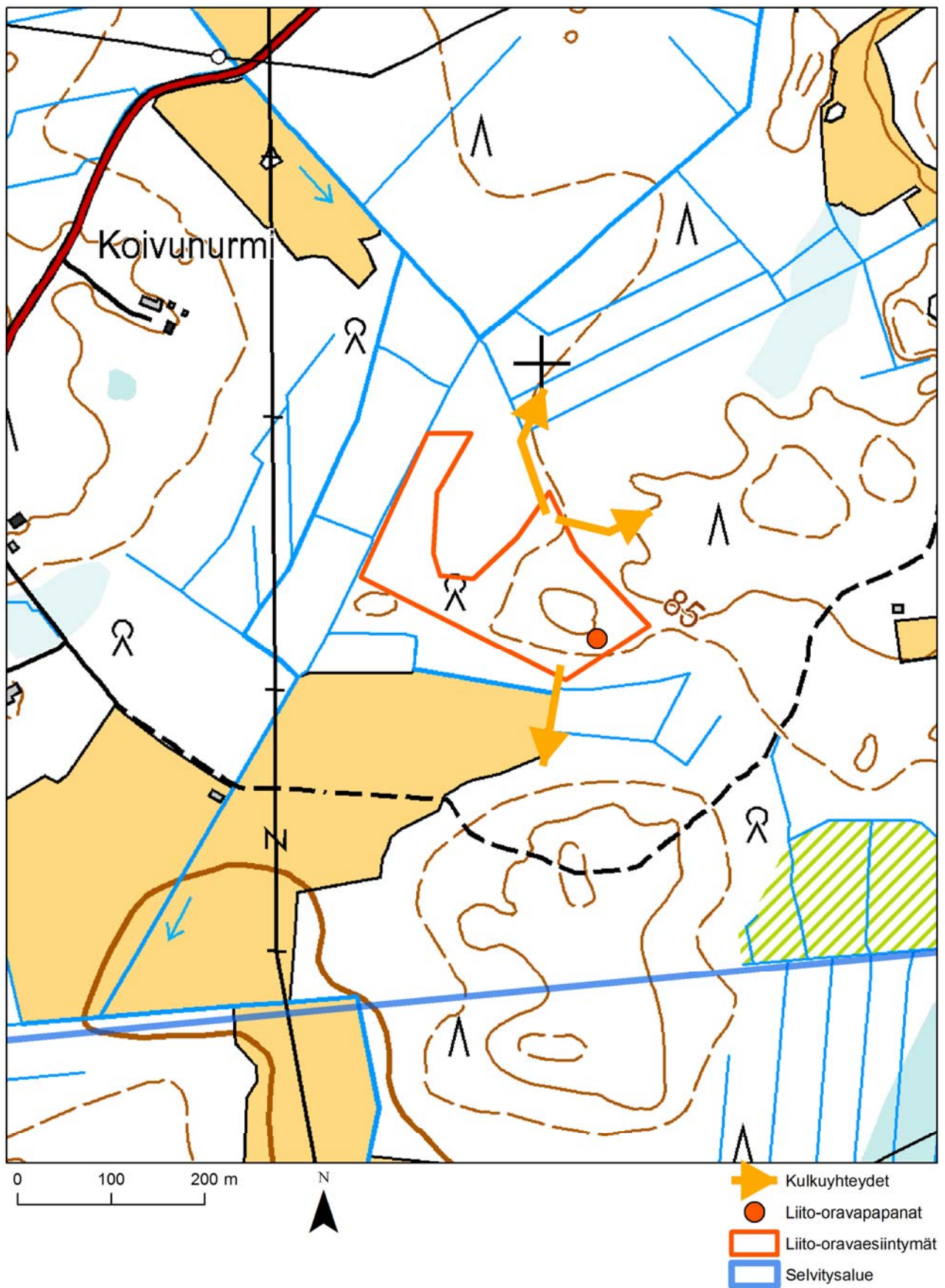
12.6.2012 havaittiin Iiksenvaarassa (kuva 3.3; havainnoijat Kimmo Koskela ja Tarmo Sotikov) kaksi kisailevaa yksilöä. Kyseessä saattoivat olla ensimmäisen poikueen poikaset leikkimässä. Tältä alueelta ei selvityksessä löytynyt merkkejä liito-oravasta, joten havainnon merkitys on epäselvä.

Soveliaat kuviot

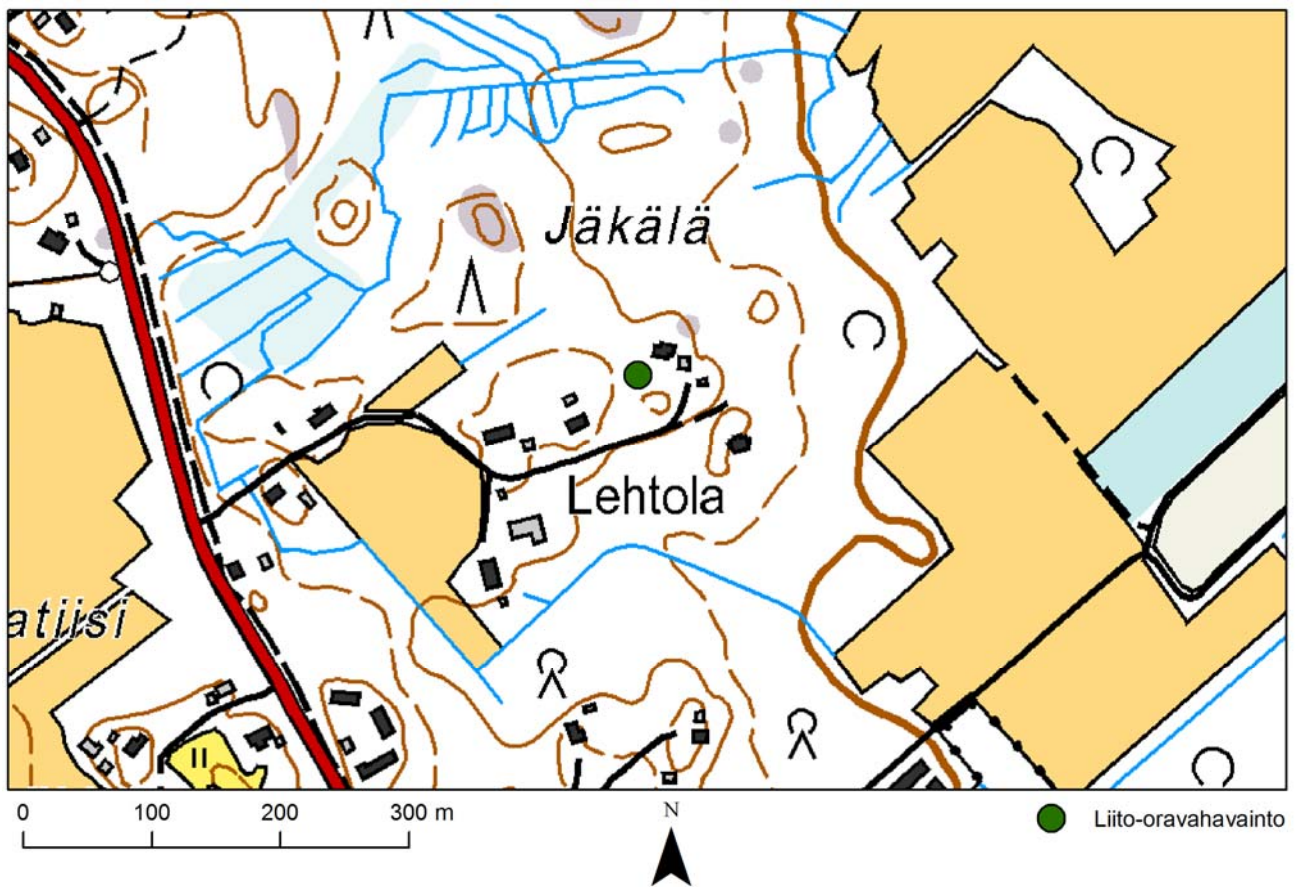
Selvitysalueen tarkastetuista mutta vuonna 2012 asumattomista metsiköistä kolme tulkittiin liito-oravalle soveliaaksi elinympäristöksi (kuva 3.4).

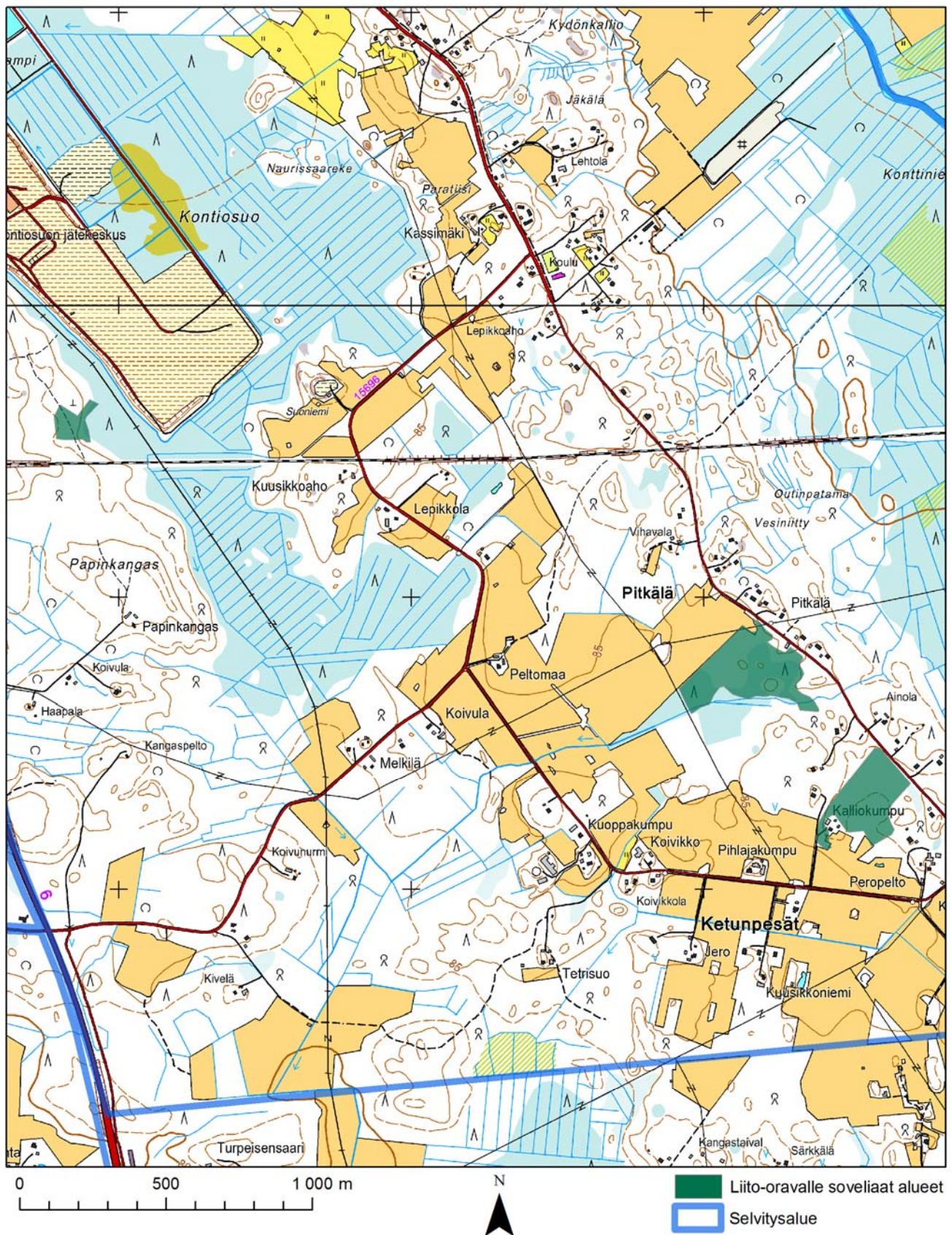
Kuva 3.1. Iiksenvaaran Koivunurmen liito-oravaesiintymä ja tärkeimmät kulkuyhteydet ympäristöön ilmakuvalla.

Kuva 3.2. Iiksenvaaran Koivunurmen liito-oravaesiintymä ja tärkeimmät kulkuyhteydet ympäristöön kartalla.

Kuva 3.3. Iiksenvaaran liito-oravahavaintopaikka.

Kuva 3.4. Liito-oravalle soveliaat mutta vuonna 2012 asumattomat kuviot selvitysalueella.

Liite 4. Linnustoselvityksen tulokset.

Luokiteltujen lajien havainnot: EU:n lintudirektiivi, uhanalaiset, silmälläpidettävät ja Suomen vastuulajit

Yhteensä 12 luokiteltua lintulajia pesi tai todennäköisesti pesi selvitysalueella vuonna 2012. Em. lajien havaintopaikat esitetään kuvassa 4.1. Lajeista on tarkemmat esittelyt liitteessä 7. Kaikki havaitut lajit on listattu taulukkoon 4.1.

Luokat: EU D1 = EU:n lintudirektiivin liitteen 1 laji, EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut (uhanalainen), NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen, vl = Suomen vastuulaji; 2000 = uhanalaisluokka Rassin ym. (2001) mietinnössä mainitaan, jos uhanalaisluokitus on poistettu Rassin ym. (2010) mietinnössä.

Haapana (vl)

Joutilaita yksilöitä havaittiin Kontiosuon altaalla.

Hiirihaukka (VU)

Ylilentävä havaittiin yksilö Ketunpesien alueella.

Kalatiira (EU D1; vl)

Kalastusmatkoilla ylilentäviä yksilöitä havaittiin toistuvasti.

Kivitasku (VU)

Kontiosuolta havaittiin kaksi reviiriä.

Kuovi (vl)

Ketunpesien alueelta havaittiin kolme reviiriä.

Laulujoutsen (EU D1; vl)

Ylilentävä pariskunta havaittiin.

Leppälintu (vl)

Selvitysalueelta havaittiin kaksi reviiriä.

Liro (EU D1; vl)

Muuttoaikainen havainto.

Mehiläishaukka (EU D1; VU)

Ketunpesien-Papinkankaan alueella oli mehiläishaukkareviiri, mutta pesäpaikkaa ei löydetty (symboli kuvassa 4.1 on reviirin karkean keskipisteen mukaisesti). 9.7.2012 yhteensä kaksi havaintoa linnusta kaartelemassa Iiksenvaarantien ja Tohtorilantien vaiheilla ja yhden kerran koiras kaartelemassa Ketunpesäntien puolella peltojen ja metsäsaarekkeiden päällä, kadoten länteen.

Mustakurkku-uikku (EU D1; VU)

Laji pesii Kontiosuon vesialtailla. Havainnot 14.6.2012.

Naurulokki (NT)

Ruokailevia naurulokkeja on ympäri Kontiosuon kaatopaikkaa, mm. kippauspaikalla. Kontiosuon lisäksi muut alueella tehdyt ruokailuhavainnot ovat havaintopisteinä kuvassa 4.1.

Niittykirvinen (NT)

Muuttoaikaisia havaintoja.

Palokärki (EU D1)

Ylilentävä havaittiin yksilö Ketunpesien alueella.

Pikkulepinkäinen (EU D1)

Muuttoaikainen havainto.

Pikkusieppo (EU D1; 2000: NT, 2010: LC)

Lajilla havaittiin yksi reviiri Iiksenvaarassa.

Punavarpunen (NT)

Muuttoaikainen havainto.

Pyy (EU D1)

Selvitysalueelta havaittiin viisi reviiriä, ml. maastopoikue 9.7.2012 Papinkankaalla.

Rantasipi (NT; vl)

Selvitysalueelta havaittiin kaksi reviiriä.

Ruisräikkä (EU D1; 2000: NT, 2010: LC; vl)

Ääntelevä koiras havaittiin 8.6.2012 Iiksenvaaran alueella.

Ruskosuohaukka (EU D1; 2000: NT, 2010: LC)

Kiertelevä havaittiin yksilö Papinkankaalla.

Selkälokki (VU; vl)

Muuttomatalla levähtäviä selkälokkeja on ympäri Kontiosuon kaatopaikkaa, mm. kippauspaikalla. Kontiosuo on tärkeä vuosittainen levähdyspaikka, minkä vuoksi havaintopiste on myös kuvassa 4.1.

Sirittäjä (NT)

Selvitysalueelta havaittiin viisi reviiriä.

Suopöllö (EU D1)

Lajin reviiri todettiin Ketunpesien alueella.

Tavi (vl)

Yleinen kaikissa vesistöissä, joten havaintoja ei eritellä tässä raportissa.

Telkkä (vl)

Yleinen kaikissa vesistöissä, joten havaintoja ei eritellä tässä raportissa.

Törmäpääsky (VU)

Muuttoaikainen havainto: kaksi yksilöä pääskyparvessa.

Valkoselkätikka (EU D1; EN)

Iiksenvaaran Lepikkolassa vieraili valkoselkätikkakoiras talipötköllä 28.2.2012 (havainnoija: Leila Lintunen).

Lisäksi 28.10.2011 nähtiin valkoselkätikkakoiras Kontiosuon kaatopaikan vedenpuhdistusaltaiden läheisyydessä (havainnoijat: Harri Kontkanen sekä Mika ja Juho Lätti). Kaatopaikka-alueen metsiköt ovat lajin talvireviiriä.

Valkoviklo (v1)

Muuttoaikainen havainto.

Muiden huomionarvoisten lintulajien havainnot

Havaintokartalle merkittiin luokiteltujen lintulajien lisäksi sellaisia pesiviä tai todennäköisesti pesiviä lajeja, jotka tukevat linnustollisesti monipuolisten alueiden määrittelyä (kuva 4.2). Lajeista on tarkemmat esittelyt liitteessä 7. Näiden lajien lisäksi monipuolisten linnustoalueiden valinnassa vaikutti myös lajiston kokonaisrunsaus. Kaikki havaitut lajit on listattu taulukkoon 4.1.

Idänuunilintu

Muuttoaikainen havainto.

Kottarainen (2000: NT, 2010: LC)

Ketunpesien alueella havaittiin yksi reviiri sekä noin 70 yksilön parvi 29.6.2012.

Käki (2000: NT, 2010: LC)

Selvitysalueella havaittiin kahdeksan reviiriä.

Luhtakerttunen

Luhtakerttusella havaittiin reviiri Ketunpesien alueella.

Nokkavarpunen (2000: NT, 2010: LC)

Muuttoaikainen havainto.

Pensassirkkalintu

Pensassirkkalinnulla havaittiin reviiri Iiksenvaaran alueella.

Pensastasku (2000: NT, 2010: LC)

Selvitysalueella havaittiin 16 reviiriä.

Pikkutikka (2000: VU, 2010: LC)

Satunnaishavainto (reviiriä ei löydetty).

Sarvipöllö

Lajin reviiri todettiin Ketunpesien alueella, mutta pesäpaikkaa ei löydetty (symboli kuvassa 4.2 on havaintopaikan kohdalla).

Tiltalti (2000: VU, 2010: LC)

Iiksenvaarassa havaittiin tiltalttireviiri. Lisäksi Elina Manninen havaitsi 20.7.2012 Iiksenvaaran luontotyypikuvion A lähellä laulavan tiltaltin.

Tuulihaukka (2000: NT, 2010: LC)

Ketunpesien-Papinkankaan alueella oli tuulihaukkareviiri, mutta pesäpaikkaa ei löydetty (symboli kuvassa 4.1 on reviirin karkean keskipisteen mukaisesti). Vuoden 2012 surkean myyrätilanteen vuoksi emot liikkuvat normaaliakin suuremmalla alueella ruoanhaussa. Havainto mm. 13.6.2012.

Varpunen (2000: NT, 2010: LC)

Selvitysalueella havaittiin 16 reviiriä.

Varpushaukka

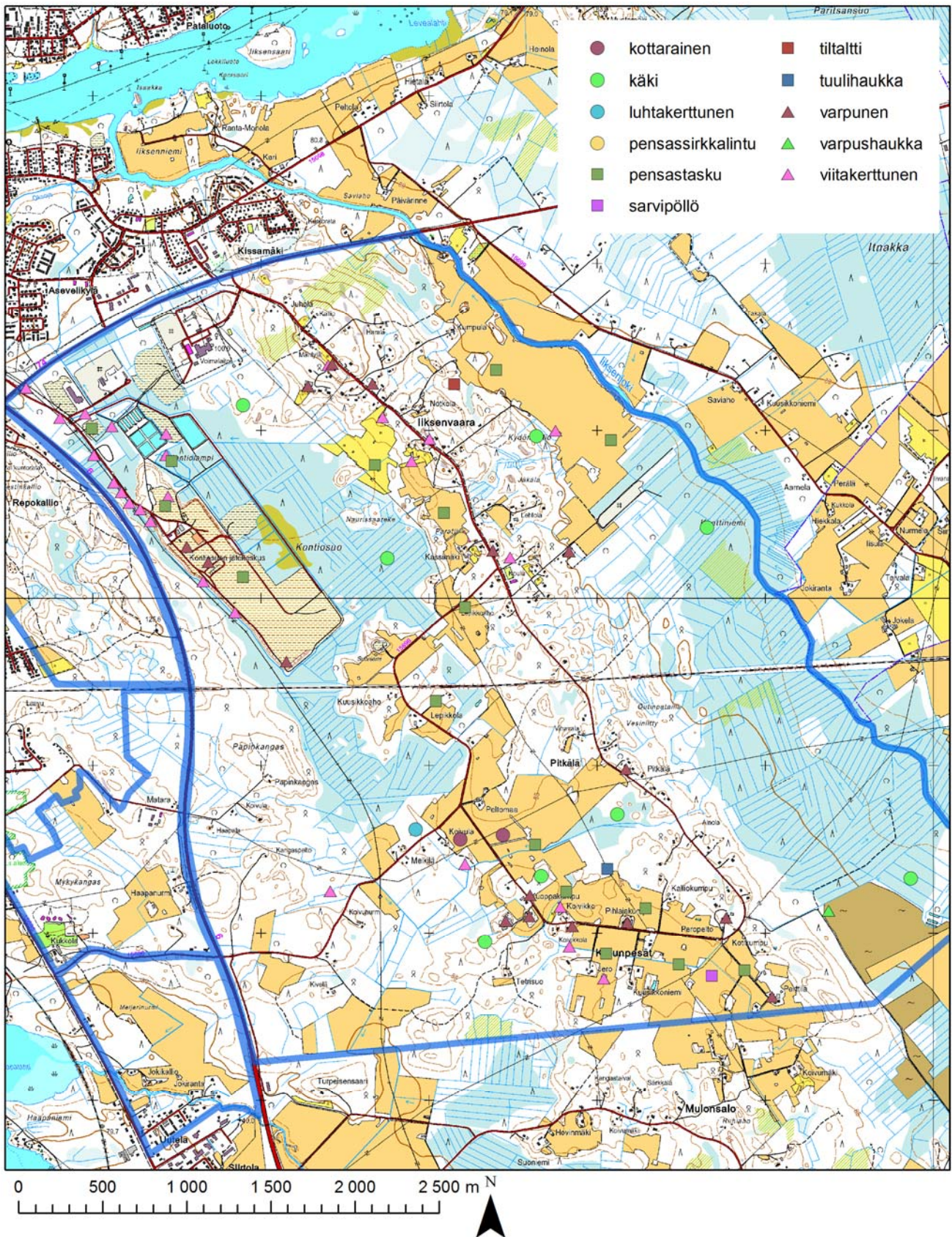
Varpushaukkareviiri todettiin Ketunpesien alueella.

Viitakerttunen

Viitakerttusreviirit: Kontiosuo 17, Iiksenvaara 8, Papinkangas 1 ja Ketunpesät 4 laulavaa.

Kuva 4.1. Luokiteltujen lintulajien havainnot Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueella vuonna 2012.

Kuva 4.2. Muiden huomionarvoisten lintulajien havainnot Iiksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueella vuonna 2012.

Taulukko 4.1. Kaikki Iksenvaaran-Ketunpesien-Papinkankaan osayleiskaava-alueella havaitut lintulajit.

Koko oyk-alue		
Mustakurkku-uikku	Palokärki	Hippiäinen
Laulujoutsen	Käpytikka	Harmaasieppo
Haapana	Valkoselkätikka	Pikkusieppo
Tavi	Pikkutikka	Kirjosieppo
Sinisorsa	Kiuru	Pyrstötiainen
Telkkä	Törmäpääsky	Hömötiainen
Mehiläishaukka	Haarapääsky	Töyhtötiainen
Ruskosuohaukka	Räystäspääsky	Kuusitiainen
Kanahaukka	Metsäkirvinen	Sinitiainen
Varpushaukka	Niittykirvinen	Talitiainen
Hiirihaukka	Västäräkki	Puukiiپیjä
Tuulihaukka	Peukaloinen	Pikkulepinkäinen
Nuolihaukka	Rautiainen	Isolepinkäinen
Pyy	Punarinta	Närhi
Fasaani	Satakieli	Harakka
Ruisräikkä	Leppälintu	Naakka
Töyhtöhyyppä	Pensastasku	Varis
Taivaanvuohi	Kivitasku	Korppi
Lehtokurppa	Mustarastas	Kottarainen
Kuovi	Räkättirastas	Varpunen
Valkoviklo	Laulurastas	Pikkuvarpunen
Metsäviklo	Punakylkirastas	Peippo
Liro	Kulorastas	Viherpeippo
Rantasipi	Pensassirkkalintu	Tikli
Naurulokki	Ruokokerttunen	Vihervarpunen
Kalalokki	Viitakerttunen	Hemppo
Selkälokki	Luhtakerttunen	Urpainen
Harmaalokki	Hernekerttu	Pikkukäpylintu
Kalatiira	Pensaskerttu	Punavarpunen
Kesykyyhky	Lehtokerttu	Punatulku
Sepelkyyhky	Mustapääkerttu	Nokkavarpunen
Käki	Idänuunilintu	Keltasirkku
Sarvipöllö	Sirittäjä	Pajusirkku
Suopöllö	Tiltalti	
Tervapääsky	Pajulintu	
Kontiosuon monipuolinen linnustoalue		
Mustakurkku-uikku	Selkälokki	Kivitasku
Haapana	Harmaalokki	Mustarastas
Tavi	Sepelkyyhky	Räkättirastas
Sinisorsa	Käki	Laulurastas
Telkkä	Tervapääsky	Punakylkirastas
Kanahaukka	Käpytikka	Pensassirkkalintu
Varpushaukka	Valkoselkätikka	Ruokokerttunen
Hiirihaukka	Haarapääsky	Viitakerttunen
Pikkutylli	Räystäspääsky	Luhtakerttunen
Töyhtöhyyppä	Metsäkirvinen	Hernekerttu
Taivaanvuohi	Västäräkki	Pensaskerttu
Lehtokurppa	Peukaloinen	Lehtokerttu
Kuovi	Rautiainen	Pajulintu
Valkoviklo	Punarinta	Hippiäinen
Metsäviklo	Satakieli	Harmaasieppo
Naurulokki	Leppälintu	Kirjosieppo
Kalalokki	Pensastasku	Pyrstötiainen

Hömötiainen	Naakka	Tikli
Sinitiainen	Varis	Vihervarpunen
Talitiainen	Korppi	Hemppo
Puukiiپیج	Kottarainen	Urpainen
Pikkulepinkäinen	Varpunen	Pikkukäpylintu
Isolepinkäinen	Pikkuvarpunen	Punatulkku
Närhi	Peippo	Keltasirkku
Harakka	Viherpeippo	Pajusirkku

Ketunpesien monipuolinen linnustoalue

Tavi	Sarvipöllö	Hernekerttu
Sinisorsa	Suopöllö	Pensaskerttu
Mehiläishaukka	Tervapääsky	Lehtokerttu
Ruskosuohaukka	Palokärki	Pajulintu
Kanahaukka	Käpytikka	Harmaasieppo
Varpushaukka	Kiuru	Kirjosieppo
Hiirihaukka	Törmäpääsky	Hömötiainen
Tuulihaukka	Haarapääsky	Sinitiainen
Pyy	Räystäspääsky	Talitiainen
Töyhtöhyppä	Metsäkirvinen	Harakka
Taivaanvuohi	Niittykirvinen	Naakka
Lehtokurppa	Västäräkki	Varis
Kuovi	Punarinta	Korppi
Valkoviklo	Pensastasku	Kottarainen
Naurulokki	Mustarastas	Varpunen
Kalalokki	Räkättirastas	Pikkuvarpunen
Harmaalokki	Laulurastas	Peippo
Kalatiira	Punakylkirastas	Viherpeippo
Sepelkyyhky	Viitakerttunen	Punavarpunen
Käki	Luhtakerttunen	Keltasirkku

Liite 5. Luonnonsuojelu-, metsä- ja vesilain mukaiset luontotyypit.

LUONNONSUOJELULAKI (HE 80/1997)

29 §: Seuraaviin luontotyypeihin kuuluvia luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. [Luontotyypit määritellään tarkasti luonnonsuojeluasetuksessa (ks. alla).]

LUONNONSUOJELUASETUS N:o 160/1997 (muutos 17.11.2005/913)

10 § Suojellut luontotyypit

Luontotyypin ominaispiirteitä ovat tietynlainen kallio- ja maaperä sekä niiden vesi- ja ravinnetalous ja näihin olosuhteisiin luontaisesti sopeutuneet eliölajit ja eliöyhdyskunnat. Luonnonsuojelulain (HE 80/1997) 29 §:ssä mainituilla luontotyypeillä tarkoitetaan seuraavia alueita:

- 1) Luontaisesti syntyneitä, merkittävältä osin **jaloista lehtipuista koostuvia metsikköjä**, joissa jaloja lehtipuita kasvaa runkomaisina puina vähintään 20 kappaletta hehtaarilla yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä rajattavissa olevalla yhtenäisellä alueella. Jaloja lehtipuita ovat tammi, metsälehmus, vaahtera, saarni, kynäjalava ja vuorijalava. Runkomaiseksi puuksi katsotaan puu, jonka läpimitta on 1,3 metrin korkeudella yli seitsemän senttimetriä. Runkomaisen tammen läpimitta on kuitenkin sanotulla korkeudella vähintään 20 senttimetriä.
- 2) **Pähkinäpensaslehtoja**, joissa on vähintään kaksi metriä korkeita tai leveitä pähkinäpensaita vähintään 20 kappaletta hehtaarilla yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä rajattavissa olevalla yhtenäisellä alueella.
- 3) **Tervaleppäkorpia**, jotka ovat luhtaisia tai lähteisiä ja joissa valtapuuna on tervaleppä ja aluskasvillisuutena mättäillä on hiirenporrasta, neivaimarretta tai muita suuria saniaisia. Väliköpinnoilla kasvaa luhtakasveja, useimmiten vehkaa ja kurjenmiekkää.
- 4) **Luonnontilaisia hiekkarantoja**, jotka ovat riittävän laajoja, jotta niihin on muodostunut sulkeutumaton hiekkarannan kasvillisuutta ja joilla esiintyy hiekkarannalle tyypillisiä eliölajeja. Maa-aines on hiekkaa tai hietaa eikä rantaa ole rakentamisella taikka täyttämisen- tai tasoittamistoimenpiteillä merkittävästi muutettu.
- 5) **Merenrantaniittyjä**, jotka ovat muokkaamattomia, luontaisesti tai perinteisen maankäytön seurauksena avoimia ja matalakasvuisia, lähes puuttomia ja pensaattomia heinä- tai ruohovaltaisia ranta-alueita.
- 6) **Puuttomia ja luontaisesti vähäpuustoisia hiekkadyynejä**, jotka ovat tuulen kuljettaman ja kasaaman hiekka-aineksen muodostamia alueita, jotka metsätaloudellisesti ovat jouto- tai kitumaita.
- 7) **Katajaketaja**, jotka ovat muokkaamattomia, puoliavoimia ja perinteisen maankäytön muovaamia tuoreita tai kuivia niittyjä. Alueella esiintyy katajaa maisemallisesti merkittävässä määrin ja katajien välissä on kallio- tai niittykasvillisuutta.
- 8) **Lehdesniittyjä**, jotka ovat puoliavoimia ja joilla on vähintään viisi lehdestettyä puuta hehtaarilla sekä niittykasvillisuutta.
- 9) Avointa maisemaa hallitsevia **yksittäisiä puita ja enintään viiden puun puuryhmiä**, jotka ovat järeärunkoisia, iäkkäitä, usein monihaaraisia ja laajalatuksisia. Männyn, kuusen, koivun ja tammen rungon läpimitta on 1,3 metrin korkeudella vähintään 60 senttimetriä sekä muiden puiden vähintään 40 senttimetriä. Avoimella maisemalla ei tarkoiteta metsätaloudellisia uudistusaloja.

METSÄLAKI N:o 1093/1996**10 § Monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt**

Metsiä tulee hoitaa ja käyttää siten, että yleiset edellytykset metsien biologiselle monimuotoisuudelle ominaisten elinympäristöjen säilymiselle turvataan.

Metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- 1) Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt.
- 2) Ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot.
- 3) Rehevät lehtolaikut.
- 4) Pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla.
- 5) Rotkot ja kurut.
- 6) Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät.
- 7) Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat.

VESILAKI N:o 587/2011**3 § Määritelmät**

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 3) vesistöllä järveä, lampea, jokea, puroa ja muuta luonnollista vesialuetta sekä tekojärveä, kanavaa ja muuta vastaavaa keinotekoista vesialuetta; vesistönä ei kuitenkaan pidetä noroa, ojaa ja lähdeettä;
- 4) joella virtaavan veden vesistöä, jonka valuma-alue on vähintään sata neliökilometriä;
- 5) purolla jokea pienempää virtaavan veden vesistöä;
- 6) norolla sellaista puroa pienempää vesiuomaa, jonka valuma-alue on vähemmän kuin kymmenen neliökilometriä ja jossa ei jatkuvasti virtaa vettä eikä kalankulku ole merkittävässä määrin mahdollista;

2 LUKU 11 § Eräiden vesiluontotyyppien suojelu

Luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen **fladan**, **kluuvijärven** tai **lähteen** taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan **noron** tai enintään yhden hehtaarin suuruisen **lammen** tai **järven** luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

Liite 6. Liito-oravan elintavat.

Kirjoittajat: Marko Schrader & Marko Nieminen.

Liito-orava (*Pteromys volans*) on havumetsävyöhykkeen varttuneissa sekametsissä esiintyvä pieni yöaktiivinen nisäkäs. Suomen ulkopuolella laji on levittäytynyt halki Siperian aina Japaniin asti (Ognev 1966). Euroopan Unionissa liito-oravaa esiintyy Suomen lisäksi vielä pieniä määriä Virossa ja yksittäin Latviassa (Mäkelä 1996b, Timm & Kiristaja 2002). Suomessa on noin 143 000 liito-oravanaarasta, keskimäärin 0,9 naarasta neliökilometriä metsämaata kohti (Hanski 2006). Suomen liito-oravakannan on arvioitu taantuneen viimeisimpien vuosikymmenien aikana (Rassi ym. 2001, Hanski 2006).

Liito-orava suosii varttuneita kuusikoita, jotka tarjoavat järeitä kuusia ja kolohaapoja suoja- ja pesäpaikoiksi sekä lehtipuita kuten koivuja, haapoja ja leppiä ruokailupuiksi (Hanski 1998). Ruokailupuustoa tarjoavat myös lehtipuutaimikot, peltojen ja hakkuuaukeiden reunat sekä järven- ja merenrantalepikot. Liikkuessaan yhdestä sopivasta elinympäristöstä toiseen liito-oravat käyttävät myös nuoria metsiä ja taimikoita. Laji pystyy ylittämään jopa siemenpuuhakkuita, jos puut ovat riittävän lähellä toisiaan. Ne kuitenkin välttävät mäntymetsiä ja puustoisia rämeitä. Puuttomat hakkuut, nuoret taimikot ja avoimet alueet ovat liito-oravalle käyttökelvottomia (Hanski ym. 2001). Liito-orava pystyy ylittämään 30-70 m leveitä aukkoja (Desrochers ym. 2003).

Jokaisella liito-oravalla on useita pesiä, joita ne säännöllisesti käyttävät. Liito-orava käyttää lisääntymiseen ja lepäämiseen useita eri pesiä elinpiirillään, keskimäärin neljää eri pesää kesä-syyskauden aikana (vaihteluväli 1-10 pesää). Pesäkolo on yleensä käpytikän haapaan hakkaama, joskus myös luonnonkolo esimerkiksi koivussa (Hanski ym. 2000b). Kolojen lisäksi liito-orava voi käyttää pesänään oravan kuuseen rakentamaa risupesää tai linnunpönttöä, joskus myös asuinrakennuksen osaa, jos sopiva on tarjolla (Hanski ym. 2000a). Kartoituksissa havaitaan pesäpuina lähes ainoastaan kolopuita, sillä liito-oravan käyttämiä risupesäiä on kartoituksissa lähes mahdotonta todentaa. Lisäksi vain talvella käytettyjä pesäpuita löydetään, koska vain niiden puiden alta pystytään normaalisti havaitsemaan papanoita (kevään ja kesän aikana käyttämien pesäpuiden alta ei juurikaan löydy papanoita). Tästä syystä kartoittaja joutuu arvioimaan, mitkä puut ovat todennäköisesti liito-oravan käytössä.

Kesällä liito-orava käyttää ravinnokseen pääasiassa lehtipuiden lehtiä, erityisesti haapaa ja leppää. Syksyn ja talven tullen lehdet korvautuvat lepän ja koivun norškoilla sekä havupuiden kukinnoilla ja vuosikasvaimilla (Mäkelä 1996a, Hanski 1998). Talveksi liito-oravat varastoivat lehtipuiden norikkoja useimmiten ravintolähteen lähistöllä kasvavien kuusten oksille (Sulkava & Sulkava 1993).

Liito-oravaurosten ja -naaraiden elinpiireissä on suuri kokoero. Urosten keskimääräinen reviirikoko on 60 ha ja naaraiden 8 ha (Hanski ym. 2000a) sisältäen useita pesä- ja ruokailupaikkoja tarjoavia metsiköitä, joita sopimattomammat mutta liikkumisen sallivat elinympäristötyypit voivat pirstoa. Liito-oravanaaraan ei ole radiopantatutkimuksissa havaittu lisääntyvän alle 4 ha kokoisissa, eristyneissä, nuorten metsien, taimikoiden tai avoalueiden ympäroimissä metsälaikuissa (Hanski 2006).

Elinpiirillä on todettu olevan ydinalue, johon liito-oravan oleskelu ja liikkuminen keskittyy. Ydinalueella ravintoa tarjoavien lehtipuiden tiheys on usein suuri (Hanski 1998). Toinen tärkeä tekijä on kolopuiden, erityisesti vanhojen haapojen, esiintyminen. Ravinto- ja pesäresurssit ovat tärkeitä erityisesti naaraille, joiden elinpiirit ovat pienempiä kuin urosten ja selkeästi erillään toisistaan. Urokset sen sijaan liikkuvat laajoilla alueilla erityisesti keväällä kiima-aikana, eivätkä puolusta reviirejä (Hanski ym. 2000a). Naaraiden elinpiirit ovat yleensä erillään toisistaan, mutta urosten elinpiirit voivat sijaita laajalti päällekkäin samalla alueella. Yhden uroksen elinpiirin sisällä voi olla useamman naaraan elinpiiri (Hanski ym. 2001).

Koska yöaktiivista liito-oravaa on vaikea havaita, niin kellertävät ulostepapanakasat kolohaavan tai järeän kuusen juurella ovat yleensä ainoa merkki lajin esiintymisestä alueella. Keltaisia papanoita muodostuu ainoastaan talvella, koska talviravintona käytetyt norkot sisältävät runsaasti siitepölyä. Keväällä maal-

toukokuussa lumen sulettua puiden tyviltä kellertävät papanat ovat parhaiten havaittavissa. Myöhemmin kesällä liito-oravan ravinnon muuttuessa papanat muuttuvat rusehtaviksi ja vaikeammin havaittaviksi ja hajoavat maastossa nopeammin, kun taas talvella papanat helposti hautautuvat lumeen. Kesäpapanoita on maastossa lähes mahdotonta havaita. Papanat antavat ainoastaan tietoa lajin esiintymisestä alueella, niiden perusteella ei pysty määrittämään eläinten määrää tai niiden elinpiirien laajuutta. Lisäksi liito-oravat liikkuvat talvisin huomattavasti suppeammalla alueella kuin kesällä, joten kartoituksissa havaittavat talvipapanat paljastavat vain osan yksilöiden käyttämistä alueista.

Lähteet

- Desrochers, A., Hanski, I. K. & Selonen, V. 2003: Siberian flying squirrel responses to high- and lowcontrast forest edges. – *Landscape Ecology* 18:543-552.
- Hanski, I. K. 1998: Home ranges and habitat use in the declining flying squirrel, *Pteromys volans*. – *Wildlife Biology* 4:33-46.
- Hanski, I. K. 2006: Liito-oravan *Pteromys volans* Suomen kannan koon arviointi – Loppuraportti. – Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Hanski, I. K., Stevens, P. C., Ihalempiä, P. & Selonen, V. 2000a: Home-range size, movements, and nest-site use in the Siberian flying squirrel, *Pteromys volans*. – *Journal of Mammalogy* 81:798-809.
- Hanski, I. K., Mönkkönen, M., Reunanen, P. & Stevens, P. 2000b: Ecology of the Eurasian Flying Squirrel (*Pteromys volans*) in Finland. – Kirjassa: Goldingay, R. & Schebe, J. (toim.), *Biology of Gliding Mammals*. Filander Verlag, Fürth.
- Hanski, I. K., Henttonen, H., Liukko, U.-M., Meriluoto, M. & Mäkelä, A. 2001: Liito-oravan (*Pteromys volans*) biologia ja suojelu Suomessa. – Suomen Ympäristö 459, Ympäristöministeriö.
- Mäkelä, A. 1996a: Liito-oravan (*Pteromys volans* L.) ravintokohteet eri vuodenaikoina ulosteanalyysin perusteella. – Liito-orava Suomessa. WWF:n Suomen Rahaston Raportteja Nro 8, Helsinki.
- Mäkelä, A. 1996b: Liito-oravan (*Pteromys volans* L.) lisääntymisbiologiasta. – Liito-orava Suomessa. WWF:n Suomen Rahaston Raportteja Nro 8, Helsinki.
- Ognev, S. I. 1966: *Mammals of the USSR and Adjacent Countries*. Vol. IV Rodents. – Israel Program for Scientific Translations, Jerusalem.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Sulkava, P. & Sulkava, R. 1993: Liito-oravan ravinnosta ja ruokailutavoista Keski-Suomessa. – *Luonnon tutkija* 97:136-138.
- Timm, U. & Kiristaja, P. 2002: The Siberian flying squirrel (*Pteromys volans* L.) in Estonia. – *Acta Zoologica Lituania* 12:433-436.

Liite 7. Huomionarvoisten lintulajien esittelyt.

Kirjoittajat: Seppo Niiranen & Marko Nieminen

Haapana (Suomen vastuulaji)

Haapana pesii Euraasian havumetsävyöhykkeellä ja Suomessa sitä tavataan koko maassa. Kanta on vahvin Pohjois-Suomessa, heikoin Lounais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan vähäjärvisillä alueilla. Haapana viihtyy järvillä, soilla sekä meren rannikolla ja saaristossa. Kaikkein karuimpia vesistöjä se karttaa.

Nykyisen haapanakannan kooksi arvioidaan 50 000 paria. Laji on viime vuosikymmeninä asuttanut uusia alueita, kuten Ahvenanmaan. Kokonaisparimäärä kasvoi 1990-luvulle asti ollen parhaimmillaan 70 000, mutta viimeisten kymmenen aikana kanta on selkeästi pienentynyt.

Hiirihaukka (VU)

Hiirihaukka on laajalle levinnyt Euraasiassa, sitä pesii Isosta-Britanniasta Tyynenmeren isoille saarille asti. Suomessa hiirihaukkoja esiintyy koko maassa eteläisintä Lappia myöten. Pesän se rakentaa mieluiten valoisan havu- tai sekametsän isoon mäntyyn tai kuuseen. Lähistöllä on saalistusta varten hakkuualueita, soita tai peltoja. Suomessa pesii kahta alalajia: läntistä maan länsi- ja eteläosissa sekä itäistä itä- ja pohjoisosissa. Läntiset hiirihaukan ovat hieman kookkaampia ja tummempia kuin itäiset. Alalajien muutto- ja talvehtimiskäyttäytymisessä on selkeä ero. Läntiset muuttavat Länsi-Eurooppaan, eivätkä mene Afrikan puolelle. Itäiset taas muuttavat Lähi-idän kautta jopa eteläiseen Afrikkaan asti. Kaukaisimmat rengaslöydöt ovat Zimbabwesta, Mosambikista ja Etelä-Afrikasta. Hiirihaukka onkin sääksen, mehiläishaukan ja nuolihaukan ohella pisimmällä talvehtiva petolintumme. Suomessa on rengastettu kaikkiaan 25 700 hiirihaukkaa, ikäennätys on peräti 26 vuotta.

Hiirihaukan pääravintoa ovat pikkujyrsijät ja pesinnän onnistuminen riippuu suurelta osin hyvistä myyräkannoista. Laji käyttää myös matelijoita, sammakoita, linnunpoikasia, kastematoja ja hyönteisiä ravintonaan. Se myös vieraillee mielellään talvisin haaskoilla.

Hiirihaukka on voimakkaasti taantunut viime vuosikymmeninä, arviolta 8 000 parista 4 000-5 000 pariin. Lajin luokitus muutettiin elinvoimaisesta vaarantuneeksi vuoden 2010 uhanalaisluokituksessa. Syiksi vähenemiseen arvellaan tehometsätaloutta ja muita elinympäristömuutoksia Suomessa, muuttoreittien varrella ja talvehtimisalueilla. Myös kilpailu kanahaukan kanssa vähenevistä, hyvistä pesäpaikoista voi vaikuttaa hiirihaukan pesinnän onnistumiseen.

Idänuunilintu

Idänuunilinnun levinneisyysalue ulottuu Itä-Euroopasta läpi Siperian metsävyöhykkeen Tyynenmeren rannalle, talvehtimisalueet ovat Etelä-Aasiassa. Suomessa lajia tavataan pesivänä etelä- ja keskiosissa, itärajalla eteläistä Lappia myöten. Länsirannikolla ja Ahvenanmaalla idänuunilintu on selvästi vähälukuisempi. Laji suosii kuusivaltaisia, jyrkävpuustoisia rinnemetsiä, mutta vahvan kannan alueilla vaatimattomamminkin metsät kelpaavat.

Idänuunilintu on Suomen lajistossa uusi tulokas. Ensimmäiset havainnot ovat 1800-luvun lopulta, mutta pesimälinnustoomme se ilmeisesti vakiintui vasta 1930-luvulla. Lajin kannassa on melko suuria vaihteluita vuosien välillä. Näyttäisi siltä, että kun maamme itäpuolella on ollut lämmin, pesinnän kannalta hyvä kesä, tavataan seuraavana vuonna Suomessa idänuunilintuja enemmän. Vaikka laulava koiras on helppo havaita, idänuunilintu on pesinnän alettua laajalla reviirillään hiljainen, joten pesintöjä on vaikea varmistaa. Nykyiseksi määräksi Suomessa arvioidaan 3 000-10 000 paria.

Kalatiira (EU D1, Suomen vastuulaji)

Kalatiiraa pesii laajalti Euraasian ja Pohjois-Amerikan pohjoisosissa. Se talvehtii trooppisilla valtamerillä, Suomen kanta lähinnä Afrikan eteläosissa. Suomessa kalatiira pesii yleisenä rannikolla ja järvillä napapiirille asti. Pohjoisempina kanta on pienempi ja tunturialueilta laji puuttuu lähes kokonaan. Vahvin pesimäkanta ja suurimmat yhdyskunnat ovat merialueella sisä- ja välisaaristossa ja sisämaassa selkävesillä, missä riittää rauhaisia luotoja ja pikkusaarten rantakallioita pesäpaikoiksi.

Kalatiiran pesimäkanta pieneni rannikolla 1920-luvulta 1940-luvulle. Väheneminen jatkui monilla alueilla myöhemminkin, mutta paikoin laji on osoittanut runsastumisen merkkejä. Luotettavia tietoja kalatiiran parimäärästä ei takavuosilta ole saatavilla. Sen erottaminen samannäköisestä lapintiiirasta oli vaikeampaa kuin nykyisin, lisäksi yhdyskunnat vaihtavat herkästi paikkaa. Nykyiseksi pesimäkannaksi arvioidaan 50 000 paria. Kalatiira on Suomessa selvästi runsaampi kuin Ruotsissa ja Baltian maissa.

Suomen linnuston kaukaisin rengaslöytö on kalatiirasta: Kuopiossa rengastettiin poikanen 30.6.1996 ja se kontrolloitiin Australian etelärannikolla 24.1.1997. Linnuntietä matkaa kertyy 15.240 km, mutta mahdollisesti tämä lintu on muiden kalatiirojen tavoin lentänyt ensin Etelä-Afrikkaan ja sieltä harhautunut Intian valtamerelle.

Kivitasku (VU)

Kivitasku esiintyy hyvin laajalla alueella: lähes koko Euraasiassa, Luoteis-Afrikassa ja Pohjois-Amerikan arktisilla alueilla. Suomessa sitä on koko maassa saaristosta pohjoisinta Lappia myöten. Kivitasku on erilaisten kuivien avomaiden lintu. Sitä tavataan meren luodoilla, joutomailla, teiden varsilla, rakennustyömailla, kivikkoisilla pelloilla jne. Suomen linnut talvehtivat Pohjois-Afrikassa, ilmeisesti lähinnä Saharan ympäristössä. Ravintonaan kivitasku käyttää hyönteisiä ja muita selkärangattomia.

Kivitaskun parimääräksi arvioidaan nykyään vain 50 000-100 000 paria, kun se parhaimmillaan oli muutama vuosikymmen sitten 300 000 paria. Laji hyötyi ihmisen toiminnasta, avomaat lisääntyivät. Mutta viimeisinä vuosikymmeninä laidunmaiden ja kivikkoisten hakamaiden väheneminen on vähentänyt kivitaskun ruokailu- ja pesimispaikkoja. Lisäksi arvellaan talvehtimisalueilla tapahtuneiden muutosten vaikuttaneen lajin vähenemiseen. Uusimmassa uhanalaisluokittelussa kivitasku siirrettiin silmälläpidettävistä vaarantuneeksi.

Kottarainen

Kottaraista tavataan lähes koko Euroopassa, pitkälle Aasiaan asti. Suomessa kottaraisen ydinaluetta on Lounais- ja Etelä-Suomi, Lapissa se on harvinaisempi. Suomen linnut talvehtivat Länsi- ja Etelä-Euroopassa.

Kottarainen runsastui Suomessa 1970-luvulle asti parimäärän ollessa 200 000, mutta sen jälkeen laji on taantunut. Suurimpana syynä pidetään maatalouden muutoksia, varsinkin karjanlaiduntamisen vähenemistä. Kottaraisen pääasiallista ravintoa poikasaikaan ovat vaaksiaisen toukat, joita se löytää helpoiten matalakasvuisilta laitumilta. Parhaiten poikasia tuottavatkin karjatilojen tuntumissa pesivät parit. Nykyiseksi parimääräksi arvioidaan 100 000. Kottaraiskanta on viime aikoina ilahduttavasti kasvanut ja laji poistettiin uusimmassa uhanalaisluokituksessa silmälläpidettävistä.

Kuovi (Suomen vastuulaji)

Kuovin levinneisyys ulottuu Euroopasta Itä-Venäjälle. Suomessa sitä esiintyy etelärannikolta Lapin keskiosiin asti. Laji on jonkin verran taantunut ja esiintymisessä on laikkuisuutta. Kuovi eli isokuovi on meillä rantaniittyjen, avosoiden ja viljelymaiden asukas. Lajin taantuma johtunee

maatalousympäristön muutoksista, metsästyksestä ja petojen aiheuttamista pesätappioista. Ravintonaan kuovi käyttää erilaisia pikkueläimiä: matoja, hyönteisiä, monisukasmatoja ja äyriäisiä. Se syö myös jonkin verran marjoja, kuten karpaloita ja variksenmarjoja. Suomen pesimäkannaksi arvioidaan 50 000-90 000 paria kuoveja. Taantumasta huolimatta kantaa pidetään edelleen elinvoimaisena. Koko Euroopan pesimäkannaksi arvioidaan noin 300 000 paria, joten aika suuri osa kuoveista pesii Suomessa.

Käki

Käki on hyvin laajalle levinnyt; sitä tavataan Euroopasta Tyynellemerelle asti. Suomessa sitä tavataan koko maassa, lukuun ottamatta Lapin tunturialueita. Mäntykankaat, kalliot ja rämeet ovat käen tapaamiselle otollisimpia paikkoja. Lajin reviiri on iso, joten sama yksilö voi kukkua laajalla alueella. Käki munii toisten lajien pesiin, joissa kussakin varttuu yksi käenpoikanen. Tärkein isäntälaji on leppälintu, muita lajeja ovat esimerkiksi västäräkki, harmaasieppo ja pensastasku. Suomessa käen munia on tavattu kaikkiaan yli 40 lajin pesistä. Parimääräksi arvioidaan nykyään 120 000 paria. Käki taantui jonkin verran eteläisessä Suomessa 1970–1990-luvuilla, mutta Pohjois-Suomen kanta on pysynyt kutakuinkin ennallaan. Viimeisimmässä uhanalaisluokituksessa käen pesimäkanta todettiin elinvoimaiseksi ja laji poistettiin listalta.

Laulujoutsen (EU D1, Suomen vastuulaji)

Suomen kansallislintu laulujoutsen on laajalle levinnyt lintulaji pohjoisessa Euraasiassa. Sitä pesii lännessä Islannista läpi Venäjän Tyynellemerelle, Sahalinin saarelle asti. Suomessa sen levinneisyys painottuu Keski- ja Pohjois-Suomeen, Lapin tunturialueilla sitä on harvemmassa, sillä poikasets eivät välttämättä ehdi lentokykyisiksi ennen järvien jäätymistä. Etelä-Suomesta, rannikon tuntumasta laulujoutsen puuttui vielä muutama vuosikymmen sitten, mutta nyt se on levittäytynyt moniin etelärannikon sisävesiin ja merenlahtiin. Vaikka laulujoutsen on kyhmyjoutsenta pienempi, niin se pystyy häättämään jälkimmäisen reviiriltään. Myös metsähanhen ja sorsien arvellaan kärsivän laulujoutsenen yleistymisestä pohjoisilla soilla, lajin pesimäaikaisen aggressiivisen käyttäytymisen vuoksi. Laulujoutsenemme talvehtivat Etelä-Ruotsin, Tanskan, Saksan ja Hollannin vesialueilla, kaukaisimmat rengaslöydöt ovat Ison-Britannian eteläosista. Joutsenia on rengastettu 1 130 yksilöä, ikäennätys on 24 vuotta. Ulkomaisistakaan rengastuksista ei ole kuin pari vuotta vanhempia löytöjä, mutta laji elänee hyvissä olosuhteissa yli 30 vuotta vanhaksi. Joutsenille laitettut näkyvät kaularenkaat ovat antaneet lajista hyvin arvokasta tietoa ja niiden avulla on saatu selville pesimäpaikkojen lisäksi muuttoreitit ja talvehtimisalueet.

Laulujoutsen käyttää lähes pelkästään kasvisravintoa, mutta kasvaville poikasille proteiinipitoiset hyönteiset ja muut selkärangattomat ovat kuitenkin tärkeätä ravintoa. Joutsen nyhtää vesistöjen pohjasta pitkän kaulansa ja vahvan nokkansa avulla erilaisia vesikasveja, kuten uistinvitaa ja kortteita. Se laiduntaa myös pelloilta ja niityiltä meheviä kasveja. Joutsenet syövät myös siemeniä, kuten viljaa (jopa suoraan tähkistä), ja marjoista ainakin mustikat kelpaavat sille.

Laulujoutsen metsästettiin lähes sukupuuttoon 1900-luvun alkupuoleen mennessä, 1950-luvulla jäljellä oli vain kymmenisen paria rauhallisissa erämaissa. Lajin rauhoitus ja ihmisten suopeus uljasta lintua kohtaan saivat joutsenkannan pikkuhiljaa elpymään. Kaksikymmentä vuotta sitten joutsenkannaksi arvioitiin 1 500 paria, ja tuorein arvio Suomen lintuatlaksen mukaan on jo elinvoimainen 5 000-7 000 paria.

Leppälintu (Suomen vastuulaji)

Leppälintu pesii lähes koko Euroopassa, ja levinneisyysalue ulottuu pitkälle Aasiaan. Suomessa lajia tavataan koko maassa, levinneisyysaukkoja on vain ulkosaaristossa ja tunturipaljakkoilla.

Leppälintu on vähentynyt viime vuosikymmeninä koko Euroopassa, mihin suurimpana syynä pidetään afrikkalaisilla talvehtimisalueilla tapahtuneita muutoksia, erityisesti kuivuutta. Leppälintu pesii mielellään isoreikäiseen pikkulinnunpönttöön, joten lajia voidaan auttaa alueilla, joilla tehometsätalouden vuoksi pesäpaikoista on pulaa.

Suomen pesimäkanta on pudonnut muutaman vuosikymmenen aikana yli miljoonasta parista nykyiseen noin 500 000-800 000 pariin. Kuitenkin leppälintukantaa pidetään elinvoimaisena.

Liro (EU D1, Suomen vastuulaji)

Liron pesimäalueet ovat pohjoisessa Euroopassa ja Aasiassa aina Tyynellemerelle asti. Liro on Suomen runsaslukuisin kahlaaja. Kannasta pääosa pesii Keski- ja Pohjois-Suomen avo- ja vähäpuisilla soilla. Etelä-Suomen harvoilla luonnontilaisilla soilla se on vielä kohtalaisen yleinen, mutta parimäärä etelässä on soiden vähyyden vuoksi vähäinen. Suomen pesimäkanta talvehtii Afrikassa, jonne vanhat lirot lähtevät jo kesällä ja nuoret linnut viimeistään alkusyksyllä. Kaukaisimmat rengaslöydöt ovat Malista, Senegalista, Togosta, Ghanasta ja myös päiväntasaajan eteläpuolelta Sambiasta. Liro palaa takaisin pesimäsoilleen vasta toukokuussa. Liroja on rengastettu Suomessa 19 800, ikäennätys on vain 7,5 vuotta.

Liron ravinto koostuu erilaisista pikkueläimistä, mitä se saalistaa sekä vedestä että maalta. Saaliseläimiin kuuluu mm. korentojen toukkia, kovakuoriaisia, vesiluteita ja kaksisiipisiä.

Liron Suomen pesimäkanta on 300 000-450 000 ja viimeisimmässä uhanalaisluokituksessa lajin kanta pidetään elinvoimaisena. Etelä-Suomen lirokanta on viime vuosikymmeninä selvästi pienentynyt, mutta pohjoisempina lajin kanta on vakaampi. Soiden kuivatus ja turpeenotto ovat vähentäneet lajille sopivia pesimäalueita.

Luhtakerttunen

Luhtakerttunen pesii Keski- ja Kaakkois-Euroopassa, idässä levinneisyysalue jatkuu Etelä- ja Keski-Aasiassa suunnilleen Uralille asti. Vaikka laji on viime vuosikymmeninä laajentanut levinneisyysalueitaan huomattavasti, puuttuu se pesimälintuna Euroopan pohjois- ja eteläosista. Suomen ensimmäinen havainto on vuodelta 1944, Ruotsiin laji saapui muutama vuosikymmen aiemmin. Nykyisin levinneisyysalueen raja Suomessa kulkee Oulusta kaakkoon. Vahvin kanta on Etelä-Suomen rannikkoalueilla ja Itä-Suomen eteläosissa. Pesimäpaikkoina laji suosii vesistöjen varsien reheviä pensaikoita, joiden aluskasvillisuutena on useimmiten mesiangervoa, nokkosta ja koiranputkea. Luhtakerttusen runsastumisen arvellaan ilmastonmuutoksen ohella johtuvan ihmisen toiminnasta. Karjan laiduntamisen vähenemisestä johtuva pensaikkojen yleistymisen luhtakerttusen suosimilla kosteilla alueilla on varmaankin yksi syy lajin runsastumiseen.

Luhtakerttuset talvehtivat Afrikan eteläosissa, päiväntasaajalta aivan Etelä-Afrikkaan asti.

Kaukaisin rengaslöytö suomalaisista linnuista on peräti Etelä-Afrikan Transvaalista. Matkaa rengastuspaikalta löytöpaikalle kertyi 9 764 km. Luhtakerttunen onkin harmaasiepon, pajulinnun, haarapääskyn ja räystäspääskyn ohella pisimmälle muuttava varpuslintumme. Muuttomatkan varrelta on löydöt Kreikasta ja Turkista, joka viittaa Suomen lintujen käyttävän Välimeren itäpuolista reittiä. Luhtakerttuset muuttavat syksyllä heinäkuun lopulta lähtien, syyskuun alkupuolelle se on jo vähälukuinen. Paluu keväällä tapahtuu hyvin myöhään, toukokuun lopulla ja vielä kesäkuun alkupuolella muuttavia lintuja saapuu runsaasti. Lajista on rengastuksia 9 700 yksilöä, ikäennätys on seitsemän vuotta, ruotsalainen lintu on saavuttanut yhdeksän vuoden iän. Luhtakerttusen ravinto koostuu lähes yksinomaan hyönteisistä, kuten surviaissääskistä, perhostoukista, kovakuoriaisista ja kärpäsisistä. Jonkin verran se käyttää myös hämähäkkejä sekä loppukesällä ja alkusyksyllä marjoja.

Luhtakerttusen pesimäkannan kooksi arvioidaan 5 000-10 000 paria. !950-luvulla lajia arvioitiin pesivän maassamme vain 5-10 paria, mikä oli varmaankin alakanttiin. Jo 1980-luvulla

pesimäkannan kooksi arvioitiin parisen tuhatta paria. Lajin pesimäkanta arvioidaan elinvoimaiseksi Suomessa ja muualla Euroopassa.

Mehiläishaukka (EU D1, VU)

Mehiläishaukkaa esiintyy Islantia lukuun ottamatta lähes koko Euroopassa. Levinneisyysalue ulottuu idässä Uralin tienoille asti. Suomessa sitä pesii koko maassa Etelä-Lapin korkeudelle asti painopisteen ollessa Etelä- ja Keski-Suomessa. Iso ja löyhä pesä sijaitsee tuoreissa tai lehtomaisissa havu- ja sekametsissä, useimmiten kuusessa, harvemmin lehtipuissa tai männyssä. Joskus laji käyttää vanhaa hiirihaukanpesää tai jopa isoa oravanpesää alustana. Mehiläishaukka koristaa pesäänsä muita petolintuja enemmän tuoreilla lehvillä. Laji talvehtii trooppisessa Afrikassa, muuttomatulle linnut lähtevät elo-syyskuussa ja palaavat Suomeen toukokuussa.

Mehiläishaukka on ravinnonhaussa erikoistunut maassa pesivien kimalaisten ja ampiaisten pesien tyhjentämiseen. Sijaisravintona se käyttää sammakoita, linnun – useimmiten rastaiden – munia ja poikasia, matelijoita, pikkunisäkkäitä, kovakuoriaisia, hyönteistoukkia, kastematoja jne. Sateisina ja kylminä kesinä sijaisravintoa käytetään enemmän ja silloin pesinnät usein epäonnistuvat.

Mehiläishaukkoja on rengastettu vuoteen 2011 mennessä 4 200 yksilöä. Kaukaisin löytö on päiväntasaajan eteläpuolelta Namibiasta. Ikäennätys on Suomen linnuista 15 vuotta, mutta lajin tiedetään elävän ainakin lähes 30 vuotta vanhaksi. Luonnontieteellisen keskusmuseon mehiläishaukkojen satelliittiseuranta on tuottanut viime vuosina runsaasti uutta tietoa lajin muuttoreiteistä ja talvehtimisalueilla käyttäytymisestä.

Mehiläishaukka on petolintuseurannan mukaan taantunut viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana. Vuoden 2010 uhanalaisluokituksessa laji otettiin mukaan, luokitus muuttui silmälläpidettävästä vaarantuneeksi. Pesimäkannaksi arvioidaan 3 000 paria, vielä muutama vuosikymmen sitten lajia arvioitiin pesivän Suomessa noin 5 000 paria. Syinä vähenemiseen on pesimäpaikoilla tehometsätalous ja muut ympäristömuutokset, muuttomatoilla vainoaminen ja ympäristömuutokset. Koko Euroopan parimäärä on arviolta 50 000.

Mustakurkku-uikku (EU D1, VU)

Mustakurkku-uikulla on pohjoisempi levinneisyys kuin muilla uikuilla. Sitä esiintyy Euroopan pohjoisosissa, mukaan lukien Islanti, Färsaaret ja Skotlanti. Levinneisyysalue kulkee halki Aasian ja Pohjois-Amerikan pohjoisosien. Skandinaviaan laji on levinnyt suhteellisen myöhään. Suomessa levinneisyysalueen painopiste on etelässä ja länsirannikolla. Mustakurkku-uikku suosii pieniä runsaskasvuisia järviä, lampia ja merenlahtia. Sisämaassa lajia tavataan eniten kalattomissa ja vähäkalaisissa vesistöissä, missä on runsaasti selkärangattomia eläimiä ravinnoksi. Myös tekolammet kelpaavat pesimäpaikoiksi. Mustakurkku-uikku muuttaa aikaisin syksyllä lähinnä Länsi-Euroopan rannikolle. Se talvehtii rannikon tuntumassa Pohjois-Norjan pohjoisosista aina Pohjois-Afrikkaan asti. Rengaslöytöjä suomalaisista linnuista on vain kaksi, Puolasta ja Ranskasta, mutta lajia on rengastettu vain noin 200. Lajin ikäennätyskin on vain 6 vuotta, todennäköisesti laji voi elää vähintään 15 vuoden ikäiseksi.

Pääravintona mustakurkku-uikku käyttää erilaisia selkärangattomia eläimiä, kuten päivänkorennon toukkia. Kalaa ja kasvisravintoa laji syö melko vähän.

Mustakurkku-uikku on taantunut parin viime vuosikymmenen aikana, parimääräarvio on nykyään vain 1 200-1 700, kun vielä 1980-luvun lopulla uikkuja arvioitiin olevan jopa 6 000 paria. Syinä arvellaan olevan ympäristömuutokset meillä, muuttomatkan varrella ja talvehtimisalueilla. Myös vesistöjen rehevöitymisen myötä särkikalakantojen kasvun on arveltu vaikuttaneen kannan vähenemiseen, sillä ravintokilpailussa se häviää kaloille. Poikasilleen mustakurkku-uikku tarvitsee runsaasti selkärangattomia eläimiä, eikä se pysty korvaamaan vajetta kaloilla ja kasveilla. Kun laji on vähentynyt sisämaassa ja meren sisäsaaristossa, niin samanaikaisesti se on alkanut pesiä ulko- ja

välisaariston matalissa merenlahtien pohjukoissa. Mustakurkku-uikku luokiteltiin vuoden 2010 uhanalaisluokituksessa vaarantuneeksi lajiksi.

Naurulokki (NT)

Naurulokki on laajalle levinnyt Euraasiassa. Sitä tavataan Länsi-Euroopasta – mukaan lukien Iso-Britannia ja Islanti – aina Tyynellemerelle asti. Lisäksi pieni kanta on muodostunut Grönlantiin ja Pohjois-Amerikan koillisosiin. Suomeen naurulokki levittäytyi vasta 1800-luvun puolivälissä, runsastuminen tapahtui vasta 1900-luvulla. Naurulokki pesii mieluiten isoissa, jopa muutaman tuhannen parin yhdyskunnissa. Levinneisyysalue ulottuu nykyään etelärannikolta Etelä-Lappiin, tunturialueilla sitä ei esiinny. Yhdyskuntia on sekä järvillä että meren sisäsaaristossa. Syysmuutolle naurulokit lähtevät heti poikasten saavutettua lentokyvyn, muutto on voimakkainta jo heinä-elokuussa. Paluu Suomeen tapahtuu hyvin aikaisin maaliskuussa. Leutoina talvina vähäinen määrä naurulokkeja talvehtii Suomessa, kannan pääosan ollessa Länsi-Euroopassa ja jopa Afrikan pohjoisosissa asti. Suomessa poikasena rengastettu naurulokki tavattiin Pohjois-Amerikan Texasissa, jossa laji on harvinaisuus. Normaaleille talvehtimisalueille muuttaneista naurulokeistamme kaukaisimmat linnut on tavattu talvehtimassa Välimeren eteläpuolelta Marokosta, Algeriasta, Libyasta ja Malista. Naurulokki on yksi Suomen rengastetuimpia lintulajeja, yhteensä on rengastettu 340 000 naurulokkia. Ikäennätys on hieman yli 30 vuotta, joka on myös maailmanennätys.

Naurulokki on ravinnon käytöltään erittäin monipuolinen. Sille kelpaavat hyönteiset, kalat ja madot. Se käy myös kaatopaikoilla ja taajamissa syömässä elintarvikkejätteitä. Se seuraa mielellään kyntävää traktoria poimien matoja ja muita pikkueläimiä. Ilmassa parveilevia hyönteisiä naurulokki osaa pyydystää taitavasti.

Naurulokin pesimäkanta kasvoi voimakkaasti 1900-luvun puoliväliin asti. Kanta oli vahvimmillaan 1960- ja 1970-luvuilla, jonka jälkeen alkoi taantuminen. Osa isoistakin yhdyskunnista katosi jopa kokonaan. Naurulokki listattiin vuoden 2000 uhanalaisluokituksessa vaarantuneeksi lajiksi. Nyt on kuitenkin pahin taantuminen ohi ja jopa elpymistä on ollut havaittavissa. Lajin uhanalaisluokitus muutettiin vuonna 2010 silmälläpidettäväksi. Parimääräksi arvioidaan nykyään 95 000-110 000 paria.

Niittykirvinen (NT)

Niittykirvinen pesii Euraasiassa. Suomessa sen levinneisyys kattaa koko maan, mutta Järvi-Suomessa on jonkin verran aukkoisuutta. Niittykirvinen viihtyy erilaisilla avomailla. Pohjois-Suomessa parimäärät ovat tiheimmät suoympäristöissä ja tunturinummilli, Etelä-Suomessa vastaavasti merensaaristossa, rantaniityillä ja erilaisilla avo-ojitetuilla pelloilla. Lajin Suomen kanta talvehtii Etelä-Euroopassa. Ravintonaan niittykirvinen käyttää hyönteisiä, talviaikaan myös muut pikkueläimet ja siemenet kelpaavat.

Niittykirvinen runsastui Suomessa 1940-luvulta lähtien; syinä arvellaan olevan avohakkuiden lisääntyminen ja ilmaston lämpenemisen vaikutus talvehtimiseen. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana lajin Suomen pesimäkanta on kuitenkin merkittävästi taantunut ja niittykirvinen onkin lisätty tuoreessa uhanalaisluokituksessa silmälläpidettäviin lajeihin. Tähän taas ainakin osasyynä voivat olla maatalouden muutokset. Pesimäkannaksi arvioidaan 400 000-700 000 paria.

Nokkavarpuksen

Nokkavarpuksen pesii Euroopassa ja Aasiassa laajalla alueella Kiinaan ja Japaniin asti. Suomessa sen levinneisyys keskittyy maan eteläosiin, lehtipuuvaltaisiin metsiin, mutta laji on jonkin verran runsastumisen myötä levittäytynyt Etelä-Lappiin asti. Nokkavarpuksen ravinto on monipuolista. Keväällä se käyttää siemenien lisäksi lehtipuiden silmuja. Poikaset kasvavat hyönteisravinnolla,

etenkin perhosentoukilla. Syksyisin ja talvisen mieliravintoa ovat kirsikan, oratuomen, tuomen, jalavan, pyökin ym. puiden siemenet, joita se helposti rikkoo vahvalla nokallaan. Nokkavarpuiset käyvät myös lintujen ruokintapaikoilla syömässä mm. auringonkukansiemeniä. Osa linnuistamme talvehtii jopa isoina parvina Suomessa, valtaosa kuitenkin muuttaa Keski- ja Etelä-Eurooppaan. Nokkavarpunen levittäytyi Suomeen 100-150 vuotta sitten. Vielä muutama vuosikymmen sitten parimääräksi arvioitiin vain 100 paria, mikä varmaankin oli alakanttiin. Viimeisen lintuatlaksen mukaan nokkavarpusia on 1 000-1 500 paria.

Palokärki (EU D1)

Palokärkeä tavataan suurimmassa osassa Eurooppaa ja Aasiaa. Suomessa se pesii runsaimmin Etelä- ja Keski-Suomessa, Lapissa sitä tavataan harvinaisena koko havumetsävyöhykkeellä.

Aiemmin palokärki viihtyi lähinnä vain erämaametsissä. Nykyään se pesii jopa kaupunkiympäristössä. Palokärki vaatii kuitenkin kohtalaisen ison männyn tai haavan pesäpuukseen, joten pelkästään nuorta puuta kasvavat metsät eivät sille riitä. Lisäksi ravinnoksi pitää olla tarjolla riittävästi hevos- ja kekomuurahaisia.

Parimääräksi arvioidaan 30 000-50 000. Laji taantui selkeästi metsätalouden tehostumisen myötä, mutta viime aikoina palokärki on selvästi pystynyt sopeutumaan muutoksiin ja parimäärä on ollut kasvussa.

Pensassirkkalintu

Pensassirkkalinnun levinneisyysalue on lauhkeilla alueilla Brittein saarilta lännessä läpi Keski-Euroopan Aasiaan ja aina Mongolian luoteisosiin asti. Suomessa se on eteläinen laji, pohjoisimmat varmat pesinnät on todettu Oulun korkeudella. Pääasiallisesti pensassirkkalintuja tavataan Etelä- ja Keski-Suomen vesistöjen rannoilla sekä pelto- ja niittymaisemissa. Laji vaatii avoimen ympäristön, missä on mieluiten vain vähän matalaa pensaikkoa. Se on erittäin piileskelevä laji, jonka useimmiten tapaa vain koiraan soidinlaulun perusteella. Pensassirkkalinnut talvehtivat Luoteis-Afrikasta Intiaan ulottuvalla alueella, Suomen pesimäkanta muuttanee Luoteis-Afrikkaan. Linnut lähtevät syysmuutolle loppukesällä ja alkusyksyllä, ja palaavat keväällä myöhään toukokuun puolivälistä lähtien. Pensassirkkalinnusta on ulkomaisia löytöjä vain kaksi: Belgiasta ja Marokosta. Rengastuksia on yhteensä 3 850, ikäennätys on neljä vuotta.

Pensassirkkalinnun ravinto koostuu lähes yksinomaan hyönteisistä ja niiden toukista (kaksisiipisistä, kovakuoriaisista ja perhosista). Jonkin verran se käyttää ravintonaan myös hämähäkkejä, siiroja jne.

Pensassirkkalintu on Suomessa esiintynyt jo ainakin reilun sadan vuoden ajan. Vanhimmat tiedot lajista ovat 1880-luvulta. 1900-luvun alkupuolella havaintoja oli kuitenkin melko vähän, ja jonkinlaista taantumista epäillään tapahtuneen noihin aikoihin. Runsastuminen alkoi meillä ja muualla Luoteis-Euroopassa 1950-luvulla, jolloin Suomen pesimäkannaksi arvioitiin kuitenkin vain 50 paria. 1980-luvulla pensassirkkalintuja arvioitiin pesivän vähintään 2 000 paria, nykyinen kannanarvio on 2 000-4 000 paria. Täytyy kuitenkin huomioida linturetkeilyn yleistymisen ja yölaulajakartoituksen tehokkuus viime vuosikymmeninä. Todellisuudessa parimäärissä ei välttämättä ole tapahtunut noin suurta kasvua, vaan vanhat parimäärät lienevät alakanttiin. Lajin kanta katsottiin vuoden 2010 uhanalaismiettinnässä elinvoimaiseksi.

Pensastasku

Pensastaskua tavataan lähes koko Euroopassa, pitkälle Aasiaan saakka. Suomessa se pesii lähes koko maassa, vain Lapissa Käsivarren alueella pesintä on satunnaisempaa. Pensastasku viihtyy ojitetuilla pelloilla, soilla ja hakkuualueilla. Laji on kärsinyt tehomaataloudesta, mutta lajin pesimäkantaan ovat varmaan vaikuttaneet myös muutokset Saharan eteläpuolen talvehtimisalueilla,

etenkin kuivuus Sahelissa.

Suomen parimääräksi arvioidaan 300 000, muutama vuosikymmen sitten pensastaskuja pesi yli 600 000 paria. Lajin kanta katsotaan kuitenkin elinvoimaiseksi ja uusimmassa uhanalaisluokituksessa se poistettiin silmälläpidettävistä.

Pikkulepinkäinen (EU D1, NT)

Pikkulepinkäinen esiintyy suuressa osassa Eurooppaa ja Länsi-Aasiaa. Suomessa lajin levinneisyysalue ulottuu Etelä-Suomesta Oulun-Kainuun korkeudelle. Laji suosii pensoittuvia peltoja, rantaniittyjä ja hakkuualueita. Pesänsä pikkulepinkäinen rakentaa yleensä pieneen kuusentaimeen tai katajaan.

Parimääräksi arvioidaan 50 000-80 000. Vuosittaiset vaihtelut ovat hyvin suuria, joten pitkäaikaismuutoksien selvittely on vaikeaa. Linjalaskentojen mukaan pikkulepinkäinen runsastui 1950-luvun noin 42 000 parista 1970-luvun 160 000 pariin, mutta 2000-luvulla lajin kanta on ollut hieman kasvamaan päin ja se poistettiin silmälläpidettävistä lajeista.

Pikkusieppo (EU D1)

Pikkusieppoa tavataan Itä-Euroopasta Tyynellemerelle asti. Suomessa lajin pesimäkanta painottuu Kaakkois-Suomeen, mutta sitä tavataan Keski-Suomessa länsirannikolle asti. Laji on kohtalaisen uusi tulokas idästä. Se viihtyy vanhoissa kuusikoissa ja sekametsissä, missä sille on tarjolla pötkelöitä pesäpaikoiksi. Pikkusieppo kärsii nykyisestä metsänhoidosta ja lajin esiintyminen jollain alueella kertoo metsän monimuotoisuudesta.

Suomen nykyiseksi pesimäkannaksi arvioidaan 2 000-6 000 paria, vuosittaiset vaihtelut ovat suuria. Pikkusieppo on kuitenkin runsastunut etenkin Satakunnassa, Hämeessä ja Pohjois-Karjalassa, se poistettiin silmälläpidettävien lajien luettelosta.

Pikkutikka

Pikkutikka on laajalle levinnyt. Sitä pesii Euroopasta Aasiaan, aina Tyynellemerelle asti. Suomessa pikkutikan levinneisyys painottuu etelään, mutta harvakseltaan sitä tavataan pohjoisinta Lappia myöten, missä se viihtyy tunturikoivikoissa. Parhaiten pikkutikan löytää vesistöjen tuntumasta, umpeen kasvavilta niityiltä ja hakamailta, lehdoista sekä rehevistä lehtimetsistä. Vaatimuksena kuitenkin on, että reviirolla on riittävästi lahopuuta ravinnon etsimiseen. Pääasiallisesti pikkutikka käyttää ohuissa lahopuissa ja oksissa piileskeleviä hyönteisiä: kovakuoriaisia sekä niiden, pistiäisten, perhosten ja kärpästen toukkia. Talvisin pikkutikkaa tapaa ruovikoissa etsimässä talvehtivia hyönteisiä ja hämähäkkejä. Laji usein lyöttäytyy tiaisten, hippiaisten ja puukiipijöiden talvisiin sekaparviin. Syksyisin nuoret pikkutikat vaeltavat jonkin verran, mutta muuten laji on paikkalintu.

Pikkutikka on vähentynyt melko voimakkaasti viidenkymmenen vuoden takaisesta tilanteesta, mutta viimeisten vuosikymmenten aikana taantuminen on ilmeisesti pysähtynyt. Kannanarvio on tällä hetkellä 4 000-7 000 paria. Kantaa pienensi mm. rantalehtojen ja hakamaiden väheneminen sekä metsien käsitteleminen, mutta leutojen talvien myötä talvehtiminen on onnistunut paremmin. Pikkutikka poistettiin viimeisimmässä uhanalaisluokituksessa silmälläpidettävistä lajeista.

Punavarpuunen (NT)

Punavarpuunen on levittäytynyt Suomeen idästä. Sitä tavataan Keski-Euroopasta Tyynellemerelle saakka ulottuvalla alueella. Suomessa sen levinneisyysalue ulottuu etelärannikolta Etelä-Lappiin asti. Laji muuttaa aikaisin syksyllä talvehtimisalueilleen Intiaan ja Kaakkois-Aasiaan.

Punavarpuusen pääasiallista ravintoa ovat kasvien osat, kuten pihlajan, herukoiden ja omenapuiden lehti- ja kukkasilmut. Myös hyönteisiä ja erilaisia siemeniä se käyttää ravintonaan, onpa se viime

aikoina oppinut vierailemaan lintujen ruokintapaikoilla syömässä mm. auringonkukansiemeniä. Punavarpunen runsastui voimakkaasti 1900-luvulla, sitä ennen se oli harvinainen pesijä lähinnä Kaakkois-Suomessa. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana laji on kuitenkin taantunut voimakkaasti ja se lisättiin uhanalaisluokituksen silmälläpidettäviin lajeihin. Nykyinen pesimäkantamme on 100 000-150 000 paria, kun se parhaimmillaan oli noin 400 000 paria.

Pyy (EU D1)

Pyy asustaa Euraasian havumetsävyöhykkeellä ja Suomessakin lähes koko havumetsäalueellamme. Se on hyötynyt metsien kuusivaltaistumisesta, mutta toisaalta lepikoiden vähentyminen vaikeuttaa pyyn ravinnonsaantia talviaikaan. Silloin se käyttää lähes pelkästään koivujen ja leppien norkkoja. Pyy on linnustomme yksi selväpiirteisimmistä paikkalinnuista. Poikueiden hajaannuttua syksyllä voivat pyyt liikkua pidempiä matkoja, joskus niitä tavataan jopa meren lähisaaristossa. Pariskunnat liikkuvat kuitenkin koko vuoden yhdessä, hyvin suppealla alueella. Pyyn poikaset pystyvät lentämään lyhyitä matkoja muutaman päivän ikäisinä untuvikkoina paetessaan saalistajaa. Parimääräksi arvioidaan nykyään 500 000. Aiemmissa parimääräarvioissa on ollut selvästi pienempiä määriä: 200 000-300 000, mutta ne ovat olleet alakanttiin. Joka tapauksessa pyy on vähentynyt viimeisen puolen vuosisadan aikana, parin viimeisen vuosikymmenen aikana taantuminen on ilmeisesti pysähtynyt. Metsästyksestä pienikokoinen pyy ei kärsi yhtä pahasti kuin isommat kanalinnut. Kanahaukalle pyy on tärkeä saaliskohde ja kanahaukan väheneminen on saattanut vaikuttaa pyyn runsastumiseen joillakin alueilla.

Rantasipi (NT, Suomen vastuulaji)

Rantasipi esiintyy lähes koko Euroopassa levinneisyysalueen ulottuessa pitkälle Aasiaan. Suomessa se pesii yleisenä koko maassa. Sille kelpaavat karutkin vesistöt, kunhan suojaisaa metsää on tarjolla. Runsaimmin sitä on järvien rannoilla, mutta myös merenrannat ja jokivarret kelpaavat sille elinympäristöksi. Suomen rantasipit talvehtivat Länsi-Afrikassa.

Parimäärä on arviolta 150 000 ja vähennystä on tapahtunut viime aikoina. Syitä vähenemiseen ei tiedetä ja laji lisättiin uusimmassa uhanalaisluokituksessa silmälläpidettäviin lajeihin.

Ruisrääkkä (EU D1, Suomen vastuulaji)

Ruisrääkkä pesii Länsi-Euroopasta Keski-Aasian aroille. Suomessa se on vähälukuinen pesimälintu ja painopiste on Etelä- ja Keski-Suomen viljelymailla. Mieluiten laji asustaa pensaattomilla pakettipelloilla, kuivahkoilla rantaniityillä ja heinäpelloilla. Näissä on ruisrääkälle enemmän ravintohyönteisiä kuin viljapelloilla.

Ruisrääkkäkanta on romahtanut viimeisen sadan vuoden aikana Pohjois- ja Keski-Euroopassa. Syynä romahdukseen on maanviljelymenetelmien muuttuminen. Salaojitus sekä heinän- ja viljankorjuun koneellistuminen ja aikaistuminen on ollut ruisrääkälle tuhoisaa. Paljon hautovia lintuja ja poikueita on jäänyt niittokoneiden teriin. Nykyiseksi ruisrääkän pesimäkannaksi Suomessa arvioidaan 3 000-7 000 paria. Vuosittaiset vaihtelut ovat suuria, kevään ja alkukesän säiden mukaan. Pientä elpymistä kannassa on tapahtunut 1960-luvulta lähtien, mutta sata vuotta sitten meillä epäilemättä pesi kymmeniä tuhansia pareja ruisrääkkiä. Aivan viime aikojen kannan kasvun takia ruisrääkkä poistettiin silmälläpidettävistä lajeista.

Ruskosuohaukka (EU D1)

Ruskosuohaukka asustaa suurella osalla Eurooppaa, idässä Aasian keskiosiin saakka. Läntiset linnut talvehtivat Afrikassa, itäisemmät Intian niemimaalla. Laji pesii yksinomaan laajoissa, tiheissä, vedessä kasvavissa ruovikoissa. Kuivat tai harvat ruovikot eivät sille kelpaa ilmeisesti petonisäkkäiden takia. Suomessa ruskosuohaukkoja pesii rannikolla Perämeren pohjukkaan asti,

idässä Pohjois-Karjala toimii pohjoisrajana. Kanta on vahvin Etelä-Suomen rehevillä järvillä ja Perämeren laajoissa ruovikoissa, missä riittää ravinnoksi pikkujyrsijöitä, linnunpoikasia, matelijoita ja sammakoita. Ruskosuohaukka saalistaa jonkin verran myös kaloja ja naurulokkiyhdyksunnissa se ajoittain aiheuttaa tuhoa syömällä munia.

Ruskosuohaukka on linnustomme tulokas sadan vuoden takaa, ensimmäinen varma pesälöytö on vasta vuodelta 1922. Laji vakiintui hiljalleen pesimälinnustoomme ja nykyään niitä pesii arviolta 800-850 paria. Muutaman viime vuosisadan aikana ruskosuohaukkoja vainottiin Euroopassa.

Myöhemmin pesimäpaikkoja, laajoja ruovikoita kuivattiin ja ympäristömyrkyt ohensivat munankuoria niin, että monet munat rikkoutuivat haudonnan aikana. Suomen lisäksi ruskosuohaukka on runsastunut viime vuosikymmeninä muuallakin Euroopassa. Vaino on selvästi vähentynyt, pahimmat ympäristömyrkyt on kielletty ja rehevöitymisen myötä ruovikoita on taas tarjolla pesäpaikoiksi. Vuoden 2010 uhanalaistarkastelussa ruskosuohaukka poistettiin silmälläpidettävistä lajeista, lajin pesimäkanta luokitellaan elinvoimaiseksi.

Sarvipöllö

Sarvipöllö on hyvin laajalle levinnyt. Sitä tavataan Euraasian lisäksi Pohjois-Amerikassa. Suomessa laji pesii runsaimmin maan etelä- ja keskiosissa pohjoisrajan ollessa hieman Oulun pohjoispuolella. Sarvipöllö on tyyppinen avomaiden saalistaja ja käyttää lähes yksinomaan myyriä ravinnokseen. Pesä sijaitsee useimmiten vanhassa variksen tai harakan pesässä, pellon reunassa. Pesintä paljastuu helpoiten poikasten ollessa isoja ja kerjätessä yöaikaan ruokaa emoiltaan. Suomen linnut talvehtivat Keski- ja Etelä-Euroopassa. Jonkin verran pöllöjä jää hyvinä myyrävuosina talvehtimaan Suomeenkin.

Petolintuseurannan mukaan sarvipöllökantamme on jonkin verran taantunut viimeisten vuosikymmenien aikana. Vuosittaiset vaihtelut ovat suuria ja kannaksi arvioidaan 2 000-10 000 paria.

Selkälokki (VU, Suomen vastuulaji)

Selkälokkia pesii Länsi-Euroopasta Keski-Aasiaan ulottuvalla alueella. Suomessa pesii nimialalaji, jota on vain Fennoskandiassa. Lajin levinneisyysalue jatkuu Etelä-Suomesta Lapin eteläosiin asti, vahvin kanta on meren saaristossa ja sisämaan suurimmilla vesialueilla. Jonkin verran sitä esiintyy pienemmilläkin järvillä. Selkälokki talvehtii laajalla alueella Afrikassa, kaukaisimmat rengaslöydöt ovat Angolasta ja Namibiasta, mutta lintuja jää talveksi myös Eurooppaan. Selkälökkeja on rengastettu yhteensä 72 000 ja ikäennätys on 31 vuotta. Rengaslöydöt ja satelliittiseuranta kertovat Suomen läntisen merialueen selkälökkien talvehtivan läntisessä Afrikassa, kun taas sisämaan ja itäisen Suomenlahden linnut näyttävät menevän Afrikan itäosiin.

Selkälokki käyttää pääasiallisesti kalaa ravintonaan. Se syö mielellään myös kalanperkeitä ja vierailee kaatopaikoilla. Lisäksi se laji syö marjoja ja hyönteisiä, kuten parveilevia lentomuurahaisia. Pieni osa selkälökeistä syö vesilintujen poikasia, mutta laji ei ole ollenkaan yhtä suuri uhka näille kuin harmaalokki.

Selkälokki on voimakkaasti taantunut viime vuosikymmeninä. Se oli sata vuotta sitten kalalokin ohella runsain lokkimme ja vielä muutama vuosikymmen sitten selkälökkeja pesi reilusti yli 10 000 paria. Nyt kannan kooksi arvioidaan 7 000 paria, joista sisämaan osuus on 2 000 paria. Syynä voimakkaaseen vähenemiseen on muuttomatalla ja talvehtimisalueilla lintuihin kertyvät ravinnon sisältämät ympäristömyrkyt. Myös harmaalokin yleistymisen on vaikuttanut selkälokin vähenemiseen, sillä osa harmaalokeista on erikoistunut muiden lokkien ja vesilintujen poikasten saalistamiseen.

Sirittäjä (NT)

Sirittäjää esiintyy suurella osalla Eurooppaa ja idässä Keski-Aasiaan asti. Suomessa se on eteläinen laji esiintymisrajan kulkiessa Oulun tienoilla. Laji viihtyy lehti- ja sekametsissä, varsinkin lehtomaisissa koivikoissa ja rehevissä kuusikoissa, joissa on runsaasti lehtipuuta. Sirittäjä muuttaa hyvin aikaisin syksyllä ja talvehtii trooppisessa Afrikassa. Suomeen se palaa toukokuussa. Ravintona laji käyttää lähes yksinomaan hyönteisiä, joita se hakee puiden yläosista. Sirittäjä oli Suomessa vähälukuinen pesimälaji 1800-luvulle, jonka jälkeen se runsastui noin sadan vuoden ajan ja levittäytyi pohjoisemmaksi. Parin viimeisen vuosikymmen aikana sirittäjä on kuitenkin vähentynyt voimakkaasti ja se liitettiin viimeisimmässä uhanalaisluokittelussa silmälläpidettäviin lajeihin. Syy vähenemiseen on ilmeisesti muuttoreittien varrella ja talvehtimisalueilla, elinympäristössä Suomessa ei ole tapahtunut niin rajuja muutoksia, että ne selittäisivät vähenemisen. Nykyiseksi parimääräksi arvioidaan 100 000-200 000, kun se 1980-luvulla oli jopa 300 000 paria.

Suopöllö (EU D1)

Suopöllö on tornipöllön tavoin erittäin laajalle levinnyt pöllö. Lajia pesii Euroopan ja Aasian lisäksi Etelä- ja Pohjois-Amerikassa, kuitenkin Afrikassa sitä tavataan vain talvehtivana. Suomessa suopöllöä esiintyy runsaimmin Suupohjassa, Pohjanmaalla ja Lapissa. Etelä-Suomessa suopöllöjä pesii yleensä vain hyvinä myyrävuosina. Sen pesä sijaitsee maassa pellolla, rantaniityllä, hakkuuaukiolla tai suolla. Suopöllö on sarvipöllön ohella pöllöistämme selvimmän muuttolintu ja niitä talvehtii Suomessa vain vähän, kun taas sarvipöllöjä voi hyvinä myyrävuosina jäädä melko paljonkin talveksi. Rengaslöytöjen perusteella talvehtimisalue on hyvin laaja: Ison-Britannian länsiosista idässä Turkkiin asti. Löytöjä on myös Afrikan puolelta Marokosta ja Tunisiasta. Suopöllöjä on rengastettu Suomessa 7 500 yksilöä ja ikäennätys on 14 vuotta. Pesinnässään suopöllö on hyvin riippuvainen myyristä – varsinkin peltomyyristä – vaikka se käyttää ravintonaan jonkin verran myös päästäisiä, lintuja ja isoja hyönteisiä. Laji saalistaa avomailla useimmiten hämärissä ja pimeässä, mutta joskus voi havaita linnun valoisaankin aikaan myyräjahdissa. Suomessa pesii myyrätilanteesta riippuen arviolta 3 000-10 000 suopöllöparia. Kanta arvioidaan elinvoimaiseksi, vaikka lintuatlaksen perusteella levinneisyysalue on jonkin verran kutistunut Pohjois-Pohjanmaalla ja Länsi-Lapissa.

Tavi (Suomen vastuulaji)

Tavi on pohjoisen pallonpuoliskon metsävyöhykkeellä ja tundralla pesivä laji. Hiljattain eriytettiin Pohjois-Amerikan tavi omaksi lajikseen, amerikantaviksi. Suomessa tavia tavataan koko maassa erilaisilla järvilla, allikkoisilla soilla, merenlahdilla, sisäsaaristossa ja jokivarsilla. Pesimäkanta painottuu lievästi pohjoisempaan Suomeen. Taville kelpaavat pienemmätkin vesistöt, kuten soistuneet metsälammet ja metsien puronvarret. Karuissa vesistöissä se ei viihdy, sillä ruokailupaikaksi pitää löytyä sopivaa kasvustoa rantasoilta tai tulva-alueilta. Myöskään ulkosaaristossa tavia ei tavata pesivänä ja asutuskeskusten rauhattomuutta se karttaa. Tavi ei ole kovin paikkauskollinen kuten monet muut sorsalinnut ja vuosittaiset kannanvaihtelut ovat suuria. Pitkäaikaismuutoksien seuranta on täten vaikeaa. Laji on kuitenkin runsastunut viimeisten 70 vuoden aikana. Tähän on ilmeisesti eniten vaikuttanut vesistöjen rehevöityminen. Nykyiseksi pesimäkannaksi arvioidaan jonkin verran yli 200 000 paria. Tavi kilpailee sinisorsan ja telkän kanssa maamme runsaslukuisimman sorsalinnun tittelistä.

Telkkä (Suomen vastuulaji)

Telkkä pesii pohjoisella pallonpuoliskolla havumetsävyöhykkeellä. Hyvin suuri osa Euroopan

telkistä pesii Suomessa, jossa sitä tavataan koko maassa. Telkän pesä sijaitsee useimmiten pöntössä tai palokärjen vanhassa kolossa. Vesistöjen suhteen se on hyvin sopeutuvainen ja sitä tavataan pienillä metsälammilla, jokien varsilla, järvien selkävesillä ja meren saaristossa. Pesä voi olla kohtalaisen kaukanakin vesistöistä.

Suomen parimääräksi arvioitiin 1950–70-luvuilla 50 000 paria, nykyään telkkiä on 170 000-220 000 paria, joten kanta on selvästi kasvanut. Telkkiä on laji, joka hyötyy ihmisen avusta eli pönttöjen rakentamisesta luonnonkolojen puutteesta kärsiville alueille.

Tiltalti

Tiltalttia esiintyy Euroopasta Tyynellemerelle asti. Tiltaltin eri alalajeja ollaan tätä nykyä määrittelemässä omiksi lajeikseen. Laji pesii Suomessa kuusivyöhykkeellä, runsaampana Etelä- ja Keski-Suomessa ja harvinaisempana Lapissa. Suomalaiset linnut talvehtivat lähinnä trooppisessa Afrikassa, jonkin verran myös Välimeren ympäristössä. Tiltalti viihtyy vanhoissa tai keski-ikäisissä kuusivaltaisissa metsissä ja on vaateliias elinympäristönsä suhteen. Sen reviiri on selvästi laajempi kuin lähisukulaisen pajulinnun, ja tiltalti suosii metsän keskiosia, pajulintu taas viihtyy avoimemmilla metsän reuna-alueilla.

Parimääräksi nykyään arvioidaan 250 000-300 000, kun se puoli vuosisataa sitten oli vielä tuplasti suurempi. Tiltalti on ilmeisesti kärsinyt metsien pirstoutumisesta ja nuorentumisesta. Myös talvehtimisalueiden sademäärien vähenemistä on epäilty osasyiksi kannan pienentymiseen. Kuitenkin uusimmassa uhanalaisarvioinnissa tiltaltin pesimäkanta määriteltiin elinvoimaiseksi.

Tuulihaukka

Tuulihaukkaa tavataan laajalti halki Euraasian. Lajin kanta romahti Suomessa sekä muualla Euroopassa 1960- ja 1970-luvuilla ympäristömyrkköjen ja maanviljelyn tehostumisen vuoksi. Suomessa tuulihaukka pesii koko maassa, painopiste on kuitenkin Etelä-Suomen, Pohjanmaan sekä Perämeren rannikon viljelyseuduilla. Lajin kanta on ilahduttavasti vahvistunut 1980-luvulta lähtien. Aivan viime vuosina tuulihaukka on runsastunut myös itärajan tuntumassa.

Tuulihaukka on oppinut pesimään latojen seiniin laitetuissa puoliavoimissa pöntöissä, aiemmin pesintä tapahtui useimmiten vanhassa variksen pesässä. Lajin pesimäkannaksi arvioitiin vuosituhannen vaihteessa 2 000 paria. Nykyinen kanta on kuitenkin huomattavasti suurempi, noin 7 000 paria, parhaimpina vuosina tuulihaukan poikasia rengastetaan yli 10 000. Uusimmassa uhanalaisluokituksessa tuulihaukan pesimäkanta todettiin elinvoimaiseksi ja laji poistettiin silmälläpidettävistä.

Törmäpääsky (VU)

Törmäpääsky on laajalle levinnyt pohjoisella pallonpuoliskolla, myös Pohjois-Amerikassa sitä pesii laajalti. Euroopassa törmäpääsky puuttuu Islannista, levinneisyysalue ulottuu kuitenkin Luoteis-Afrikan puolelle. Suomessa lajia tavataan koko maasta, tosin laajojakin aukkoja pesimäalueissa on. Törmäpääsky on paikoin hyvin riippuvainen ihmistoiminnan aikaansaamista hiekka- ja sorakuoppien seinämisestä, mihin se kaivaa syvän kolon pesäänsä varten. Luonnonympäristöissä sitä pesii jokien, järvien ja merien törmissä, Perämeren saaristossa jopa kivien alla. Pohjois-Suomen yhdyskunnista suuri osa sijaitsee luonnonympäristöissä, kun taas etelämpänä pesät useimmiten sijaitsevat maa-aineksen käyttöalueilla. Suomalaiset törmäpääskyt talvehtivat itäisessä Afrikassa, päiväntasaajan tuntumassa. Kaukaisimmat löydöt ovat Kongon demokraattisesta tasavallasta ja Keski-Afrikan tasavallasta. Törmäpääskyt muuttavat Välimeren yli. Useita löytöjä on muuttoreitin varrelta Tunisiasta ja Maltalta. Linnut lähtevät syysmuutolle heinäkuussa, viimeisimmät syyskuun loppuun mennessä. Paluu tapahtuu toukokuussa. Törmäpääskyjä on rengastettu Suomessa kaikkiaan 97 000, ikäennätys on seitsemän vuotta. Ruotsissa rengastettu yksilö saavutti 10 vuoden iän.

Törmäpääsky käyttää ravintonaan vain lentäviä hyönteisiä. Sen näkee useimmiten saalistamassa vesistöjen yläpuolella, usein aivan vedenpinnasta esimerkiksi surviaissääskiä. Se voi hakea poikasilleen ravinnon hyvinkin kaukaa, jos pesimäyhdyksunnan tienoilla ei ole sopivia saalistusalueita.

Törmäpääsky on selvästi taantunut viimeisten vuosikymmenien aikana. Pesimäkannaksi arvioidaan nykyään 30 000-60 000 paria. Vielä puoli vuosisataa sitten Suomessa arvioitiin pesivän jopa 200 000 paria. Yhtenä syynä lajin vähenemiseen on hiekkakuoppien maisemointi, mutta varmaan muitakin syitä on. Vuoden 2010 uhanalaisluokituksessa törmäpääsky lisättiin vaarantuneiden lajien joukkoon.

Valkoselkätikka (EU D1, EN)

Valkoselkätikka on laajalti levinnyt Euraasiassa eli Norjasta Tyynellemerelle asti. Sitä on myös Japanissa ja Sahalinin saarella. Suomen pesimäkanta on viime vuosikymmeninä ollut runsain Päijät-Hämeessä ja Etelä-Savossa sekä itärajalla Pohjois- ja Etelä-Karjalassa, jonne vahvistusta on saatu rajan takana olevasta vahvemmassa tikkakannasta. Vielä 1800-luvulla valkoselkätikkoja pesi etelärannikolta Kainuuseen yleisenä, joskaan kanta tuskin on missään ollut yhtä runsas kuin käpytikalla. Valkoselkätikan taantuminen alkoi 1900-luvun alkupuoliskolla. Levinneisyysalue pieneni voimakkaimmin 1950-luvulta 1980-luvulle ja vähimmillään arvioitiin pareja olleen koko Suomessa vain 20-30. Syynä taantumiseen on valkoselkätikan suosimien runsaasti lahopuuta sisältävien vanhojen lehtimetsien ja kaskikoivikoiden voimakas väheneminen tehometsätalouden takia. Myös kuusivaltaisten metsien lisääntyminen kuusen istutusten vuoksi on kaventanut lajin elinmahdollisuuksia.

Valkoselkätikan ravinto koostuu pääosin puiden runkojen hyönteisistä, kuten lehtipuissa elävistä sarvijäärien toukista. Se rikkoo kaarnan kuolleista puista ja hakkaa syviä suppilomaisia koloja puunrunkoon. Tällainen erikoistuminen on syynä siihen, että valkoselkätikalla on hyvin suuri reviiri verrattuna käpytikkaan, joka on monipuolisempi ravinnonetsinnässään. Talvisin valkoselkätikka vieraillee mielellään ruokintapaikoilla rasvaa syömässä – sille kelpaa sekä tali että kasvisrasva. Monille tikkareviireille järjestetäänkin ruokinta talvikuukausien ajaksi.

Valkoselkätikkoja on rengastettu vuoden 2011 loppuun mennessä 1400 yksilöä. Rengastuksia on pesiltä poikasista ja emoista, syksyisten vaellusten aikaan lähinnä lintuasemilta, sekä ruokintapaikoilta talviaikaan. Linnun ikäennätys on rengaslöytöjen perusteella 16 vuotta, joten laji elää hyvissä olosuhteissa varsin pitkään. Pisimmät siirtymät ovat lähes 200 km, vaikkakin valtaosa sekä kuolleina löydetyistä että elävänä kontrolloiduista linnuista on korkeintaan muutaman kymmenen kilometrin päässä rengastuspaikasta.

Viime vuosina valkoselkätikkakanta on kasvanut ja pareja arvioidaan olevan noin 200. Laji on palannut joillekin vanhoille pesimäalueille Uudellemaalle, Keski-Suomeen ja länsirannikolle. Parikymmentä vuotta sitten laadittu suojelusuunnitelma vanhojen tikkametsien pelastamiseksi on tuottanut tulosta. Viime vuosina valkoselkätikkoja on löydetty pesimässä muissakin kuin koivu- tai haapavaltaisissa metsissä, kuten vesistöjen rantalepikoissa. Viimeisimmässä uhanalaisluokituksessa valkoselkätikan luokitus laskettiin ”äärimmäisen uhanalaisesta” ”erittäin uhanalaiseksi”, koska pesimäkannan kasvu on todettu melko vakaaksi.

Valkoviklo (Suomen vastuulaji)

Valkovikloa pesii Pohjois-Euroopassa, myös Brittein saarilla, Skotlannin pohjoisosissa. Idässä sen levinneisyysalue ulottuu läpi Aasian taigavyöhykkeen Kamtšatkan niemimaalle asti. Suomessa lajin levinneisyys on pohjoinen ja itäinen; Etelä- ja Lounais-Suomessa se on vähälukuinen, parhaiden soiden pesimälintu. Suomen linnut muuttavat talveksi trooppiseen Länsi-Afrikkaan, ainoat selvät rengaslöydöt talvehtimisalueilta ovat Nigeriasta ja Beninistä. Valkovikloja on rengastettu kaikkiaan

1 200, ikäennätys on vaatimaton 4 vuotta, kun taas Hollannissa muuttomatalla rengastettu lintu saavutti 24 vuoden iän.

Valkoviklo käyttää ravintonaan lähinnä selkärangattomia eläimiä, mutta syö myös pikkukaloja. Sen voi nähdä kalastamassa melko syvässäkin vedessä. Pesimäaikaan hyönteisistä kovakuoriaiset, korennot ja kaksisiipiset ovat tärkeintä ravintoa.

Valkoviklon pesimäkanta 50 000-70 000 katsottiin viimeisimmissä uhanalaistarkasteluissa elinvoimaiseksi. Suuria muutoksia ei viimeisten vuosikymmenien aikana ole ollut havaittavissa levinneisyysalueissa eikä runsaudessa.

Varpunen

Varpunen esiintyi alun perin laajalla alueella Euroopasta Aasiaan. Nykyään sitä tavataan istutettuna eri puolilla maapalloa, ihmisen seuralaisena taajamissa. Suomessakin varpunen pesii taajamissa, runsaimmin Etelä- ja Keski-Suomessa, mutta paikoin myös pohjoisinta Lappia myöten.

Suomen kannaksi arvioidaan 240 000 paria. Taantumista on tapahtunut Etelä-Suomessa, mutta varpunen on runsastunut paikoin pohjoisempana. Aivan viime aikoina varpuskannan on todettu kääntyneen hieman nousuun Etelä-Suomessakin. Laji poistettiin viimeisimmässä uhanalaistarkastuksessa silmälläpidettävistä.

Varpushaukka

Varpushaukka on levinnyt koko palearktiselle alueelle Atlantilta Tyynellemerelle. Suomessa varpushaukkaa pesii etelärannikolta Metsä-Lappiin asti. Kanta on tihein Etelä-Suomessa ja laji on runsain päiväpetolintumme. Perinteisesti varpushaukka pesii tiheissä korvissa, mutta viime aikoina sitä on tavattu taimikoissa ja nuorissa metsissä, jopa aivan asutuksen tuntumassa. Se käyttää lähes yksinomaan varpuslintuja ravintonaan, jonkin verran pikkunisäkkäitä ja talvisin kaupunkien puluja. Suomen varpushaukan talvehtivat eri puolilla Eurooppaa, pieni osa jää meille talvehtimaan lintujen ruokintapaikkojen tuntumaan.

Varpushaukkakannaksi arvioidaan tuoreimmassa lintuatlaksessa 7 000-10 000 paria. Kanta on ollut jonkin verran laskussa, mutta vuoden 2010 uhanalaistarkastelussa laji on kuitenkin arvioitu elinvoimaiseksi.

Viitakerttunen

Viitakerttunen on linnustomme tulokaslaji kaakosta, missä sitä tavataan Venäjältä Keski-Aasiaan. Ensimmäiset havainnot nykyalueillamme tehtiin 1930-luvulla. Laji viihtyy Etelä- ja Keski-Suomen pensaikkoalueilla, joissa on aluskasvillisuutena esim. vadelmaa, horsmaa tai mesiangervoa. Useimmiten lähistöllä on vesistöä. Tällaisia sopivia pesimäympäristöjä syntyy pensoittuville pelloille. Kilpailu näillä paikoilla on vähäistä, joten se voi olla yksi syy viitakerttusen räjähdysmäiseen leviämiseen meille ja Baltiaan. Muualla Länsi-Euroopassa se on vielä vähälukuinen.

Suomen pesimäkannaksi arvioidaan 5 000-15 000 paria. Vuosivaihtelut ovat suuret, lämpiminä kaakkoisvirtauksisina loppukeväänä yksilömäärät ovat korkeimmillaan. Levinneisyysalueen painopiste on edelleen Kaakkois- ja Itä-Suomessa, viitakerttusia on selvästi vähemmän länsirannikolla.

Liite 8. Uhanalaisluokat, erityisesti suojeltavat lajit, EU:n direktiivit, Suomen kansainväliset vastuulajit ja rauhoitetut lajit.

1. Uhanalaisluokat

Suomen lajien uusimmassa (2010) uhanalaisuusarvioinnissa on sovellettu Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) uhanalaisuusluokitusta. Siinä lajien uhanalaisuutta arvioidaan määrällisten kriteerien avulla, ja uhanalaisuutta arvioitaessa otetaan siis huomioon myös ihmisestä riippumaton uhka. Uhanalaisuuden kriteereitä on viisi, ja niillä arvioidaan lajien populaatiokokoa ja populaation pienenemistä, levinneisyys- ja esiintymisalueen suuruutta ja pirstoutumista sekä häviämiskäskyä (ks. Rassi ym. 2010).

Kaikki lajit on sijoitettu johonkin seuraavista luokista:

- Arviointiin soveltumattomat (**NA**, *Not Applicable*)
- Arvioimatta jätetyt (**NE**, *Not Evaluated*)
- Puutteellisesti tunnetut (**DD**, *Data Deficient*)
- Hävinneet (**RE**, *Regionally Extinct*)
- Luonnosta hävinneet (**EW**, *Extinct in the Wild*)
- Äärimmäisen uhanalaiset (**CR**, *Critically Endangered*)
- Erittäin uhanalaiset (**EN**, *Endangered*)
- Vaarantuneet (**VU**, *Vulnerable*)
- Silmälläpidettävät (**NT**, *Near Threatened*)
- Elinvoimaiset (**LC**, *Least Concern*).

Uhanalaisuutta arvioitaessa päätetään aluksi, otetaanko laji ylipäänsä arvioinnin piiriin. Arviointiin soveltumattomia ovat lajit, joiden ei katsota kuuluvan arvioinnin piiriin. Arvioimatta jätetyiksi luokitellaan lajit, joista on liian vähän tietoja kriteerien soveltamiseksi. Arvioitaviksi valituista lajeista todetaan, riittävätkö tiedot luotettavaan kriteerien mukaiseen arvioon vai jäävätkö lajit puutteellisesti tunnettuina arvioinnin ulkopuolelle.

Riittävästi tunnettuja lajeja tarkastellaan yksityiskohtaisesti kriteereittäin. Ainoastaan yleiset lajit, joiden kanta ei ole taantunut, siirretään elinvoimaisiin lajeihin. Muista lajeista varmistetaan, onko laji hävinnyt. Jos laji ei ole hävinnyt, tarkastellaan, täyttääkö se äärimmäisen uhanalaisen, erittäin uhanalaisen, uhanalaisen, vaarantuneen tai silmälläpidettävän lajin kriteerit. **Uhanalaisia lajeja** ovat äärimmäisen uhanalaiseksi, erittäin uhanalaiseksi tai vaarantuneeksi luokitellut lajit (luokat CR, EN & VU) (Ympäristöministeriö 2011a).

Uhanalaisluokkien kuvaukset

Arviointiin soveltumattomia (NA) ovat lajit, jotka eivät esiinny Suomessa luonnonvaraisina tai luontaisella levinneisyysalueellaan, uustulokkaat ja satunnaisesti esiintyvät lajit.

Arvioimatta jätettyjä (NE) ovat lajit, joiden katsotaan esiintyvän Suomessa vakituisesti, mutta tiedot ovat liian niukkoja niiden arviointiin.

Puutteellisesti tunnettuja (DD) ovat lajit, joista tiedot niiden runsaudesta, levinneisyydestä tai populaation tilasta eivät riitä häviämiskäsitteeseen arviointiin. Lajista tarvitaan lisää tietoa sen sijoittamiseksi oikeaan luokkaan. Todennäköisesti merkittävä osa puutteellisesti tunnetuiksi arvioituista lajeista on uhanalaisia.

Laji on **hävinnyt (RE)**, kun sen epäilyksettä viimeinen yksilö on kuollut tai siirtynyt tarkastelualueen ulkopuolelle riittävän pitkäksi katsotun ajan kuluessa. Ajan pituus ja etsintätehokkuuden riittävyys on arvioitu tapauskohtaisesti lajin löydettävyyden ja elintapojen tuntemuksen perusteella.

Laji on **luonnosta hävinnyt (EW)**, kun sen tiedetään säilyneen ainoastaan viljeltynä, vankeudessa tai luontoon palautettuna populaationa tai populaatioina selvästi alkuperäisen levinneisyysalueensa ulkopuolella. Lajin yhtään yksilöä ei ole tavattu perusteellisissa etsinnöissä tunnetussa tai oletetussa elinympäristössä sopivina aikoina koko tunnetulla levinneisyysalueella.

Laji on **äärimmäisen uhanalainen (CR)**, kun siihen kohdistuu äärimmäisen suuri välitön uhka hävitä luonnosta minkä tahansa uhanalaisuuskaiteerin perusteella määriteltynä.

Laji on **erittäin uhanalainen (EN)**, jos se ei täytä äärimmäisen uhanalaisten kaiteerejä, mutta siihen kohdistuu erittäin suuri uhka lähitulevaisuudessa hävitä luonnosta minkä tahansa uhanalaisuuskaiteerin perusteella määriteltynä.

Laji on **vaarantunut (VU)**, jos se ei täytä äärimmäisen uhanalaisten tai erittäin uhanalaisten kaiteerejä, mutta siihen kohdistuu suuri uhka keskipitkällä aikavälillä hävitä luonnosta minkä tahansa uhanalaisuuskaiteerin perusteella määriteltynä.

Silmälläpidettäviä (NT) ovat lajit, jotka lähes täyttävät vaarantuneiden kaiteerit. Ne ovat muun muassa taantuneita tai harvinaisia lajeja, jotka eivät aivan täytä uhanalaisten kaiteereitä. Lisäksi silmälläpidettäviä ovat huonosti tunnetut lajit, joiden elinympäristöjen tiedetään olevan uhanalaisia tai taantuvia. Silmälläpidettäviin kuuluu myös arviointikaiteerien mukaan uhanalaisia lajeja, jotka saavat täydennystä rajojemme takaa.

Elinvoimaisia (LC) ovat hyvin tunnetut lajit, jotka ovat yleisiä tai runsaita tai joiden kanta on niin vakaa, että ne eivät ole uhanalaisia. Elinvoimaisten lajien säilyminen maassamme lähitulevaisuudessa arvioidaan turvatuksi.

Jotkut silmälläpidettäväksi tai elinvoimaiseksi luokitelluista lajeista ovat osassa levinneisyysaluettaan taantuvia tai esiintymisalue on pirstoutunut. Tällaisia ovat esimerkiksi monet soilla elävät perhoslajit, jotka ovat pohjoisessa yleisiä, mutta Etelä-Suomessa harvinaisia ja paikoittaisia. Nämä lajit ovat **alueellisesti uhanalaisia (RT, Regionally Threatened)** niissä levinneisyysalueensa osissa, joissa esiintyminen täyttää uhanalaisuuden kaiteerit (Ympäristöministeriö 2001, BirdLife Suomi 2011). Alueellisen uhanalaisuuden arvioinnissa aluejakona on käytetty metsäkasvillisuusvyöhykkeitä. Alueellista uhanalaisuutta on arvioitu vain niistä eliöryhmistä, joissa käytettävissä olevan tiedon taso on riittävä.

2. Erityisesti suojeltavat lajit

Luonnonsuojelulain 46 § nojalla uhanalaiseksi lajiksi voidaan asetuksella säätää sellainen luonnonvarainen eliölaji, jonka luontainen säilyminen on vaarantunut. **Erityisesti suojeltavaksi** voidaan luonnonsuojelulain 47 § nojalla asetuksella säätää sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämishuolto on ilmeinen (Luonnonsuojelulaki 1996; Luonnonsuojeluasetus 1997/2005; Ympäristöministeriö 2010). Ympäristöministeriön on tarvittaessa laadittava ohjelma erityisesti suojeltavan lajin kannan tai kantojen elvyttämiseksi. Erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty, kun viranomaisella on rajannut esiintymän ja saattanut sen tiedoksi maanomistajalle.

3. EU:n lintu- ja luontodirektiivit

Lintu- ja luontodirektiivit ovat Euroopan yhteisön keskeiset luonnonsuojelusäädökset. Lintudirektiivi koskee Euroopan luonnonvaraisia lintuja, luontodirektiivi luonnonvaraista eläimistöä, kasvistoa ja luontotyyppisiä. Luontodirektiivin yleistavoite on saavuttaa ja säilyttää tiettyjen lajien ja luontotyyppien suojelun taso suotuisana. Lajin on pitkällä aikavälillä säilyttävä luontaisessa ympäristössään, eikä sen luontainen levinneisyysalue saa supistua. Lisäksi lajin elinympäristöjä pitää olla riittävästi turvaamaan kannan säilyminen pitkällä aikavälillä. Lintudirektiivin yleistavoite on ylläpitää tietyt lintukannat sellaisella tasolla, joka vastaa ekologiaa, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia.

Lintu- ja luontodirektiivit edellyttävät sekä lajien että niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivit kieltävät niissä lueteltujen eläinlajien yksilöiden tahallisen tappamisen, pyydystämisen, häiritsemisen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallisen käytön. Lisäksi luontodirektiivi kieltää tiettyjen kasvilajien hävittämisen, keräämisen tai siihen rinnastettavan toiminnan sekä kaupallisen käytön. Luontodirektiivi myös kieltää tiettyjen eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämisen. Direktiivit edellyttävät, että osalle lajeista on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita Natura 2000 -verkostossa.

Direktiivit lajiliitteineen löytyvät suomeksi ja ruotsiksi EU:n komission verkkosivuilta (Council Directive 1979, 1992; Ympäristöministeriö 2007, 2011b). Luontodirektiivin lajiliitteisiin sisältyy vain osa eliöryhmistä. Ulkopuolelle jäävät muun muassa sienet, jäkälät ja pääosa selkärangattomista eläimistä. Lintu- ja luontodirektiivien lajiliitteet on laadittu lähinnä keskieurooppalaisten suojelutarpeiden pohjalta. Liitteistä puuttuukin valtaosa Suomen uhanalaisista lajeista.

Luontodirektiivin lajiliitteet

Luontodirektiivin II-liite: yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita (Natura 2000 -verkosto).

Luontodirektiivin IV-liite: yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua, ts. niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Lisäksi niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä luonnonsuojelulain 49 § mukaisesti.

Luontodirektiivin V-liite: yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä.

4. Suomen kansainväliset vastuulajit

Suomella on kansainvälinen vastuu tiettyjen lajien säilyttämisestä. Vastuu merkitsee lähinnä sitä, että lajin seuranta ja tutkimusta on tehostettava ja että lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Vastuulajien luettelon ja valintakriteerit on laatinut ympäristöministeriön uhanalaisten lajien toinen seurantatyöryhmä (Rassi ym. 2001; Ympäristöministeriö 2008).

Suomen vastuulajit ovat lajeja tai alalajeja, jotka ovat kotoperäisiä Suomelle tai Pohjois-Euroopalle. Tarkastelualueena on ainoastaan Euroopan maantieteellinen alue, ja joitakin kotoperäisiksi tulkittuja lajeja tavataan myös Euroopan ulkopuolella, lähinnä Venäjän Aasian puoleisissa osissa. Vastuulajeiksi on lisäksi valikoitunut lajeja, joiden kokonaislevinneisyys on suppea ja kanta kaikkialla harva, sekä lajeja, joiden kokonaislevinneisyys on laaja, mutta ne ovat yleisiä vain pienellä osalla aluetta, josta merkittävä osa (vähintään 15-20 %) on Suomessa.

Perhosista valittujen vastuulajien ja -alalajien joukossa on erityisesti pohjoisia tunturilajeja sekä suoperhosia. Mukana on myös useita Suomesta kuvattuja pikkuperhosia, joita edelleenkin tunnetaan Suomen ulkopuolelta vain harvoista paikoista. Samoin mukana on laajemmalle levinneiden perhosten vain suppealla alueella Fennoskandiassa eläviä alalajeja. Vastuulajeista 24 on Suomessa uhanalaisia, kuusi jopa äärimmäisen uhanalaista.

5. Suomessa rauhoitetut lajit

Luonnonsuojelulaki (6. luku) rauhoittaa kaikki linnut ja nisäkkäät, jotka eivät kuulu riistaeläimiin tai rauhoittamattomiin eläimiin (Ympäristöministeriö 2012). Kasvit sekä nisäkkäisiin tai lintuihin kuulumattomat eläinlajit voidaan erikseen rauhoittaa asetuksella. Luonnonsuojeluasetuksella on rauhoitettu 62 eläintä, 131 putkilokasvia ja 13 sammalta (Ympäristöministeriö 2012). Luonnonsuojeluasetuksessa on myös luettelo kaloista, joihin sovelletaan luonnonsuojelulakia.

Rauhoitetun kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irtileikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty. Rauhoitetun eläimen tahallinen tappaminen tai pyydystäminen on kiellettyä. Kiellettyä on myös pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen. Rauhoitettuja eläimiä ei saa tahallaan häiritä. Lisäksi luonto- ja lintudirektiivi säätelee lajien hallussapitoa ja kauppaa. Viranomaisten merkitsemät lintujen pesäpuut ovat rauhoitettuja, samoin kuin kaikki suurten petolintujen (kotka, merikotka, kiljukotka, pikkukiljukotka, kalasääski) säännöllisesti käytössä olevat pesäpuut.

Alueellinen ympäristökeskus tai koko maata koskevissa hakemuksissa ympäristöministeriö voi myöntää luvan poiketa eläin- tai kasvilajin rauhoitussäännöksistä, jos lajin suojelutaso säilyy suotuisana. EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (a) mainittujen eläinten, liitteessä IV (b) mainittujen kasvien ja lintudirektiivin artiklassa 1 mainittujen lintujen rauhoitusmääräyksistä voidaan kuitenkin poiketa vain luonto- ja lintudirektiivissä mainituin perustein.

Lähteet

BirdLife Suomi 2011: Suomen alueellisesti uhanalaiset lintulajit. – Internet-sivut, <http://www.birdlife.fi/suojelu/lajit/uhex/uhex-alueelliset.shtml>, viitattu 25.10.2011.

Council Directive 1979: Council Directive 79/409/EEC. – Official Journal of the European Communities.

Council Directive 1992: Council Directive 92/43/EEC. – Official Journal of the European Communities.

Luonnonsuojeluasetus 1997/2005: 14.2.1997 annettu luonnonsuojeluasetus (160/1997) ja sen 17.11.2005 annettu muutos (913/2005) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1997/19970160>; <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050913>].

Luonnonsuojelulaki 1996: 20.12.1996 annettu luonnonsuojelulaki (1096/1996) sekä luonnonsuojelulain perustelut (HE 79/1996) [<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>; <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1996/19960079>].

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen Kirja 2010. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Ympäristöministeriö 2001: Alueellisesti uhanalaiset lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8801&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2007: Lintudirektiivin I-liitteen lajit Suomessa. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9046&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2008: Suomen kansainväliset vastuulajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=2406&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2010: Uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien luettelo luonnonsuojeluasetuksessa. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1756&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2011a: Suomen lajien punainen lista 2010. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=368511&lan=fi&clan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2011b: Suomessa esiintyvät luontodirektiivin II, IV ja V -liitteen lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9045&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Ympäristöministeriö 2012: Luonnonsuojeluasetuksessa rauhoitetut lajit. – Internet-sivut, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1728&lan=fi>, viitattu 23.8.2012.

Lansantie 3 D
02610 Espoo
<http://www.faunatica.fi/>

Pekka Robert Sundell
p. 0400 – 783 355

Toimitusjohtaja
pekka.sundell@faunatica.fi

Marko Nieminen
p. 0400 – 628 328

Dosentti, tutkimussuunnittelija
marko.nieminen@faunatica.fi

Kari Nupponen
p. 0400 – 333 688

FM, projektipäällikkö
kari.nupponen@faunatica.fi

Aapo Ahola
p. 040 – 739 1013

LuK, tutkimussuunnittelija
aapo.ahola@faunatica.fi